

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS FAKULTETAS
SOCIALINĖS PEDAGOGIKOS IR PSICHOLOGIJOS KATEDRA**

Laima Batavičienė

**KAIMO BENDRUOMENĖS POVEIKIS
SOCIALINIŲ ĮTAMPŲ LAUKAMS**

Magistro darbas

Magistro darbo vadovė – dr.doc. I. Baranauskienė

Šiauliai, 2005

TURINYS

Terminų žodynelis	
Įvadas	5
I. DALIS. LIETUVOS KAIMO NŪDIENA IR BENDRUOMENIŠKUMO PROBLEMA	10
1.1. Socialinių įtampų laukai Lietuvos kaime ir bendruomeniškumo galia jų mažinimui	10
1.1.1. Socialinė įtampa Lietuvos kaime ir jos pažinimo problema	10
1.1.2. Bendruomeniškumo galios ir jų trikdžiai mažinant socialinę įtampą	21
1.1.3. Bendruomeniškumo svarba Lietuvos kaimui	25
1.2. Modernaus bendruomeniškumo raiška ir problematika Lietuvos kaime	28
1.2.1. Kaimo bendruomenių kūrimosi ypatumai ir indėlis mažinant socialinės įtampos laukus	29
1.2.2. Bendruomeniškumo raiškos formų įvairovė Lietuvos kaime	32
1.2.3. Tradicijų ir modernaus bendruomeniškumo sąveika	35
1.3. Bendruomenės poveikis socialinės įtampos laukų mažinimui Lietuvos kaime: teorinis ir hipotetinis modelis.....	40
II DALIS. KAIMO BENDRUOMENĖS POVEIKIO SOCIALINIŲ ĮTAMPŲ LAUKAMS TYRIMO METODOLOGIJA.....	43
2.1.1. Bendra tyrimo dizaino charakteristika	43
2.1.2. Socialinės įtampos laukų ir kaimo bendruomenės įtakos mažinant socialinės įtampos laukus Lietuvos kaime tyrimo metodika	44
III DALIS. KAIMO BENDRUOMENĖS POVEIKIO SOCIALINIŲ ĮTAMPŲ LAUKAMS TYRIMO DUOMENYS.....	46
3.1. Socialinės įtampos laukų Lietuvos kaime raiškos ypatumai ir kaimo bendruomenės įtakos mažinant socialinės įtampos laukus analizė	46
3.1.1. Tyrimo imties charakteristika	46
3.1.2. Respondentų demografinė situacija	47
3.1.3. Socialinių įtampų laukų kaime pažinimas ir bendruomeniškumo galia jų mažinimui	52
3.1.4. Gyventojų nuomonė apie bendruomenės centrų įtaka socialinės įtampos kaime mažinimui.....	58
3.1.5. Gyventojų bendruomeniškumas sprendžiant socialines problemas.....	63
3.1.6. Bendruomenės ateitis kaimo gyventojų požiūriu.....	69
Išvados	73
Diskusija	74
Rekomendacijos.....	74
Literatūra.....	76
Reziumė	80
Priedai	

Terminų žodynelis

Bendruomenė - randama daugiau kaip 200 įvairių bendruomenės apibrėžimų. Šiame darbe bendruomenės sąvoką naudosime apibrėžti vietos bendruomenę kaip daugiau ar mažiau vientisą, konkrečioje vietovėje gyvenančių žmonių, jų tarpusavio santykių, veikiančių organizacijų ir kultūrinių bei elgesio tradicijų visumą (Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas, 2004).

Bendruomeniškumas – piliečių jungimasis laisva valia į tam tikrus sambūrius, bendrijas, draugijas, organizacijas, kitas interesų grupes idėjų, tradicijų, įsitikinimų, tikėjimų, kitų specifinių interesų pagrindu (Luobikienė, 2000).

Kaimo bendruomenė – šiame darbe sąvoka naudojama kaip daugiafunkcinė organizacija (bendruomenės centras), dirbanti bendruomenėje kartu su kitomis vietinėmis organizacijomis ir įvairiomis gyventojų grupėmis dėl bendruomenės gerovės. Itin daug dėmesio bendruomenės centras skiria žmonių pilietiškumo ir iniciatyvumo skatinimui, jų įtraukimui į savo problemų sprendimą. (Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas, 2004).

Kaimo plėtros specialistas – tai specialistas, padedantis kaimo bendruomenei, perteikdamas savo patyrimą, įgūdžius ir žinias, sugebantis atrinkti reikiamą informaciją, kvalifikuotai diagnozuoti situaciją ir pateikti sprendimo variantus (Martinkus, Vaznonis, 2002).

Kaimo regiono plėtra – tai bendruomenės plėtra, apimanti bendruomeninius (grindžiamus bendruomenės poreikiais ir interesais) ir įtraukiančius (besireiškiančius aktyviu bendruomenės žmonių dalyvavimu) procesus. Kaimo plėtra - tai socialinių ir ekonominių resursų panaudojimo pastangos, atspindinčios valdžios ir vietinių kaimo bendruomenių sąveiką, realizuojant konkrečius kaimo plėtros projektus, remiantis sukaupta valstybinių ir savivaldos institucijų patirtimi kartu su kaimo bendruomenėmis įveikti kylančias problemas (Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas, 2004).

Socialinė atskirtis – pasireiškia tam tikrų žmonių grupių pilietinių teisių apribojimais ir ne savanorišku nutolimu nuo visuomeninių ir ekonominių vertybių iki visiško socialinių ryšių nutraukimo. Socialinė atskirtis – tai visuomenės atsisakymas atskirų savo narių (pvz., benamių, narkomanų), jei jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan. (Povilaitis, 1999).

Socialinė deviacija – nukrypimai nuo bendruomeniškų visuomenės normų ir interesų (Šlapkauskas, 2001).

Socialinė įtampa – tam tikroje socialinių santykių (plačiąja prasme) erdvėje ir laike išsidėstantys faktai, įvykiai, procesai ir konfigūracijos, savyje nešančios ir išreiškiančios priešingus polius, priešingas socialinio vyksmo tendencijas. Socialinė įtampa – atskirų asmenų ar socialinių grupių

nuomonės skirtumai ar nesutarimai, sukelianys tų asmenų ar socialinių grupių priešišumą (Grigas, 1998).

Socialinė problema – socialiniai prieštaravimai, kurie asmeniui ar grupei reiškia neatitikimą tarp esamo ir norimo, tarp tikslų ir rezultatų; socialinė problema iškyla, kai nebūna arba trūksta priemonių tikslui pasiekti, dėl kelyje atsiradusių kliūčių, dėl kovos tarp įvairių subjektų, kuri trukdo tenkinti socialinius poreikius (Leonavičius, 1993).

Socialinės blogybės – neigiami socialinio gyvenimo reiškiniai, kurie kelia visuomenės nerimą bei norą juos šalinti, pavyzdžiui, nusikalstamumas, prostitucija, narkomanija, skurdas, smurtas šeimoje ir pan. (Socialinės apsaugos terminų žodynas, 2000).

Socialinės įtampos laukas – išreiškia skirtingą turinį nešančios energijos pasireiškimą ir tolygesnį jos pasiskirstymą sociume (Grigas, 1998).

Socialinės kaimo problemos – kaimo socialinės raidos, jo žmonių socialinio ekonominio ir kultūrinio gyvenimo klausimai (Leonavičius, 1993).

Socialiniai konfliktai – socialinių jėgų priešingų interesų, pažiūrų, siekių susidūrimai (Leonavičius, 1993).

Socialinis bendrumas – realiai egzistuojanti santykinai vieninga individų visuma; socialinis vienodumas, panašumas (Leonavičius, 1993).

Teritorinė bendruomenė – tai grupė žmonių, kuri turi bendras naudojimo vertybes, aptarnavimo įstaigas (seniūnija, sveikatos priežiūros įstaigos, mokyklos ir kt.) ir gyvena apibrėžtoje teritorijoje (kaimas, gyvenvietė, mikrorajonas) (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Įvadas

Socialinis-praktinis temos aktualumas. Lietuvos gyvenimas atkūrus savo valstybingumą, pasisuko demokratinio gyvenimo linkme. Reformos šalies ekonominiame, politiniame, socialiniame, kultūriniame, ūkiniame gyvenime palietė kiekvieną Lietuvos gyventoją. Sugriuvus „geležinei uždangai“, ėmus tiesiogiai bendrauti su senas demokratijos tradicijas turinčiu pasauliu, per Lietuvą persirito įvairių nevyriausybinių, pelno nesiekiančių organizacijų – draugijų, klubų, bendrijų, centrų, sąjungų, asociacijų steigimo banga. Aktyvus ir gausus tų šalių piliečių dalyvavimas savanoriškoje veikloje, skatina pasinaudoti jų patyrimu, pabandyti įgyvendinti laiko patikrintas idėjas mūsų šalyje.

Formuojant Lietuvos socialinę politiką, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtos ir vykdomos įvairios programos strateginiams tikslams įgyvendinti numato gyventojų socialinį saugumą kaip aukščiausią prioritetą (Socialinis pranešimas, 2003).

Šiuo metu, nors ir praėjus nemažam laiko tarpui po nepriklausomybės atkūrimo, Lietuvoje susiduriama su įvairiomis problemomis pasikeitus šalies ekonominei, socialinei situacijai. Tai neišvengiama situacija, kuri lydi žmones visą gyvenimą dėl nuolat besikeičiančios civilizacijos. Esmė ta, kad daugelis žmonių nesugeba adekvačiai prisitaikyti prie esamų sąlygų, susidoroti su juos paliečiančiomis problemomis. Lietuva, perėjusi sovietinį režimą, daugelį metų gyvenusi mums svetimoje kultūroje, patyrė bendruomeninių santykių suirimą, žmonių susvetimėjimą.

Toks iššūkis pagal Grigą (1998), išreiškia priešingas socialinio vyksmo tendencijas, konfliktus bei įtampas. Iš įvairių socialinių konfliktų susidariusi grandinė daro įtaką tolesnei veiksmų sekai. Kyla socialinė įtampa, kuri lemia „skirtingą turinį nešančios energijos pasireiškimą ir tolesnį jos pasiskirstymą sociume“ (Grigas, 1998).

Paškus (1992) teigia (cit. Leliūgienė, 1997), jog „šeima, bažnyčia, mokykla ar tauta nebeduoda jų nariui emocinės šilumos, vertybinės šviesos ar gyvenimo krypties. Nuo šių bendruomenės vienetų nutolęs individas praranda (o gal ir visiškai neįsigyja) vidinį tvirtumą, priklausomybės bei atsakomybės jausmą. Jo šalti, tolimi, neasmeniški, abejingi santykiai su kitais (bendruomenės nariais) padaro jį vienišą, nelaimingą ir dažnai pikta maištaujančia būtybe.“

Šiandieniniame Lietuvos visuomenės gyvenime, taip pat ir kaimo žmogaus, nerimą kelia nerimastingas laukimas, aistri netikrumo būseną, augantis tarpusavio susvetimėjimas, ateities baimė. Tai reiškia, kad žmonės užsislendžia savo gyvenimuose, vis mažiau bendrauja ir daugiau laiko praleidžia prie televizijos ar interneto. Iš uždarumo, kaip teigia Šlapkauskas (2000), kyla nepasitikėjimo problema. Statistiniai tyrimai rodo, kad Lietuvoje labiausiai pasitikima žiniasklaida, tačiau žymiai mažiau – kaimynais ar valstybės institucijomis.

Šlapkauskas (2000) konstatuoja, kad visuomenė sukūrė sudėtingas valdymo ir socialinės kultūros sistemas, tačiau tai atskiro žmogaus saugumo jausmo nepadidino. Deja, net priešingai, ji sumažino. Todėl vykstančių greitų permainų ir socialinio bei emocinio nesaugumo sąlygomis žmonės ima ieškoti pasitikėjimo oazės – bendruomenės. Jeigu kaimo žmogaus socialinės, kultūrinės, psichologinės ir kitokios gyvenimo problemos būtų sprendžiamos bendruomenėje, tai būtų galima greičiau sugriauti tą sieną, atitveriančią žmogų nuo visuomenės.

Lietuvoje buvo priimti norminiai aktai, reglamentuojantys organizuotų kaimo bendruomenių veiklą: Vietos savivaldos įstatymas (1995), Visuomenių organizacijų įstatymas (1995), Labdaros ir paramos fondų įstatymas (1996), Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas (1995) ir kt., atitinkantys Europos Sąjungos kryptingą socialinę politiką.

Šiame darbe bus analizuojama besikuriančių bendruomenių Lietuvos kaime parama individų socializacijai. Gyvenime sparčiai vykstantys socializaciniai procesai reikalauja kuo efektyvesnio, greitesnio jos narių prisitaikymo prie naujų sąlygų, siekiant išvengti bendruomeninių santykių suirimo, žmonių susvetimėjimo, individų nerimo, baimės, socialinės įtampos. Besikuriančių kaimo bendruomenių nariai turi domėtis kaimo socialiniu gyvenimu, organizuoti veiklą siekiant padėti spręsti ekonomines, socialines, dvasines žmonių problemas.

Į bendruomenę turi pirmiausia jungtis žmonės, kurie žino, ko nori ir ką gyvenime gali duoti aplinkiniams, kurie vertina ir gerbia tame kaime susiklosčiusias geras tradicijas, papročius, žmonių gyvenseną, elgsenos būdą, kurie gali skatinti bendruomeniškumo iniciatyvą sprendžiant sudėtingas žmogaus, tos bendruomenės ir tuo pačiu visos valstybės problemas.

Bendruomenių kūrimo procesas mūsų šalyje turi padėti kaimo žmogui įveikti šiandienos sutrikimo ir netikrumo būseną, nepamatuotą ir perdėtą ateities baimę, suteikti galimybę spręsti dvasinius, kultūrinius, socialinius ir materialinius savųjų kaimų reikalus.

Tyrimo mokslinis aktualumas. Šiuolaikiniai įvairių šalių mokslininkai, sociologai, filosofai (Berger, 1995; Leliūgienė, 1997; Johnson, 1998; Berger, Luckmann, 1999; Grigas, 1999; Karalius, 1999; Leončikas, 2000; Leliūgienė, Baršauskienė, 2000; Šlapkauskas, 2001) akcentuoja tokius bendruomeniškumą skatinančius veiksnius: mikroklimatą, bendruomenės narių psichologinę jauseną, pasitenkinimą savo mokymusi bei darbu, aukštą kultūrą bei pasididžiavimo ja jausmą.

Tonnies (cit. Vosyliūtė, 2002) XIX a. pabaigoje išskyrė du idealius žmonių organizacijos bruožus – visuomenę ir bendruomenę, pasižyminčią betarpiškų santykių pobūdžiu, narių tarpusavio bendradarbiavimu, glaudesniais ir emocingesniais negu visuomenėje asmeniniais ir socialiniais saitais. Ši dichotomija buvo ir kitų sociologinių koncepcijų pagrindas. (Vosyliūtė).

Pasaulinėje bendruomenių tyrimo praktikoje vis dar tebevyksta diskusija dėl šiuolaikinės multikultūrinės visuomenės poveikius patiriančios bendruomenės sampratos, jos funkcijos bei vaidmens (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Bendruomenių ugdymo ir bendruomeniškumo suvokimo problemos aktualios Lietuvos savivaldybių asociacijai, Kauno technologijos universiteto Savivaldos mokymo centrui, Edukologijos institutui (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Lietuvos socialinio gyvenimo tyrinėtojai yra paskelbę savo raštuose pastebėjimų ir išvalgų apie kaimo bendruomenių bruožus, ypač kaimo gyventojų socialinius saitus, bendrą sugyvenimą (Vosyliūtė, 2002).

Administracinių rajonų socialinės raidos tyrimai Lietuvoje buvo pradėti apie 1970 m. (Čiužas, Ratkevičienė, 2003). Jie sieti su socialinės raidos planavimo išsivystymu. Tokių planų sudarymas ir įgyvendinimas buvo valstybiniu reikalu, privalomu visiems miestams ir rajonams. Tačiau jau tada buvo konstatuota (Čiužas, Ratkevičienė,), kad negausūs tyrimai, atliekami dirbančiųjų kolektyvuose pagal įvairių žinybų parengtas metodikas negali atspindėti viso rajono socialinių problemų.

Natūralių (kaip kaimas, miestelis) bendruomenių tyrinėjimai susiję su materialiniu ir socialiniu vystymusi, dvasinės kultūros plėtra (Vosyliūtė, 2002).

Šiandien sociologai atlieka įvairius skirtingų gyvenimo aspektų (tarpusavio santykių, aplinkos sąlygų ar gyvenimo tikslų) tyrimus, pripažindami, kad gyvenimo apraiškos ir nuolatinis gyvenimo kitimas apima nesibaigiančius ir neišvardijamus interesus (Genienė, 2000).

Kaimo bendruomenių poveikis įtampų laukams nėra pakankamai aptartas lietuviškoje literatūroje, ir trūksta informacijos apie užsienio šalių patirtį šioje srityje (Martinkus, Vazonis, 2002). Lietuvoje socialinės įtampos reiškinį išsamiai analizavo Kavolis (1994), Grigas (1998).

Tyrimai bei išsakytos mokslininkų mintys rodo bendruomenės įtaką žmogaus socializacijai, teritorinės bendruomenės santykį su vietos savivalda, sociokultūrinio ir socioedukacinio darbo bendruomenėje svarbą, t.y. bendruomeninio judėjimo bei geros kaimynystės svarbą besikeičiančioje XXI-jo amžiaus visuomenėje (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Socialinis-praktinis bei mokslinis pasirinktos temos aktualumas leido iškelti šiuos **probleminius klausimus:**

- ✓ Kokios visuomeninės ar valstybinės institucijos šiandieniniame kaime daugiausiai prisideda prie socialinės įtampos laukų mažinimo?
- ✓ Ar besikuriančios kaimo bendruomenės yra paspirtis mažinant socialinės įtampos laukus šiandieniniame Lietuvos kaime?
- ✓ Ar kaimo žmonės pasitiki bendruomenės centrais, kaip socialinės įtampos laukų mažinimo kaime institucijomis?
- ✓ Ar kaimo bendruomenė yra aktyvi sprendžiant vietos gyventojų socialines problemas bei mažinant socialinę įtampą?
- ✓ Ar kaimo gyventojai pasižymi stipriu bendruomeniškumu sutelkiant jėgas socialinių įtampų laukų mažinimui?

Probleminė nagrinėjamos temos situacija apibrėžė **tyrimo objektą** - kaimo bendruomenės poveikis socialinių įtampų laukams.

Apibrėžus tyrimo objektą, buvo išskirtas **tyrimo dalykas** - kaimo bendruomenės poveikis socialinių įtampų laukams Šiaulių rajone.

Teoriškas ir socialinis-praktinis susipažinimas su nagrinėjama tema, padėjo iškelti **tyrimo hipotezę** – kaime besisteigiančių visuomeninių bendruomenės organizacijų veikla yra neabejotina kaimo žmonių telkimuisi mažinant besireiškiančius socialinės įtampos laukus, tačiau šiuo laikotarpiu kaimo bendruomenės nepasižymi didele įtaka sprendžiant vietos gyventojų socialines problemas.

Tyrimo tikslas – atsižvelgiant į Lietuvos kaimo bendruomenių kūrimosi ypatumus, atlikti jų poveikio socialinių įtampų laukams analizę.

Tyrimo tikslui įgyvendinti buvo suformuluoti **tyrimo uždaviniai**, kuriuos reikės atlikti tyrimo metu:

1. Patvirtinti (paneigti) iškeltą hipotezę, kad kaime besisteigiančių visuomeninių organizacijų veikla yra neabejotina kaimo žmonių telkimuisi mažinant socialinės įtampos laukus, tačiau šiuo laikotarpiu kaimo bendruomenės nepasižymi didele įtaka sprendžiant vietos gyventojų socialines problemas.
2. Nustatyti pagrindinius kaime pasireiškiančius socialinių įtampų laukus, bendruomeniškumo galias (gyventojų solidarumą) bei kaimo bendruomenės poveikį mažinant socialinę įtampą.
3. Išryškinti svarbiausius kaimo bendruomenės poveikio socialinių įtampos laukams aspektus ir juos įvertinti.
4. Pagal nustatytus tyrimo diagnostinius blokus parengti tyrimų instrumentus (standartizuotus klausimynus); atlikti kaimo bendruomenės narių apklausą.
5. Statistiškai ir kokybiškai apdoroti duomenis.
6. Pateikti rekomendacijas, kaip tobulinti vietos bendruomenių veiklą gerinant gyvenimo kokybės sąlygas bei mažinant socialinę įtampą kaime.

Tyrimo **imtį**, atliekant kaimo bendruomenės poveikio įtakos socialinių įtampų laukams tyrimą, sudaro keturios Šiaulių rajono seniūnijos: Bubių, Kairių, Kuršėnų kaimiškosios ir Kužių. Apklausti **256** kaimo gyventojai.

Tyrimo metodologija. Tyrimas grindžiamas Grigo (1998) sukurta socialinių įtampos laukų Lietuvoje koncepcija; šiuolaikinių įvairių šalių mokslininkų, sociologų, filosofų akcentuojamais bendruomeniškumą skatinančiais veiksniais: mikroklimato, solidarumo, bendruomenės narių psichologinės jausenos, pasitenkinimo savo veikla ir kt.

Tyrimo metodai. Kiekybiniam tyrimui atlikti buvo sudaryta standartizuota, pusiau uždaro tipo anketa.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro: įvadas, trys dalys, išvados, diskusija, rekomendacijos, literatūros sąrašas (63 šaltiniai lietuvių ir anglų kalba), reziumė anglų kalba, priedai. Tyrimo duomenis iliustruoja 14 lentelių, 28 paveikslai.

I. LIETUVOS KAIMO NŪDIENA IR BENDRUOMENIŠKUMO PROBLEMA

1.1. Socialinių įtampų laukai Lietuvos kaime ir bendruomeniškumo galia jų pažinimui.

1.1.1. Socialinė įtampa Lietuvos kaime ir jos pažinimo problema.

Lietuvai atkūrus savo valstybingumą, gana staigiai perėjus iš totalitarinio politinio režimo į demokratinį, visuomenei modernizuojantis, socialinės *diferenciacijos* ir *integracijos* procesai, jų persipynimas tampa ypač akivaizdūs, o kartu ir problematiški. Būtina tarp šių polių pusiausvyra dažniausiai, vienoje ar kitoje visuomenės gyvenimo srityje, būna pažeista, ima dominuoti viena kuri tai iš jų – dažniausiai diferenciacijos tendencija (Grigas, 1998).

Lietuvos kaime atvirai besireiškiantis išorinio modernaus pasaulio spaudimas, pasaulio ir atskiro žmogaus materialistinė orientacija, užgožianti dvasinį gyvenimo prasmingumą, vis labiau įsitvirtinantis teisių bei laisvių reikalavimas, užgožiantis dorovinę atsakomybę, neaiški socialinė kontrolė ir didelis nusikalstamumas – tai šie ir kiti pasikeitimai kaimo žmogaus gyvenime, kurie kelia atskirų asmenų ar socialinių grupių nerimą, priešišumą. Šių dienų kaimas neša sunkią socialinių problemų našta: mažos pajamos, bedarbystė, alkoholizmas, mažėjantis gimstamumas ir kt.

Analizuojant socialinių įtampos laukų šiandieniniame Lietuvos kaime pasireiškimą, būtina atsižvelgti į dabartinę situaciją šalies (taip pat kaimo) darbo rinkoje, į bedarbystės problemas, bendrąjį gyventojų užimtumą, demografinę situaciją (Beresnevičienė, 2002).

Visų šių pasikeitimų įdirginti, pasimetę piliečiai, štai ta socialinio dinamizmo (prilyginamo kataklizmui) kupina arena, kurioje griūva, nyksta senosios struktūros, užgimsta ir įsitvirtina naujos, pažangesnės. Tačiau pastarąsias neišvengiami lydi atsiradusios iškreiptos, nenormalios jų formos bei funkcionalumas (Grigas, 1998).

Psichologijoje sąvoka „nerimas“ siejama su bendra įtampų būseną, bendru susirūpinimu dėl dabarties ar ateities tam tikroje gyvenimo sferoje (Dobryninas, Gaidys, 2004). Sąvoka „baimė“ siejama su emociniu atsaku į konkrečią situaciją, santykiu su konkrečiu objektu.

Įžymus lietuvių sociologas Kavolis (1994) civilizacijos įtampos reikšmę aiškina: „Tuo pačiu metu egzistuojančios priešingos galimybės ir įtampos tarp jų reikalingos balansuoti, gyvybingai civilizacijos apytakai. Šiai įtampa per daug susilpnėjus, vienai laikysenai įgijus dominuojančią galią, civilizacija sustingsta nebepajėgdama atsinaujinti...“ (Kavolis).

Įtampa Kavolis vadina priešingybėmis, o krizė atsiranda kai tarp jų nėra kontakto, komunikacijos. „Tada kultūra suskyla, joje galbūt netrūksta energijos, judėjimo, bet nėra kas tą judėjimą jungtų į bendrą procesą, kiekviena jos dalis eina sau (...)“ (Kavolis, 1994).

Kavolio samprotavimus apie civilizacijos įtampą, Grigas (1998) sukonkretizuoja ir „pritraukia“ prie lietuvių tautos ir jos valstybės gyvenime pasireiškiančias socialines įtampas.

Socialinę įtampą Grigas (1998) apibudina „kaip tam tikroje socialinių santykių (...) erdvėje ir laike išsidėstančius faktus, įvykius, procesus ir jų konfiguracijas, savyje nešančias ar išreiškiančias priešingus polius, priešingas socialinio vyksmo tendencijas. Toks priešingybių susidūrimas, ir ypač kurios nors vienos dominavimas, anot Grigo, paprastai yra lydimas nuolat iškylančių konfliktinių situacijų. Socialines struktūras išveda iš iki tol turėtos dinaminės pusiausvyros.

Visą lietuviškojo etnosociumo kaitos ir jos formuojamos dramos vaizdą, pasak Grigo (1998), galima atskleisti per vadinamuosius socialinių įtampų laukus. *Socialinės įtampos laukas* – tai skirtingą turinį nešančios energijos pasireiškimas ir tolygesnis jos pasiskirstymas sociume. Nuo socialinės kaitos aktualumo priklauso socialinės įtampos laukų gausa. Jie neišvengiami dėl nuolatinio civilizacijos socialinio vyksmo, tačiau nuo jų priklauso socialinių persitvarkymų erdvė. Socialinių įtampų laukai atsiranda tam tikrose visuomenės santykių rėmuose. Susiformuoja skirtingos įtampų laikų klasės ir jų stiprumą lemia besireiškiančių neišspėtų konfliktų seka (Grigas).

Išsiaiškinti socialinės įtampos pasireiškimo laipsnį Lietuvos kaime ir besikuriančių kaimo bendruomenių indėlį mažinant šią įtampą – šio darbo tikslas.

Grigas (1998) daro išvadas, kad kuo labiau aktualėja ir intensyvėja socialinė kaita ir kuo labiau vėluoja adekvati tai kaitai socialinė rekonstrukcija, persitvarkymų programos, tuo labiau plėtėja ir gausėja įtampų laukai ir juos lydintys konfliktai. Ir atvirkščiai – nuo įtampų gausos priklauso socialinių persitvarkymų erdvė ir vyksmo intensyvumas, t.y. dinamiškumas. „(...) socialinės įtampos vertintinos kaip nuolatinis, neišvengiamas kaitos palydovas, kaip jos indikatorius ir „iniciatorius“ (katalizatorius)“ (Grigas).

Socialinės krizės įveika, pasak Šlapkausko (2001), susidūrė su fundamentalia visuomenės problema – neišvystyta jos socialine (bendruomeniška) sąmone. Tai laidavo suabsoliutintos asmens laisvės sampratos formavimąsi ir įgyvendinimą agresyviomis formomis, kuriomis įtvirtinama prieš visuomenės bendruomeniškumą (pilietinę visuomenę) nukreiptas jos sociokultūrinės raidos kontekstas ir kartu sudaromos palankios sąlygos neteisinės prigimties veiksena įsitvirtinti visuomenėje kaip įstatymiškai teisėtai. Socialinės deviacijos (nukrypimų nuo bendruomeniškų visuomenės normų ir interesų) intensyvėjimo problema itin ryški po Lietuvos valstybingumo atkūrimo iki šių dienų.

Pakitusios socialinės jėgos atskleidžia naujas vertybes ir prieštaravimus, išryškina konfliktus dėl identiško, naujas dominavimo formas ir iškilę prieštaravimai sprendžiami įvairiais būdais: prisitaikymu, išsiskyrimu, o vidiniai žmogaus konfliktai – ir priimant kančią kaip pasiaukojimo ir neišvengiamumo žymę (Vosyliūtė, 1996).

Socialinės įtampos laukas, jo erdvė egzistuoja ilgiau (Grigas, 1998). Konfliktas – trumpiau. Tačiau jei jis nebus sprendžiamas, gali peraugti į savarankišką ilgalaikės įtampos, o taip pat ir neigiamos tendencijos dominavimu prisotintą erdvę – lauką. Grigas rašo: „laiku išsprendus konfliktą, o teisingiau – neigiamos tendencijos dominavimą, socialinės įtampos laukas arba ašis, apie kurią jisai formuojasi, gali ir išnykti. Tačiau vietoj jo visada atsiras kitas. Tokia socialinio vyksmo logika.“

Šiandieninėje visuomenėje atskiri individai ar jų grupės dėl įvairiausių priežasčių iškrinta iš įprastos socialinės aplinkos, nesugeba prisiderinti prie sparčiai besikeičiančių gyvenimo sąlygų ir tai sukelia asmenybėje dideles psichologines, socialines krizes. Nesprendžiami konfliktai gali peraugti į socialinės įtampos lauką.

Pagrindinė socialinių įtampų laukų pažinimo problema: „tos ar kitos tam laukui priklausančios ašies, apie kurią „sukasi“ priešingos socialinio vyksmo tendencijos, suradimas (teorinis aspektas); o taip pat pageidautinos, t.y. dinaminės pusiausvyros tarp jų nustatymas (praktinis-instrumentinis aspektas)“ (Grigas, 1998). Neleistiną įtampų laukuose krūvį (dinaminės pusiausvyros pažeidimą), kaip išskiria Grigas, gana akivaizdžiai rodo tokie reiškiniai, kaip: anemija (beteisiškumas, chaotiškumas, benormiškumas), deviacija (nusikalstamumas), socialinė aritmija, socialinis nuovargis ir pan.

Socialinę įtampą Lietuvoje išvelgiama ir Leliugienės (1997): „gyvenimo skubotumas, tradicinių bendruomenių iširimas, šeimų persikėlimas, generacijų spraga, draugysčių seklumas, - tai vis tie veiksniai, kurie prisideda prie susvetimėjimo bei psichologinio benamiškumo įsivyravimo.“ Pasak Paškaus (cit. Leliugienė, 1997), psichinės sveikatos specialistai tvirtina, kad išsilaisvinimas iš tradicinių ryšių, papročių, etinių sistemų ir religinių tikėjimų daugelį žmonių yra pavertęs sumišusiomis, baimės kupinomis būtybėmis.

Toliau bus aptariamos socialinės įtampos pasireiškimo formos pagal Grigo (1998) išskirtas jų laukų klases bei jų metamus akivaizdžius iššūkius mūsų šalies provincijoje. Grigas išvelgia ir pateikia šias socialinių įtampų laukų klases:

- 1) demografinių procesų ir santykių,
- 2) etnokultūrinių santykių,
- 3) dorovinių santykių,
- 4) ekonominių santykių,
- 5) politinių santykių,
- 6) teisinių santykių,
- 7) religinių santykių,
- 8) organizacinių santykių,
- 9) supranacionalinių (viršnacionalinių) santykių.

Demografinių procesų ir santykių įtampos laukas. Šiandieninėje, spartaus gyvenimo tempo visuomenėje, svarbu yra kokybinė populiacijos pusė: bendrasis gyventojų išsimokslinimas, jų kultūra, bendruomeniškumo bruožai ir kt.

Migraciją Grigas (1998) aiškina ne vien kaip dalies gyventojų (ypač jaunimo) „pabėgimą“ iš kaimo į miestą ar kaip laikiną (pastovią) emigraciją į užsienį, bet kaip „gyvenimo vadinamojoje provincijoje nykimu, kaimo kultūriniu, versliniu atsilikimu ir baigiant bendruoju lietuvių tautos etnokultūriniu ir doroviniu nuosmukiū.“ Daugelis lietuvių priversti gyventi ir ieškoti darbo užsienyje, toli nuo savo namų, tradicijų, istorinės atminties. Ten jie mato ateitį, tuo sudarydami psichologinę įtampą, kaip teigia autorius, su tais, kurios galėtume pavadinti *sėsliaisiais*. Tačiau pasilikusiųjų pasyvumas, kaip teigia autorius, irgi nebeturi „tokio sveiko ir plačiąja prasme suprantamo (...) bendruomeniškumo (...)“.

Savanoriška arba priverstinė emigracija į kitus kraštus taipogi būdinga energingiausioms, veržliausioms, kūrybiškiausioms asmenybėms - „*kūrybinei mažumai*“, kaip jas pavadino Grigas (1998), kurios teigiamai veikia daugumą, pasižyminčia *inertiškumu*. Susvetimėjimas, bendruomeniškumo nunykimas – dalykai, kurie taip pat menkina „kūrybinės mažumos“ potencines pasireiškimo galimybes.

Kita, nuolatos žmonių civilizaciją lydinti įtampa – *vyresniosios-jaunesniosios* kartos priešprieša. Jaunoji karta, apie tai kalba Grigas (1998), labiausiai imli svetimų kultūrų įtakoms, ji energingesnė, tačiau daug mažiau kreipianti dėmesį į tautos vertybes, papročius, tradicijas. Tai natūraliai kelia konfliktiškumą tarp vyresniosios kartos, besivadovaujančiosios patirtimi, išmintimi ir santūrumu. Lietuvos kaime šis įtampos židinys turi savo specifinių bruožų. Sovietinės ideologijos ugdyta karta orientuota į individualizmą, bet ne į bendruomeniškumą.

Tarp senosios ir jaunosios kartos Vosyliūtė (2002) pastebi išsilavinimo, gyvenimo būdo, pažiūrų skirtumus, dėl ko dažnai būna sunku vieniems kitus suprasti.

Gimstamumo sumažėjimas, vidutinės žmogaus gyvenimo trukmės, šeimose augančių vaikų skaičiaus sumažėjimas – tai reiškiniai, kurie psichologine, tarpasmeninio bendravimo prasme slegia gyventojus. Kaip pastebi Grigas (1998), deformuojasi žmogiškieji santykiai, kinta senesnių žmonių pasitikėjimas ateitimi, savo senatve – juos labiau kamuoja pasimetimas, nežinia ir susvetimėjimas. Darbingiems žmonėms nerimą kelia nusenusių žmonių išlaikymas, socialinė globa. ***Mirštamumo*** persvara (taip pat ir Lietuvos kaime), anot autoriaus – nesveikos, negalią pergyvenančios, nykstančios tautos ir senstančios visuomenės požymis.

Lietuvoje daugėja šeimų, juridiskai nesudarančių *santuokos*, taip pat *ištuokų* skaičius. Tokią situaciją Grigas (1998) vadina bėgimu nuo atsakomybės, kurią paprastai uždėdavo tradicinė šeima. Irstančios šeimos narių, ypač vaikų, nervinė-psichinė įtampa, skausmas, pasimetimas – tai demografinių santykių įtampos ašies problemos.

„Gana charakteringą *sveikatingumo-nesveikatos* sandūroje atsiradusios socialinės įtampos židinį sudaro masiškas alkoholio, ypač Lietuvos kaime, vartojimas, prilygintinas laisvanoriškai plintančiam lietuvių tautos dvasiniam ir fiziniam genocidui.“ (Grigas, 1998). Alkoholizmas taip pat yra ir priešlaikinis darbingo žmogaus senėjimas, užkraunantis našta šeimos nariams bei visai likusiai visuomenei.

Čiužas, Ratkevičienė (2003) cituoja Žemgulis nuomonę, kad alkoholio vartojimas kaime yra tapęs savotiška gyvenimo ypatybe. Tai simptomas įvairių problemų, kurios pirmiausia susijusios su socialiniu-ekonominiu (alkoholis – užmokesčio forma, gamybinių ir buitinių santykių tarpininkas).

Etnokultūrinių santykių (etnokultūrinio identiteto) įtampos laukas. *Tautinės daugumos – tautinės mažumos* įtampos laukas ypač buvo suaustrėjęs pirmaisiais nepriklausomybės atkūrimo metais dėl tautinio tapatumo paieškos ir jo įsitvirtinimo, kuris šiuo metu jau gęsta (Grigas, 1998). *Etnocentrizmas – atvira visuomenė* socialinės įtampos atmaina vertintina kaip senojo, dar iš agrarinės epochos užsilikusio tautos būvio susipriešinimas su globalizacija, su globalinės vieningos civilizacijos atsiradimu. Tauta, neturinti savito etnokultūrinio veido kur kas greičiau pasiduoda, „paklūsta“ šešėlinėms, neigiamoms įtakoms. Tradiciniai lietuvių tautos etnokultūros gyvybingumo bei savitumo šaltiniai yra išsekę, nebeatstatomi, o naujieji dar nesusiformavę.

Dorovinių santykių įtampos laukas. Doroviniai santykiai kinta kartu su civilizacija, visuomenėje vykstančiai pokyčiais. Pasak Grigo (1998), šiandieninėje visuomenėje dorovinis santykių sistemoje „tradicinis, žmogiškųjų santykių šiluma, jų betarpiškumu alsavęs, bendruomeniškumas nyko ir tebenyksta, užleisdamas savo pozicijas šaltam, pragmatiškam organizacijų bendruomeniškumui.“

Dorovingumas nūdienos Lietuvoje, taip pat ir kaime, praradęs tikrąją savo vertę. Grigas (1998) psichologinį pasitenkinimą bendravimu, fizinio saugumo pajautimą mato tokiose dorovės elementuose kaip siekimas vengti neteisybės, smurto, rodyti pagarbą kitiems. Šiandien, žmogaus ir tautos gyvenimui „persimetus“ iš bendruomenės į organizacijas, joms tenka atlikti moralumo, dorovingumo reikalavimus. Prasižengimas visuomenėje įprastoms elgesio normoms šiandien dažnai nesulaukia deramo atpildo, tuo piktydamas bendruomenės narius. Tradicinė neformalioji *socialinė kontrolė* yra sunykusi, dėl ko susiformavo nesaugumo visuomenėje pojūtis, keliantis socialinę įtampą. Autorius rašo: „žmogus bent kiek didesnę saugumą jaučia, deja, tik savo namuose, tik užsidaręs nuo kitų, nuo bendruomenės, kurios karkasas palyginus staigiai suaižėjo, subyrėjo, vos tik buvo pašalinti, atleisti ją priverstinai formavę, jos gyvenimą reguliavę varžtai.“ Sovietinis režimas ignoravo žmogaus dvasinę saviugdą, kontrolę atsakomybę nukeldamas ant kolektyvo pečių. Totalitarinio režimo sovietmečiu žmogus prarado iniciatyvą burtis draugėn, ginant tiek savus, tiek

bendrus interesus. Bendruomenės socialinė kontrolė nebeveikia, kad galėtų užkirsti kelią nusikalstamumui.

Jokia visuomenė negali egzistuoti be socialinės kontrolės (Berger, 1995). Socialinės kontrolės priemonės yra skirtingos įvairiose socialinėse situacijose, kurias visuomenės naudoja nepaklusniems nariams sutramdyti. Berger pažymi skaudžiausią bausmę, kurią gali taikyti bendruomenės savo nariui, - pasmerkti jį nuolatinei gėdai ar išvaryti iš savo būrio.

Deviacija matoma valstybės institucijoje, kuriose patys pareigūnai pažeidinėja teisėtvarką, tuo piktydami visuomenę bei keldami socialinę įtampą. Tai ypač gerai matosi Lietuvos kaime, kur teritorinė bendruomenė ypatingai pastabi bei reikli savo nariams. Anot Grigo (1998) dorovinis šalies potencialas vaidina ne paskutinį vaidmenį ekonominei padėčiai, ekonominiams santykiams.

Socialinės deviacijos laikinas suintensyvėjimas yra būdingas valstybei pereinant iš totalitarinio režimo į demokratiją, apibūdinantis valstybės ir visuomenės vertybinę būklę (Šlapkauskas, 2001). Kuo labiau išplinta socialinės deviacijos pavidalai, tuo menkesnė yra visuomenės bendruomeninė, dorovinė ir teisinė sąmonė.

Darbštumo atrofija plačiaja prasme Grigas (1998) įvardija kaip žmogaus iniciatyvos, išradingumo, atsinaujinimo pasikeitusio pasaulio sąlygomis poreikį. Tradicinis lietuvių **darbštumas** pakeitė savo pavidalą, užleisdamas pozicijas apsukrumui, išradingumui, darbo vengimui, nesąžiningumui. Po nepriklausomybės atkūrimo pagausėjo žmonių, kurie neturėdami savarankiškos veiklos įgūdžių ir pasidavę apatijai, papildė vadinamąją „užribio klasę“¹. Ypač tai išsiskiria Lietuvos kaime. Žmogus nemato perspektyvos, pasitiki savo jėgomis, o valstybės ir visuomeninių organizacijų pagalba yra nepakankama.

Kol kas Lietuvos žmogus neturi galimybės pasirinkti trijų svarbiausių dalykų: ilgai ir sveikai gyventi, įgyti žinių ir apsirūpinti ištekiais, reikalingais normaliam gyvenimo lygiui pasiekti (Šlapkauskas, 2001). Gana didelė Lietuvos žmonių dalis gyvena skurde. Skurdo kultūrą 1965 metais suformulavo Oskaras Lewisas (cit. Šlapkauskas). Vartojant Weberio terminą (cit. Šlapkauskas), skurdo kultūra yra „geležinis narvas“, kuriame nesąmoningu, neplanuotu būdu ugdomi tam tikra asmenybė, besiskirianti nuo kitoms kultūroms būdingų asmenybės tipų. Anapus ekonomikos, visuomenės paribiuose esantys žmonės spinduliuoja keistą magnetizmą, itin traukiantį jaunimą (Dahrendorf, 1996, cit. Šlapkauskas) ir teikiančią galimybes nusikalstamumui kilti.

Ekonominių santykių įtampos laukas. Bedarbystė – ekonominė našta valstybei, taip pat socialinė, psichologinė darbo neturinčio žmogaus, jo šeimos problema. Problemą tokiems žmonėms sudaro charakterio, valingumo bruožų stoka, taip reikalinga laisvos rinkos sąlygomis pateikiant save darbo rinkai. Priešpensijinio amžiaus žmonės, moterys, jaunimas nepajėgia susirasti darbo,

¹ „Užribio klasė“, anot R. Dahrendorfo, tai žmonės, kurie yra išstumti arba „iškritę“ iš normalios visuomenės, normalių socialinių santykių sistemos. Tai: chroniški alkoholikai, narkomanai ir bedarbiai; valkatos, nusikaltėliai ir prostitutės ir pan. (cit. R. Grigas).

persikvalifikuoti. Bedarbystė kaime yra ryškesnė. Yra nustatyta, kad nedarbas nuskurdina šalį, stabdo visuomenės pažangą, didina socialinę įtampą. Tačiau bedarbystė neigiamai veikia ir atskiro netekusio darbo individo elgesį, daro neigiamą poveikį socialinėms grupėms. Todėl svarbu ne tik ekonominiu, bet ir psichologiniu aspektu pažvelgti į tai, kaip jis įtakoja bedarbio šeimą, jos funkcijų realizavimą (Grigas, 1998).

Tarp kaimo bedarbių dažnas yra nepasirengęs darbo rinkai: neturi profesijos arba ji nepaklausi (Kaimo socialinė raida, 1998). Teritorinėse darbo biržose atliekami bedarbių motyvacijos tyrimai rodo, kad kaimo bedarbiai žymiai pasyvesni darbo paieškoje, didesnė jų dalis pageidauja gauti tik bedarbio pašalpą ar pažymas, reikalingas socialinei paramai gauti.

Priešprieša *kaimas-miestas* labai realiai egzistuojanti įtampa, kuri šiandieniniame spartaus gyvenimo tempe pasireiškia, kad miestas visada lenkia kaimą ir tuo suteikia jam ekonominės provincijos statusą. Kaimo gyventojai: mokytojai, medicinos darbuotojai, kultūros ir vietinės savivaldos įstaigų darbuotojai atsidūrę prie mažiausiai apmokamųjų kategorijos, o tai jau kelia susiskaldymą tarp kaimo ir miesto bendruomenių (Grigas, 1998).

Kaimo žemės ūkio verslininkų pasyvumas išsiskiria paveldėtu *konservatyvizmu*. Atviroje rinkoje reikalinga spartesnė *kaita ir novacijų būtinybė* stambinant savo ūkį, modernizuojant technologijas, keliant personalo kvalifikaciją (Grigas, 1998).

Politinių santykių įtampos laukas. Lietuvai įsijungus į demokratizacijos bei modernizacijos procesą, politinių santykių spektras kaip niekada yra išsiplėtęs, formuodamas labai ryškius įtampų ir konfliktų židinius. Žlugus totaliai centralizacijai, pokyčių ir transformacijų fone griūva, nunyksta senieji politinės mąstysenos bei elgsenos stereotipai, savo vietą užlesdami naujiesiems, kurie yra veikiami Vakarų Europos kultūros ir kurie neretai sutinka gana atkaklų pasipriešinimą. Priešprieša – konfliktų židinys *etnosociumas – valstybė, jos institucijos*. Civilizacijos, atviro pasaulio „intervencija“ grasina ir tautinio identiteto netektimi. Nemažai atvejų, kai skubama nosisukti nuo to, kas dar iš lietuviybės yra užsilikę, vertinant tai kaip provincialumo bruožus. Savigarbos neturėjimas, tautinio orumo stoka, savitaigos formų ir jų paieškos ignoravimas, nuolankus mėgdžiojimas visam kas ateina iš Vakarų gali reikšti didelį pavojų tautos išlikimui. Valstybės institucijose nepakankamai mąstoma apie strateginius tautos socialinės organizacijos tikslus. Šitokia padėtis gimdo etnosociumo supriešinimą su valstybe, jos institucijomis (Grigas, 1998).

Seniūnijos dažniausiai sutelkia dėmesį į gyventojų aptarnavimo, biurokratinės funkcijas, bet ne į čia gyvenančių įvairių socialinių grupių iniciatyvos skatinimą, rūpinimąsi užimtumu, kas padėtų gerinti žmonių gyvenimą, stiprintų pasitikėjimą bendruomene ir valstybe (Vosyliūtė, 2002).

Gyventojų lūkesčiai – nepriklausomos valstybės realybė. Dalis Lietuvos gyventojų (sociologiniuose tyrimuose) yra nusivylę atgauta nepriklausomybe, suteiktu valstybei pasitikėjimo kreditu, išryškėjęs pilietinis abejingumas, bendras socialinis nuovargis ir pan. Tokia nusivylimo

pozicija yra, greičiau, tam tikra emocionali psichologinė būseną, pilietinio protesto prieš esamą padėtį reiškinio forma (Grigas, 1998).

Valdžios decentralizavimas – modernios demokratiškos visuomenės požymis. Konfliktas, įtampa tarp savivaldybės (*savivalda*) ir *centrinių valstybės institucijų*, prisidėjęs nuo pirmųjų nepriklausomybės atkūrimo metų, rodos, žada tapti užsitęsusių reiškinio Lietuvos politiniame gyvenime. Tokią padėtį lemia dabartiniame lietuvių etnosociumo būviui būdingos priežastys: tarpusavio santykių susvetimėjimas; dominuojantys hipertrofuoti siauragrupiniai interesai, užšlopinę bendruosius (bendruomeninius, bendravalstybinius); iš sovietmečio paveldėtas nuolankumo valdžiai ir įgytos valdžios absoliutinimo mentalitetas (Grigas, 1998).

Nūdienos Lietuvoje žmonių diferenciacija, susisluoksniavimas pagal turtinę padėtį tampa ypatingu dirgikliu tarp neturtingųjų ir turčių, kurie, beje, skirtingai nuo brandžios kultūros šalių, patys kursto laužą besipuikuodami savo prabanga ir galia – mokėdami savo samdomiesiems skurdų atlyginimą. Įtampų-konfliktų ašis *skurdas – prabanga*, tai puiki dirva įvairioms politinėms spekuliacijoms bei politiniams savanaudžiams reikštis ir tokia padėtis byloja apie būtinybę išmintingiau reguliuoti politinių ir ekonominių santykių raidą (Grigas, 1998)

Teisinių santykių įtampos laukas. Daugelio gyventojų žemas gyvenimo lygis, bedarbystė, turtinė poliarizacija, gamybos bei valdymo struktūrų persitvarkymai, imigracija ir kitos intensyvėjančių pokyčių sukeltos priežastys, iškelia naujo pobūdžio teisinius santykius ir jų neatidėliotino reguliavimo būtinybę. Teisinės normos neatspindi realių sociumo poreikių. *Įstatymus leidžiančioji – įstatymus vykdančioji* valdžia tampa partinio (ir kitokio) suokalbininkė (Grigas, 1998). Atsiradusios įtampos ir konfliktai deramai nesprendžiami, arba pasilieka realią valdžią turinčių grupuočių valioje. Siekiamas teisinės valstybės modelis (*teisėsaugos institucijų veikla*) išreiškia *piliečių lūkesčių*, susijusių su saugumo ir teisingumo įtvirtinimu, įsikūnijimą. Lietuviškoji realybė (*realios pilietinės teisės ir laisvės*) dažnai „pasišaipto“ iš *deklaruojamų žmogaus teisės* teiginių. Šios priešpriešos poveikyje besiformuojantys konfliktai pakankamai intensyviai reikšis tol, kol nesutvirtės pilietinės visuomenė. Skubotai priimami, viešai neapartinėjami ir lobistinių bei kitokių grupuočių „prastumiami“ įstatymai, gana dažnai prieštarauja vienas kitam, supriešinami visuomenės nuomonei (Grigas).

Religinių santykių įtampos laukas. Religija, žmonių religingumas nūdienos pasaulyje, pergyvena intensyvų, savotišku dramatiškumu ir įtampomis paženklinatą pokyčių laikotarpį (Grigas, 1998). Sovietinis ateizmas skiepytas Lietuvoje, šiuo metu socialiniu ir psichologiniu pobūdžiu žmogaus sieloje verčia grumtis *religingumui* ir *laisvamanybei*. Nuo įvairių paprotinių tradicinių normų išsilaisvinusioje visuomenėje, neatsinaujinanti religija pati skatina sekuliarizaciją. Modernizacijos poveikyje ir bažnyčiai privalu ieškoti naujų kelių ir būdų, padedančių ne tik palaikyti socialinę tvarką, bet ir modernia dvasia ugdyti tautinį, nacionalinį žmogus mentalitetą, jo

tautinę savimonę urbanizuotos visuomenės sąlygomis ir taipogi nuimti susidariusią įtampą. **Netradicinio religingumo** prasiveržimas gali būti paaiškinamas intuityvia žmogaus baime prieš modernizacijos šešėlinius palydovus: nusikalstamumą, alkoholizaciją, narkomaniją, seksocentrizmą, šeimos irimą... Toks netradicinių religijų proveržis gali būti paaiškinamas dėl sustiprėjusio žmogaus ilgesio bendruomeniškesniam gyvenimui, **tradicinės religijos** visada atstovauja homogeniškąją kultūrą (netradicinės – heterogeniškąją ir individualizuotą).

Vosyliūtė (2002) teigia, kad mūsų tradicinėse bendruomenėse pasukę naujų sektų keliu žmonės nėra priimami palankiai (nors jų atžvilgiu kokių nors veiksmų ir nesimama), dažnai jiems prilimpa tam tikrų „atskalūnų“, „kitų“ etiketės, nors viešai taip nevedinami.

Organizacinių santykių įtampos laukas. Organizacijų gyvenime ir organizaciniuose santykiuose ėmė vyrauti pakankamai agresyvus viršnacionalumas, abejingumas tautiškumui. **Organizacijos** siekia autonomiškumo, jos linkusios į atsiribojimą nuo bendrųjų su tautos likimu susijusių interesų. Tuo tarpu **etnosociumas** siekia riboti tokį autonomiškumą. Stengiasi organizacijoms priminti, primesti savo bendruosius interesus ir tikslus, bendruomeniškumo dvasią (Grigas, 1998).

Supranacionalinių santykių įtampos laukas. Etnokultūrinių, nacionalinių teritorijų ir sienų nepripažįstančios politinės, ekonominės, kultūrinės, informacinės, militarinės, technologinės ir kitokios struktūros veržiasi ir į mūsų kultūrą, tačiau bet koks veiksmas, tiksliau – puolimas gimdo atoveiksmį (Grigas, 1998). Vardan bendrų tikslų negali būti besąlygiškai aukojami nacionaliniai interesai. Nuolatinė įtampa tarp modernizuoto, atviru tapusio pasaulio, iš vienos pusės ir atskiros tautos ar kurios tai jų valstybių grupės – iš kitos, sukelia **civilizacijos grėsmės** įtampas. Civilizacijos grėsmės – **integruotas atsakas** gimdoma įtampa persiduota ir kitiems socialinių santykių įtampos laukams: politinių, ekonominių, etnokultūrinių, dorovinių, teisinių ir pan. Modernizacija visada susijusi su tradicinio bendruomeniškumo skaldymu ir individualizmo bei organizacijų plėtra. Lietuviškasis etnosociumas buvo keletą dešimtmečių intensyviai sovietizuojamas. **Didžiavalstybinis (imperialistinis) presingas**, tai siekimas dominuoti didžiųjų valstybių siekiant tvarkyti pasaulio, tame tarpe ir mažų, neskaitlingų tautų ir jų valstybių gyvenimą. **Valstybinis nacionalizmas** skiria pastangas atsispirti šiam presingui, iš kur kyla priešpriešos įtampa.

1 lentelė

Socialinių įtampų Lietuvos kaime laukų pažinimo problema

Socialių įtampų laukai (pagal R.Grigą (1998))	Socialinės įtampos laukų pasireiškimo problemos Lietuvos kaime – statistika ir pastabos
Demografinių procesų ir santykių įtampos laukas	Nuo 1990 metų Lietuvos kaimo gyventojų natūralus prieaugis yra neigiamas (mažėja gimusiųjų, daugėja mirusiųjų). Tačiau didžiausios įtakos kaimo gyventojų skaičiaus pokyčiams turėjo migracija. Statistikos departamento duomenimis, 22-uose tūkstančiuose kaimo gyvenamųjų

	<p>vietovių šiuo metu gyvena 32 procentai šalies gyventojų. Kaime ypač ryškūs gyventojų senėjimo procesai, kur 60 metų ir vyresni gyventojai šiuo metu sudaro apie 23 procentus (mieste – 15 procentų). Tačiau kaimo jaunimas bei darbingo amžiaus žmonės migruoja į miestus. Didelė senyvo amžiaus gyventojų dalis sukuria ir daug socialinių bei ekonominių problemų. Nuo 1991 metų sparčiai mažėja santuokų. Ištuokų lygis ilgą laikotarpį kaime buvo 2-3 kartus mažesnis negu mieste. Tačiau pastaraisiais metais šis skirtumas sumažėjo, o 1997 metais ištuokų rodiklis buvo net aukštesnis negu mieste. Gimstamumo rodiklis (gimusių skaičius 1000-iui gyventojų) nuo 1990 metų kaime sumažėjo 26 procentais (mieste – 36 procentais). Žemės privatizavimas, pramonės įmonių blogėjanti padėtis, bedarbių skaičiaus didėjimas, būsto įsigijimo problemos turėjo įtakos gyventojų persikėlimų į miestus nuo 1990 metų sumažėjimui. Statistikos departamento duomenimis, nuo 1970 metų penkis kartus sumažėjo iš kaimo į miestą vykstančio mokytiis jaunimo. Į kaimą grįžta dalis vyresnio amžiaus žmonių. (Krupickaitė, 2002).</p> <p>1998 m. mirusių dėl apsinuodijimo alkoholiu šalies kaime (tūkstančiui gyventojų) buvo 1,4 karto, nužudymų – 1,3 karto, savižudybių -1,9 karto daugiau negu mieste (Lietuvos statistikos departamentas).</p> <p>Lietuvos kaime pensininkai, žmonės su negalia, globotini vieniši žmonės sudaro 33 % bendro gyventojų skaičiaus, todėl socialinės apsaugos, globos klausimai tampa vis aktualesni (Ribišauskienė, Uždaviniene, 1999).</p>
<i>Etnokultūrinių santykių įtampos laukas</i>	Po nepriklausomybės atkūrimo išeivijos lietuviams buvo sudėtinga susigrąžinti prarastą pilietybę.
<i>Dorovinių santykių įtampos laukas</i>	<p>Vidaus reikalų duomenimis (1997 m.) kaime buvo užregistruoti 20406 nusikaltimai, tai beveik ketvirtadalis visų užregistruotų nusikaltimų. Palyginti nuo 1990 m. šis skaičius padidėjo 2,3 karto. 1997 m. 10 000 kaimo gyventojų teko 174 nusikaltimai (miesto – 219). Kaime kasdien buvo užregistruota vidutiniškai po 56 nusikaltimus (mieste – 152). Nusikaltimų struktūra kaime panaši kaip mieste. Didžiausią dalį (62 %) sudaro vagystės. Kas trečia nusikaltimą padarė neblaivūs asmenys, kas aštuntą – nepilnamečiai (Statistikos departamentas).</p>
<i>Ekonominių santykių įtampos laukas</i>	<p>Statistikos departamento tyrimų duomenimis (1997 m.), kaime daugiau nei pusė (58 %) gyventojų dirba žemės ūkyje, 9 procentai – pramonėje, 7 – prekyboje, 6 – švietime, 4 – sveikatos apsaugoje ir socialiniame darbe, 3 procentai – statyboje.</p> <p>1998 m. liepos 1 d. darbo biržoje buvo užregistruota 97,8 tūkst. bedarbių, iš kurių 34,6 tūkst. (35 %) kaimo gyventojai. Nedarbo lygis kaime buvo 5,7 procento. Nuo 1997 m. pradžios bedarbių skaičius kaime padidėjo 39,5 procento. Kas trečias bedarbis kreipėsi į darbo biržą po ilgesnės kaip vienerių metų nedarbo žemės ūkyje pertraukos. Tarp kaimo bedarbių dažnas yra nepasirengęs darbo rinkai: neturi profesijos arba ji nepaklausi.</p>

	<p>Teritorinėse darbo biržose atliekami bedarbių motyvacijos tyrimai rodo (Statistikos departamento duomenys), kad kaimo bedarbiai žymiai pasyvesni darbo paieškoje, didesnę jų dalis pageidauja gauti tik bedarbio pašalpą ar pažymą, reikalingą socialinei paramai gauti.</p> <p>Namų ūkio tyrimų duomenys rodo, kad kaimo gyventojų gyvenimo lygis yra gerokai žemesnis nei miesto. 1997 metų namų ūkių vidutinės mėnesinės disponuojamos pajamos vienam asmeniui, mieste buvo 406 Lt, kaime – 298 Lt. Susiklosčiusi ekonominė situacija ir gyventojų sudėtis pagal amžių lėmė, kad kaimiečių piniginėse pajamose darbo pajamos sudarė tik 55 procentus, o pensijos ir pašalpos – 40 procentų (mieste - atitinkamai 73 % ir 21 %).</p>
<i>Politinių santykių įtampos laukas</i>	<p>Rinkėjai neina į rinkimus, nesidomi, ką jų rinkti deputatai veikia, nedalyvauja politikos kūrime. Nėra vietos gyventojų susišnekėjimo su vietos valdžia ir valstybe.</p> <p>Samdomieji gauna skurdų atlyginimą. Turtingieji slepia mokesčius.</p>
<i>Teisinių santykių įtampos laukas</i>	<p>Beveik kiekvienas įstatymas skelbia, kad visi valstybės piliečiai yra lygūs prieš įstatymą: čia derinami interesai, piliečiai dalyvauja savivaldos procese, čia jiems garantuojamos tam tikros laisvės ir paslaugos, tačiau realioji, veikiančioji įstatymų pusė apraizgyta valdininkų nepagarba visuomenės nuomonei, neatsakingumu, dažnai – korupcija.</p> <p>Seimo pozicija pastoviai stebi ir kritiškai analizuoja Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios veiklą.</p> <p>Visuomenės nuomonės tyrimai liudija, kad pasitikėjimas teisėsauga yra kritęs žemiau vidurkio. Tai kelia didelį susirūpinimą į šią aplinkybę turėtų atkreipti dėmesį teisėsaugos srityje dirbantys žmonės. Būtina atkurti žmonių pasitikėjimą teisėsauga. Kad pasitikėjimas ja stiprėtų, pirmiausia reikia vadovautis teisingumo, teisės viršenybės principais ir užtikrinti, kad jais būtų grindžiamas teismų darbas. Dažnai nusikaltėliai lieka nenubausti.</p>
<i>Religinių santykių įtampos laukas</i>	<p>Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 straipsnis sako: "Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvos bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas, jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai /.../ Lietuvoje nėra valstybinės religijos". Tačiau Lietuvoje, skirtingai nei Vakarų šalyse, visos įregistruotos religijos nėra lygios (sektos yra diskriminuojamos, jomis piktinamasi, netgi smerkiama jų veikla).</p>
<i>Organizacinių santykių įtampos laukas</i>	<p>Valstybės ir ministerijų realios galimybės ir vykdoma veikla neatitinka savivaldybių atstovų poreikio. Iš savivaldybių kylančios problemos, argumentuoti jų sprendimai, įvairios nuomonės lieka neišgirstos ir nesuprastos, formuojant socialinę šalies politiką.</p>
<i>Supranacionalinių santykių įtampos laukas</i>	<p>Lietuviai jau greitai pasiruošę perimti Vakarų kultūrą, nors tik išsivadavo nuo sovietinės.</p>

Lietuvos egzistuojančios bei į kaimo bendruomenę besiveržiančios tokios blogybės kaip nusikalstamumas, savižudybės, bedarbystė, prostitucija, kvaišalų vartojimas, yrančios šeimos, tarpusavio susvetimėjimas ir dar daug kas, žymiai rimtesnių visuomenės bėdų, rodo, kad atskirų asmenų ar socialinių grupių skirtumai ar nesutarimai, sukelia tų asmenų ar socialinių grupių priešišumą, arba vadinamą socialinę įtampą.

Išplitusią socialinę patologiją lėmė ne tik kaimo gyventojų materialinės padėties pablogėjimas, bet ir įprasto darbo praradimas, netikrumo ir socialinio nesaugomo jausmas, socialinė adaptacija, sutrikimas, nepasitikėjimas valdžia, rytdiena, savimi ir kt. (Povilaitis, 1999).

Visuomenės atsisakymas atskirų savo narių (pvz. narkomanų, benamių), jeigu jų gyvenimo būdas neatitinka visuomenės nuostatų arba jie negali palaikyti įprastos socialinės sąveikos, neturėdami tam reikalingų materialinių išteklių, išsilavinimo ir pan., vadinamas socialine atskirtimi.

Lietuva – demokratinė valstybė, kurios valdymas yra paremtas demokratiniais principais, visuomenės nuomonės išraiška, laisvais ir demokratiniais rinkimais bei atsižvelgimu į kiekvieno piliečio pasiūlymus bendruomenės nariams rūpimais klausimais. Tačiau demokratija toje šalyje, kur gyvena daugiau nei vienas milijonas žmonių yra negalima be paprastų piliečių iniciatyvos vienyti, siekiant bendrų tikslų socialinių, ekonominių, kultūrinių, ekologinių, mažumų problemų sprendimo srityje. Todėl siekiant, jog visuomenės atstovai aktyviau dalyvautų šalies valdymo pertvarkos procesuose, skatintų demokratijos vystymąsi, turėtų galimybę išsakyti savo nuomonę ir pasiūlymus vietos ar centrinės valdžios institucijoms, yra būtina, kad grupės žmonių jungtųsi bendrai veiklai. Bendruomenės jungimasis į tam tikras tikslines grupes suteikia galimybę bendrai spręsti kylančias problemas tiek bendruomenės viduje, tiek ir atstovaujant savo interesus valdžios institucijose.

1.1.2. Bendruomeniškumo galios ir jų trikdžiai mažinant socialinę įtampą

XIX- to amžiaus pabaigoje industrializuotos valstybės susidūrė su neregėto masto socialinėmis problemomis ir skurdu (Johnson, 1998). Gyventojų dalies kasdienybė tapo itin prastos darbo sąlygos ir bedarbystė, gyvenamojo ploto stygius bei žemas sveikatos apsaugos lygis. Atkreipti dėmesį į varganas gyvenimo sąlygas, spręsti opias skurdo problemas, buvo pradėta aktyvinti bendruomeninį sąjūdį.

Toje pačioje bendruomenėje gyvenančių skirtingos socialinės kilmės žmonių bendravimas turi neįkainojamą vertę: tiesioginių asmeninių kontaktų dėka žmonės galėjo geriau pažinti ir vertinti kito asmens individualybę bei žmoniškąsias savybes, nekreipdami dėmesio į išorę ir netrukdomi išankstinių nuostatų, bei tokiu būdu išmokti gerbti kitą ir save patį, taip pat ugdytis socialumo jausmą (Johnson, 1998).

Kiekviena bendruomenė turi prisitaikyti prie gyvenamojo laikotarpio kultūros ir šalies ypatybių, o svarbiausia, prie savo gyvenvietės ypatumų, bei dirbti su vietiniais žmonėmis, siekiant pagerinti savo, savo šeimos narių ir kaimynų gyvenimo lygį (Johnson, 1998).

2 lentelė

Bendruomeniškumo galios mažinant socialinę įtampą istorinėje raidoje

Bendruomeniškumo galios mažinant socialinę įtampą	Pastebėjimai ir išvados
Edukacinė bendruomeninė veikla (demografinių procesų ir santykių įtampos laukas)	Inertiškoji dauguma: universiteto bendruomenė Londone 1884 m. įkurta istoriko Arnoldo Toynbee'o, kur buvo organizuojami mokymo kursai suaugusiems, universiteto paskaitos , vaikų atostogos gamtoje, meno parodos, literatūros ir meno draugijos, pagalba žydų imigrantams bei paruošiamieji kursai mokytojams ir socialiniams darbuotojams (Johnson, 1998).
Politinių santykių spektras	Skurdas: „Bendruomenės namai „Toynbee Hall“, atkreipė britų dėmesį į šalyje egzistuojantį skurdą, įvairiose instancijose ieškojo užtarimo , siekdami pagerinti savo bendruomenėje vandens tiekimą ir kitus patogumus“ (Johnson, 1998, p.19).
Dorovinių santykių interpretacija	Tolerancija, dorovingumas: „Visų 19-ojo ir 20-ojo amžiaus sandūroje įkurtų bendruomenės namų veikla buvo pagrįsta idėja, jog skurdžiuose miestų rajonuose bei kaimo vietovėse bendromis visų gyventojų pastangomis reikia siekti suartinti skirtingoms socialinėms grupėms priklausančius bendruomenės narius. “ (Johnson, 1998, p.19).
Ekonominių santykių plėtotė	Užimtumas: Jungtinėse Valstijose XX a. trečiajame dešimtmetyje prasidėjusi ekonominė krizė lėmė bendruomenės narių sprendimą ginti bedarbius, spręsti bedarbystės problemas (Johnson, 1998).
Teisinių santykių erdvė	Įstatymus leidžiančioji valdžia: Po Pirmojo pasaulinio karo Jungtinėje Karalystėje 1920 m. buvo įsteigta Gyvenamųjų bendruomenių federacija, vėliau pavadinta asociacija, kurios pagrindinis tikslas buvo daryti įtaką vyriausybės vykdomai politikai (Johnson, 1998).
Etnokultūrinis intelekto toleravimas	Tautinės mažumos: Vokietijoje, Austrijoje bei kitose okupuotose šalyse, nacionalsocialistams uždarius bendruomenės namus, žydų tautybės nariams pavyko išsigelbėti nuo nacių persekiojimo būtent bendruomenių tarptautinių ryšių dėka , ir emigruoti į Jungtines Valstijas, kur Nacionalinė federacija tęsė

Organizacinių santykių plėtra	aktyvią tarptautinę veiklą (Johnson, 1998). Visuomenės ir valstybės sutelkta parama: Švedijoje 1937 m. susikūrė Švedijos nacionalinė laisvalaikio ir bendruomenės centrų sąjunga, kuri nesunkiai gaudavo vyriausybės dotacijas savo darbui , švedai nuolat susitikėdavo su kolegomis iš kitų Skandinavijos šalių, pradėjo dalyvauti tarptautinėje veikloje (Johnson, 1998).
Supranacionalinių santykių erdvė	Imigrantai: pokario pirmieji bendruomenių namai buvo įsteigti 1947 m. Berlyne, Kelne, Darmštate, Frakfurte, Liudvigzhafene ir Braunšveige, kurių pagrindinis tikslas buvo pagelbėti ekstremalioje situacijoje atsidūrusiems gyventojams , kurių daugumą sudarė pabėgėliai ir perkeltieji asmenys (Johnson, 1998).

Atsižvelgiant į 2 lentelėje pateiktus bendruomeniškumo galių aspektus mažinant socialinę įtampą bendruomenėje ir stiprinant visuomenę istorinėje raidoje, galima teigti, jog įvairi savo metodais ir vis besikeičianti socialinė veikla buvo ir liks reikalinga siekiant suartinti skirtingas socialines grupes ir pagerinti bendruomenės gyvenimo sąlygas.

Žmonės laisva valia ir bendrų interesų pagrindu jungiasi į varias bendruomenes ir Johnson (1998) bendruomenės idėją apibrėžia tokiais teiginiais:

- Kiekvienas asmuo turi teisę tobulėti ir naudotis tuo, kas geriausia;
- Efektyvūs pokyčiai evoliucionuoja;
- Tvirta bendruomenė ir pozityvios socialinės reformos priklauso nuo tiesioginio tarpusavio bendravimo, nepaisant socialinio-ekonominio susiskirstymo (Johnson, 1998).

Šiuolaikinė bendruomenė pagal Šlapkauską (2000) turi išsiskirti šiais požymiais: 1) socialinių ryšių savanoriškumas ir nesavanaudiškumas; 2) bendravimas ir solidarumas; 3) moralinė vienovė ir atsakingumas; 4) socialinė tapatybė ir kryptingas bendradarbiavimas (aktyvumas); 5) atvirumas. Autoriaus teigimu, šiuolaikinė bendruomenė yra bendrijos kokybinio tapsmo padarinys.

Anot Nisbet (2000), bendruomenės galia pasireiškia tokių skirtingų asociacijų, kaip valstybė, bažnyčia, prekybinės sąjungos, revoliucinis judėjimas, profesija ir susivienijimas, vienijimo priemonė.

Kaip teigia Walsh (1997), bendruomenės jėga yra ne tik „piniguose“ (ekonominiame stiprume), bet ir žmonių tarpusavio santykiuose. Bendruomenės kūrėjai atranda, kad tame procese yra svarbu ne vien pakankamos lėšos pragyvenimui (turtinga bendruomenė), bet yra ne mažiau svarbūs veiksniai kaip teigiami žmonių, įvairaus lygio institucijų tarpusavio santykiai, kurie gerina kiekvieno bendruomenės nario gyvenimą. Galima būti finansiškai skurdiems, bet jausti bendruomeniškumo pasitenkinimą. Dauguma neturtingų žmonių tampa turtingesni socialiniuose, tarpkaimyniniuose santykiuose, religinėse ir kt. bendruomenėse, kurios rūpinasi tais, kuriems

nesiseka. Socialiai analitikai tai vadina „socialiniu turtu“, kuris, deja, taip pat yra nepakankamas kaip ir finansinis kapitalas (Walsh).

Šiuo metu plačiai vartojama sąvoka „regioninė kaimo plėtra“ žymi valdžios ir vietinių kaimo bendruomenių sąveikos pastangas, realizuojant konkrečius kaimo plėtros projektus siekiant bendromis pastangomis įveikti kylančias problemas (Martinkus, 1999). Priimant sprendimus valstybės lygiu, reikalingas visos bendruomenės, kaip žemutinės grandies teikiama rekomendacija.

Sutton (1999) bendruomenę apibrėžė kaip „organizuotą, politinį, municipalinį ar socialinį darinį“, arba „kaip toje pat vietoje gyvenančių žmonių grupę, religinę ar kitokios tapatybės vienijamą žmonių grupę“.

Pagal Gudykunst (1991) apibrėžimą, bendruomenę sudaro skirtingi individai, kurie yra atviri vieni kitiems, pasirengę gyventi drauge. Bendruomenės narių vertybės yra skirtingos, bet tuo pat metu jie ieško žmogiškųjų bendrybių. Bendruomenė gali skatinti harmoniją tarp grupių ir žmonės yra atsakingi už ją šeimose, darbo vietose, mokyklose, miestuose ir pasaulyje.

Bendruomeniškumą Grigas (1998) supranta kaip žmonių gyvenseną, kaip natūralias, vidines žmogaus galias ir savybes. Bendruomeniškumas reikalingas tam, kad užkirsti kelią sklindančiai dezintegracijai, susiskaldymui. Nesušnekėjimas plinta dėl žmonių patekimo į skirtingai juos veikiančias aplinkas. Nesant bendros kultūros, bendruomeniškumo ir, kaip teigia autorius, tas nesukalbėjimas plinta įtvirtindamas civilizacinę tuštumą. Nesant bendruomeniškumo kultūra gali degraduoti ir atsiskleisti visa laukinė žmogaus prigimtis. Tautinė kultūra remiasi bendruomeniškumu, o jo stoka veda į nutautėjimą (Grigas).

Didėjant migracijai, gyventojų mobilumui, nedarbui, skurdui, taip pat sparčiai keičiantis informacinėms technologijoms, individas turės pats sugebėti keistis, atnaujinti savo žinias, prisitaikyti prie vykstančių pokyčių. Šiuo atveju svarbų vaidmenį jo socialinei gerovei gali suvaidinti bendruomenės ir aktyvus dalyvavimas tos bendruomenės veikloje, siekiant savęs įgalinimo (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Sovietinis režimas išmokino gyventi bendruomenėje, kurioje kontrolė ir veiksmai buvo nuleidžiami iš viršaus, pilietiniai santykiai buvo slopinami. Demokratinėje valstybėje, šiuo metu, mes labai pasigendame natūralaus bendruomeniškumo.

Nevyriausybinių organizacijų – tai ir yra tas visuomenės branduolys, kuris suteikia galimybę tiek jaunimui, tiek ir senyvo amžiaus žmonėms susiburti, spręsti kylančias problemas, atstovauti savo pačių interesus įvairiose institucijose, tarpininkauti bei teikti visokeriopą pagalbą vienas kitam (Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymo pakeitimo įstatymas. 1998).

Seniūnijos, sutelkdamos dėmesį ne tik į gyventojų aptarnavimo, biurokratinės funkcijas, bet ir į čia gyvenančių įvairių socialinių grupių iniciatyvos skatinimą, rūpinimąsi užimtumu, taip pat turi padėti pagerinti bendruomenės narių gyvenimą, sustiprinti pasitikėjimą bendruomene ir valstybe

(Vosyliūtė, 2002). Demokratinės visuomenės kūrimasis yra galimas, jei valdžios (taip pat ir vietinio lygmens) ir žmonių (dažnai susibūrusių į organizacijas, interesų grupes) santykiai grindžiami sutartimi ir tarpusavio pasitikėjimu.

Bendruomeniškumo bei bendruomenės organizacijų galios mažinant socialinę įtampą pasireiškia siekiant spręsti bendruomenei išskylančias problemas, atstovauti jos interesus santykiuose su vietine ir nacionaline valdžia; dalyvauti, laimėti ir gauti paramą įvairių organizacijų skelbiamuose konkursuose, kurie skirti nevyriausybinėms organizacijų projektų paramai; kaupti, analizuoti ir dalintis informacija tarp kitų bendruomenių organizacijų.

Siekdamos bendruomeniškumo ir socialinės įtampos mažinimo, bendruomeninės organizacijos įgyvendina šiuos pagrindinius tikslus:

- Gyventojų telkimas bendrai veiklai, jų bendruomeniškumo ugdymas;
- Bendruomenės ekonominių, socialinių, aplinkosaugos ir kitų problemų sprendimas;
- Kultūros ir sporto renginių organizavimas;
- Vaikų ir jaunimo užimtumo organizavimas;
- Gyventojų švietimas, mokymų rengimas, informacijos klaida.

Duomenų apie bendruomeniškumo trikdžius mažinant socialinę įtampą nagrinėjant mokslinę, sociologinę literatūrą aptikti nepavyko. Keliama hipotetinė prielaida, kad socialinių įtampų laukų mažinimui yra reikšmingos tik bendruomeniškumo galios.

1.1.3. Bendruomeniškumo svarba Lietuvos kaimui

Klasikinius asmenybės vystymosi žingsnius bendruomenėje ir tuo pačiu bendruomeniškumo svarbą (taip pat reikalingą ir kaimo žmogaus gyvenime) išskyrė Gliokler (2003) per veikiamą individualybės ir socialinę aplinką. Bendruomenės yra labai svarbus veiksnys žmogaus, kaip asmenybės, vystymuisi. Autorius pateikia tokias asmenybę veikiančias bendruomenes kaip: šeimos, mokyklos, interesų, profesinės, globalios, likimo.

Anot Tomo Akviniečio (cit. Šlapkauskas, 2000), žmogui iš prigimties lemta gyventi visuomenėje (Tomo Akviniečio laikais visuomenė turėjo bendruomenės pavidalą). Socialumas įgyjamas per bendravimą ir bendradarbiavimą.

Anot profesoriaus Grigo (1998) kaimo bendruomeniškumas aktualus dėl:

- tarpusavio pagalbos, sprendžiant savo gyvenimo ir dabartinės veiklos problemas;
- kultūros tęstinumo, nes tik intensyviau tarpusavyje bendraujantys ir sąveikaujantys žmonės „vartoja“ kultūrinio elgesio normas ir net istorinį paveldą;
- socialinės tvarkos palaikymo ir priešinimosi negatyviems reiškiniams;
- įgimto žmonių bendravimo, kurio dėka ir įgyjama patirtis bei kultūra.

Kaip teigė Berger, Luckmann (1999), „pavienis visuomenės narys tuo pačiu metu eksternalizuoja kaip nenutrūkstamas savo paties būtį socialiniame pasaulyje ir internalizuoja šį pasaulį kaip objektyvią tikrovę. Kitaip sakant, būti visuomenėje – tai dalyvauti jos dialektikoje“.

Kuriant bendruomenės socialinę gerovę užsienio šalyse, siekiama sukurti tokį mikroklimatą, sudaryti tokias sąlygas, kad jos narių psichologinė savijauta būtų gera, kad jie galėtų tenkinti tuos savo poreikius, kurie laiduoja adaptaciją, į šalies visuomenę ir įgalina būti pilnaverčiais visuomenės nariais. Toks procesas reikalauja pastovaus darbo, nuolatinio atsinaujinimo ir vystymosi (Beresnevičienė, 2002).

Svarbus bendruomenės kūrimo užsienio šalyse uždavinys, formuojant taikų ir saugų jos narių mikroklimatą, - mokėti spręsti kylančius konfliktus (Beresnevičienė, 2002). Tai padaryti padeda socialiniai darbuotojai, sprenddami bendruomenės narių konfliktus, o bendruomenės, kaip organizacijos, gali spręsti įvairius tarp bendruomenių kylančius konfliktus, taip laiduodamos taikos išsaugojimo visuomenėje galimybes (Peace Research Abstracts Journal, 1999, cit. Beresnevičienė).

Pažvelgus į Lietuvos istoriją, ankstyvaisiais viduramžiais joje egzistavo centrinė valdžia ir bendruomenė. Ką dabar vadiname vietos valdžia (savivalda), anksčiau buvo tiesiog bendruomenė. Plėtojant vietos savivaldą, kaip problemų sprendimo židinį, nekreipiamas reikiamas dėmesys bendruomenės vystymuisi. Anot filosofo Nisbeto (cit. Nefas, 2000), „Bendruomenė grindžiama žmogumi... Ji yra jausmų ir minčių, tradicijų ir ištikimybės, kolektyvumo ir valios lydinys. Bendruomenę galima atrasti arba ji gali simboliškai reikštis kažkokioje lokaloje erdvėje per religiją, naciją, profesiją ar judėjimą“ (Nefas). Šiandien dažnas Lietuvos žmogus yra sutrikęs ir pasimetęs. Pasak Nefo (2000), susivokti tokiam žmogui savyje bei šiandieninėje visuomenėje gali padėti bendruomeniška veikla, padedanti sužinoti ko jis pats nori gyvenime ir ką gali duoti aplinkiniams.

Pastaraisiais metais visuomenės raidoje išryškėjo socialinių saitų stiprinimo, bendruomeniškumo poreikis (Vosyliūtė, 2002). Nuo bendrijos gyvenimo kokybės, jos materialinių, dvasinių parametrų vystymosi priklauso ir jos narių gerovė, galimybė įsitraukti į jos ekonominio, kultūrinio gyvenimo darinius.

Šių dienų problemų, kaip realizuoti kaimo žmonių darbo, intelektualinį, dorovinį potencialą, kaip juos suaktyvinti, kaip išugdyti kaimo lyderius, kaip sukurti visoje Lietuvoje lygiavertę gyvenimo sąlygas, šalies politikai neišsprendė (Povilaitis, 1999).

Stiprios demokratiškos valstybės pagrindas bei garantas – bendruomeniškumo laipsnis (Streikus, 2000). Bendruomenėje ugdomas pagrindinis žmogaus, kaip socialinės būtybės, gebėjimas – menas gyventi su kitais. Tai yra nesavanaudiškas, savanoriškas, atviras ir atsakingas bendravimas, kitų žmonių interesų bei nuomonių gerbimas. Bendruomenėje sudaromos sąlygos tenkinti pagrindinius žmogaus socialinius, psichologinius ir biologinius poreikius. Streikus pabrėžia, kad

„stipri bendruomenė tampa neformalia ekonominio finansinio valdymo ir kontrolės institucija, užtikrinančia racionalų biudžeto, t.y. visiems bendruomenės nariams priklausančių lėšų, bei turto valdymą ir naudojimą.“

Warren (1976), cit. Baršauskienė, Leliūgienė (2001) išskiria tokius pagrindinius tikslus, kuriuos bendruomenės bando realizuoti tuo pačiu pabrėždamos savo veiklos svarbą šiandieninėje visuomenėje:

- Gamybos tiekimo ir vartojimo poreikių tenkinimas. Bendruomenės įgyvendina ekonominius tikslus, imasi priemonių mažinti bedarbybę, užtikrinti savo narių pajamas ir materialinę gerovę.
- Socializacijos poreikių tenkinimas. Bendruomenė sudaro sąlygas savo nariams perimti tas vertybes, elgesio normas, kurioms šioje bendruomenėje teikiama pirmenybė.
- Socialinė kontrolė. Bendruomenė kontroliuoja savo narių elgseną įvairiose gyvenimo srityse, nustato jos leistinas ribas.
- Gyventojų socialinis dalyvavimas. Ši sąvoka nusako, kad bendruomenė suteikia galimybę dalyvauti sprendžiant jos veiklos klausimus.

Pagalba ir parama. Bendruomenė teikia materialinę ir moralinę paramą jos reikalingiems nariams. (Warren, 1976, cit. Baršauskienė, Leliūgienė).

„Visuomenės krizės laikais kalbėti apie bendruomeniškumą skatina bent dvi svarbios aplinkybės: 1) fizinio ir emocinio saugumo grėsmių įveikos galimybių paieška, 2) atsigręžimas į tas imanentes bendruomenės savybes, kurios padėdavo jai išlikti visuotinių sukrėtimų metu ir jų įveikos vyksme pakilti kuriamajai veiklai.“ (Šlapkauskas, 2000).

Bendruomenė, pasak Karaliaus (2000), ugdo altruizmą, draugiškumą, užuojautą artimam, pareigingumą. Gyvenimas bendruomenėje reiškia nuolatinį dvasinį ryšį su jos nariais, tarpusavio problemų ir džiaugsmų supratimas. Tai gaivina jausmus artimui – užuojautą nelaimės atveju, dvasinę paramą. Socialinės kontrolės mechanizmo pasireiškimas bendruomenėje padeda sumažinti asocialų elgesį.

Analizuojant bendruomeniškumo svarbą Lietuvos kaimui, vertos dėmesio Leliūgienės (1997) išvados, jog sprendžiant įvairias šalies ekonomines, socialines problemas, didelę reikšmę turi ne makro (visos valstybės), o mikro (bendruomenės) pozicija ir veikla. Autorė teigia, kad išsivysčiusių šalių praktika rodo, jog globaliniai, visą šalį apimantys sprendimai yra labai brangūs ir neduoda laukiamo efekto. Daugelis tiek asmeninių, tiek visą visuomenę liečiančių problemų veiksmingiausiai sprendžiamos bendrijoje.

Kaimo bendruomenės yra trečioji savivaldos pakopa. Jos paskirtis – bendradarbiauti su kitomis bendruomenėmis, aukštesnės pakopos savivaldos institucijomis (savivaldybėmis, ministerijomis). Perspektyviausiu dabartinio kaimo socialinės organizacijos akcentu turėtų tapti stambesnės kaimo gyvenvietės ir miesteliai. Kitu žvilgsniu reiktų vertinti kaimo seniūnijos ir net

rajono valdžios veiklą. Šios institucijos privalėtų užsiimti ne tik įvairių formų gamybine kooperacija, bet ir šiandien aiškiai nusilpusiu: mokyklos socialinio vaidmens; kultūros įstaigų; savų iškilnesnių asmenybių, žemiečių, gyvenančių miestuose ir net bažnyčios pastangų telkimu. Toks kooperavimas bei socialinių pajėgų telkimas privalėtų būti pajungtas aukščiau įvardintų bendruomeniškumo funkcijų plėtojimui (Ausenaitė, Penkaitis, Ribašauskienė, 2002).

Viena iš priežasčių, skatinanti kurtis Lietuvos kaimo bendruomenes – tai supratimas, kad valdžios institucijos negali išspręsti visų kaimo žmonių ekonominių, kultūrinių, socialinių ir kt. problemų (Martinkus, 1999). Piliečių įtraukimas į vietos įvykius yra svarbiausias dalykas, kuriant stiprią bendruomenę. Bendruomeninė veikla reiškiasi per bendrai organizuojamą darbą, veiklą, laisvalaikį vienoje ar kitoje žmonių susibūrimo grupėje, tai – bendrai organizuojamos talkos, sporto varžybos, koncertai, parodos, šventės, susitikimai su žymiais žmonėmis ir kt.

Išsivysčiusių šalių patirties analizė parodė, kad regioninė kaimo socialinių ir ekonominių resursų panaudojimas atspindi valdžios ir vietinių kaimo bendruomenių sąveiką, ieškant praktinių sprendimų remiantis sukaupta valstybinių bei savivaldos institucijų patirtimi kartu su kaimo bendruomenėmis įveikti kylančias problemas (Martinkus, 1999).

Esant organizacijoms, bendruomenės veikla tampa efektyvesnė dėl dviejų priežasčių: jos sukuria galią, užtikrina tęstinumą, jos yra didelės, naudojasi ekspertais, jos gali greitai reaguoti į besikeičiančias sąlygas (Rubin, Rubin, 1992).

Kaimo plėtra neįmanoma be kaimo bendruomenių (Povilaitis, 1999). Dvasinės kaimo žmonių atramos nebuvimas, sąlygotas deformuotų bendruomenės santykių, yra labai svarbi jų sutrikimo priežastis. Saugoti kaimo „dvasią“ – gyvenimo būdą, kultūros vertybes yra kaimo bendruomenių socialinė funkcija. Kultūros veiksniai, stiprindami bendruomenes, padeda įveikti tipiską nūdienos Lietuvos kaimo streso būvį, „socialinę depresiją“, kaustančią jo gyventojų energiją ir veiklumą (Povilaitis).

Kaimų bendruomenės Lietuvoje vystosi įvairiai: ir natūraliai, koncentruodamos šimtmečiais kauptą istorinę patirtį, ir integruodamos įvairių politinių lūžių pasekmes, savo, kaip periferijos, pastangomis taisydamos „centro“ socialines klaidas, vis naujai atkurdamos materialinio ir dvasinio gyvenimo pamatus (Vosyliūtė, 2002).

Žmogaus gyvenime galime išvelgti tokią problemą: kaip jam įsilieti į visuomenę (bendruomenę), tapti jos visaverčiu nariu ir tuo pačiu metu išlikti autentiškam, turinčiam įvairių savybių, kurios skiriasi nuo kitų žmonių, savęs suvokimą ir jausmus savo atžvilgiu. Bendruomenė žmogui suteikia dvasios prieglobstį, fizinį ir emocinį saugumą.

1.2. Modernaus bendruomeniškumo raiška ir problematika Lietuvos kaime

1.2.1. Kaimo bendruomenių kūrimosi ypatumai ir indėlis mažinant socialinės įtampos laukus

Miestų atsiradimai civilizacijos eigoje nulėmė moderniosios bendruomenės susiformavimo procesą. Šlapkausko (2000) teigimu šiandieninių bendruomenių savikūrai, bendruomeniškumo įsitvirtinimui reikšmės turi ekonominiai, socialiniai, politiniai, religiniai ir teisiniai veiksniai.

Moderni besiskverbianti vakarietiška kultūra, anot Grigo (1998), trukdo žmogui, suaugusiam su sava kultūra (bendruomene) efektyviai sąveikauti su kitais žmonėmis, išugdytais kitokios kultūros, įsilieti į kitokį socialinį organizmą. Čia iškyla objektyviai sąlygota įtampa.

Analizuojant modernaus bendruomeniškumo raiškos formas Lietuvos kaime, verta išsakyti Šlapkausko (2000) mintis apie šiuolaikinės bendruomenės savikūrą, kuri remiasi moderniosios bendruomenės buvimo sociokultūrine patirtimi (atmintis, paveldas), jos evoliuciniu peraugimu į pilietinę (atvirą) visuomenę. Lietuvos visuomenė, deja, beveik neturi moderniosios bendruomenės buvimo patirties. Iki sovietinės okupacijos Lietuvoje vyravo žemdirbių (klasikinės) bendruomenės, o miestelėnų bendruomenės, ypač jų tradicijos tik formavosi. Fizinis bei kultūrinis genocidas buvo nutraukęs bendruomenės evoliucinę raidą, deformavęs visuomenės sąmonę ir savimonę. Todėl, atkūrus ir įtvirtinant savo valstybę, susiduriama su dideliais sunkumais kelyje į pilietinę visuomenę. Kaimo bendruomenių kūrimosi ypatumus galima būtų atskleisti per Šlapkausko pateikiamus socialinės bendrystės kriterijus:

1. Žmonių gyvenimo ir veiklos sąlygų panašumas, artumas.
2. Žmonių poreikių bendrumas, savo ir kitų interesų panašumo subjektyvus įsisąmoninimas (tai solidarumo – bendramintiškumo, vieningumo, bendros atsakomybės atsiradimo reali prielaida).
3. Bendravimo, bendros veiklos ir abipusiško keitimosi patyrimu buvimas (tai vyksta bendruomenėje betarpiškai, o visuomenėje – sutarpintai).
4. Savitos kultūros formavimasis: atsiranda savitarpio normų sistema (papročiai, moralė, religinės, korporatyvinės, estetinės, etiketo normos), bendrumo tikslų, dorovingumo ir t.t. supratimas.
5. Bendrijų organizacijos stiprinimas, valdymo ir savivaldos sistemų sukūrimas.
6. Bendrystės narių socialinė identifikacija (tapatinimasis), jų prisiskyrimas šiam bendrumui (tai pakankama sąlyga ir pagrindinis šiuolaikinės bendruomenės požymis).
7. Bendrystės narių socialinio aktyvumo (organizuoto kryptingo elgesio) raiška. Tai objektyvusis šiuolaikinės bendruomenės buvimo kriterijus, pagal kurį galima spręsti, ar bendrijų veiklos tikslai tarpusavyje yra koherentiški (sąryšingi), ar jų veikla derinama, siekiant bendrų tikslų (pvz.: saugumo, bendrumo, solidarumo, tapatumo palaikymo ir stiprinimo linkme).

Formuojamas bendruomenių tinklas padeda joms pagerinti tarpusavio komunikaciją, padedančią spręsti vidaus problemas, skatinančias veiklą per programas, paramos fondus, organizuojamus seminarus, konkursus, konferencijas.

Paramos fondų tikslas - kurti demokratinę pilietinę visuomenę, kurioje gerbiamas įstatymas, ginamos žmogaus teisės, skatinama laisva ir kūrybinga asmenybė, pilietinė atsakomybė, atvirumas pasaulinei kultūrai ir žinijai, skatinama kurti visuomenė be tiesos monopolio.

Europos Sąjungos (ES) struktūriniai fondai – regioninės politikos, kuria siekiama sumažinti išsivystymo skirtumus ir skatinti menkiau išsivysčiusių regionų plėtrą, finansiniai instrumentai. ES regioninė politika – tai priemonių visuma, nukreipta į mažiau išsivysčiusių regionų plėtrą bei tarpregioninės sanglaudos skatinimą siekiant spartesnio bendro šalies ekonominio augimo ir visuomenės gyvenimo kokybės gerinimo (Socialinis pranešimas, 2003). Šiuo metu ES regioninės politikos įgyvendinimas Europos Sąjungos valstybėse narėse yra finansuojamas iš keturių ES struktūrinių fondų:

3 lentelė

Europos Sąjungos struktūrinių fondų parama regioninei plėtrai

<i>ES struktūrinis fondas</i>	<i>Intervencijos sritys</i>	<i>Konkreiti parama kaimo gyventojams</i>
<u>Europos regioninės plėtros fondas</u>	Gamybos sektorius, infrastruktūra, vietos plėtra ir techninė parama	- Sukurti ir išsaugoti ilgalaikes darbo vietas (Fondo lėšos sudaro apie pusę visų struktūrinių fondų biudžeto)
<u>Europos socialinis fondas</u>	Žmogiškųjų išteklių plėtra. Nacionalinių užimtumo veiksnių planų įgyvendinimas, tame tarpe aktyvios darbo rinko politikos priemonės, socialinė integracija, švietimas ir mokymas, informacinės visuomenės priemonės bei lygių galimybių užtikrinimo priemonės	švietimą ir profesinį mokymą, paramą įsidarbinant, socialinės ekonomikos projektus (padeda sukurti privačias vaikų priežiūros įstaigas), švietimo ir profesinio mokymo sistemų tobulinimą (keliant darbuotojų kvalifikaciją)
<u>Europos žemės ūkio garantijų ir orientavimo fondo Orientavimo skyrius</u>	Kaimo plėtros priemonės (ūkio pertvarka, mokymas, perdirbimas ir rinkodara)	ūkių modernizavimas, jaunų ūkininkų įsikūrimas, žemės ūkio produktų perdirbimas ir rinkodara, naujų ūkininkavimo metodų diegimas, plėtojant alternatyvią ekonominę veiklą kaimo vietovėse
<u>Žuvininkystės orientavimo finansinis instrumentas</u>	Žuvininkystės sektoriaus pertvarkymo priemonės	naujų metodų diegimą bei ekonominės veiklos perorientavimą vietovėse, kur verčiamasi žuvininkyste

ES struktūrinių fondų lėšos Lietuvoje be socialinės ir ekonominės infrastruktūros plėtros, gamybos sektoriaus, bus investuojamos ir į kaimo plėtrą bei žemės ūkį (Socialinis pranešimas, 2003). Investicijos į žmogiškųjų išteklių plėtrą, dirbančiųjų kvalifikacijos bei kompetencijos tobulinimą, socialinės integracijos didinimą – pagrindiniai veiksniai, užtikrinantys užimtumo augimą, stabilų ūkio plėtrą bei visuomenės gerbūvio didėjimą. Žmogiškųjų išteklių plėtrai parama bus teikiama iš Europos socialinio fondo. Šio fondo vienas iš paramos tikslų – užkirsti kelią nedarbiui, mažinti socialinę atskirtį ir tuo pačiu socialinę įtampą. Tikslas siekiamas tokiomis pagrindinėmis priemonėmis kaip socialinės atskirties prevencija ir socialinė integracija siekiant suteikti platesnes galimybes socialinės rizikos asmenų grupėms integruotis į darbo rinką ir tuo būdu mažinti socialinę atskirtį. Socialinės atskirties mažinimas pirmiausia susijęs su profesinio rengimo prieinamumu ir įdarbinimo galimybių didinimu.

Europos Sąjungos kaimo vietovių plėtros politika apima beveik 85 proc. visos jos teritorijos ir tiesiogiai susijusi beveik su ketvirtadaliu visų jos gyventojų, gyvenančių kaimo bendruomenėse (Ribišauskienė, Uždavinienė, 1999). Lietuvos kaimui yra priimtina Europos Tarybos (1995 m.) parengtoje Kaimo vietovių chartijoje išdėstyta integruoto kaimo samprata. Pagal šią chartiją harmoningai visumai kaime pasiekti reikia tvirtos socialinės ir ekonominės politikos sąveikos. Kaimo plėtra turi būti grindžiama regioninėmis ypatybėmis, skatinant vietinę iniciatyvą, tradicinę šeimos gyvenimo sanklodą, pasitikėjimą savo jėgomis, puoselėjant kultūrinius bei istorinius kaimo ypatumus, kaimo ir kitų šalies gyventojų ryšius (Ribišauskienė, Uždavinienė, 1999).

Bendruomenės rengia kaimo plėtros planus: kaimo atnaujinimo, turizmo, kaimo infrastruktūros, švietimo, mokymo ir kitus projektus (Ausenaitė, Penkaitis, Ribašauskienė, 2002). Bendruomenių iniciatyvoms skatinti teikiama valstybės finansinė parama. Aktyvinant kaimo bendruomenių veiklą svarbus vaidmuo tenka jų lyderiams.

Europos Sąjungos valstybėse pagal LEADER ir LEADER II programas bendruomenės, nevyriausybines organizacijas buvo remiamos ir skatinamos dalyvauti viešose diskusijose, imtis naujų iniciatyvų, kaimui naudingų investicinių projektų, priimančias sprendimus dėl kaimo plėtros perspektyvų (Ausenaitė, Penkaitis, Ribašauskienė, 2002). Europos Komisija 2000 m. patvirtino LEADER+ programos kryptis. Tai naujas ES planas kaimo plėtrai.

Pagrindiniai LEADER+ programos tikslai:

- tausoti gamtinį ir kultūrinį paveldą;
- siekti darbo sąlygų pagerinimo;
- kurti naujas darbo vietas;
- lavinti, ugdyti bendruomenių organizacinius gebėjimus.

LEADER+ iniciatyva yra skirta mažoms kaimo teritorijoms, kurios sudaro vientisą vienetą geografiniu, ekonominiu ir socialiniu požiūriais. Parinktos teritorijos turi turėti minimalų kiekį

žmogiškųjų ir finansinių išteklių, kurių reikia įgyvendinti tam tikrą sumanymą. Mažiausiai 50 proc. kaimo bendruomenės narių turi sudaryti ūkiniai – socialiniai partneriai.

LEADER+ parama koncentruojama tokioms kryptims:

- integruotų regioninių kaimo plėtros strategijų rengimui;
- bendradarbiavimui tarp kaimo bendruomenių;
- kaimo plėtros dalyvių švietimui ir mokymui visose kaimo vietovėse, nepriklausomai nuo to, ar jos yra LEADER+ paramos gavėjos.

Kaimo bendruomenės kūrimosi ypatumus šiandieninėje Lietuvos provincijoje sąlygoja vis dar išlikusi didelė sovietmečio įtaka, taip pat sparti ir gausi vakarų pasaulio kultūros invazija, kai daugelis žmonių nepajėgia adekvačiai prisitaikyti prie naujų sąlygų, susidoroti su juos paliečiančiomis problemomis.

1.2.2. Bendruomeniškumo raiškos formų įvairovė Lietuvos kaime

Literatūroje randama daugiau kaip 200 įvairių bendruomenės apibrėžimų (Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas, 2004). Šiame darbe bendruomenės sąvoką naudosime apibrėžti vietos bendruomenę kaip daugiau ar mažiau vientisą, konkrečioje vietovėje gyvenančių žmonių, jų tarpusavio santykių, veikiančių organizacijų ir kultūrinių bei elgesio tradicijų visumą. ***Kaimo bendruomenė*** - dirbanti bendruomenėje kartu su kitomis vietinėmis organizacijomis ir įvairiomis gyventojų grupėmis dėl bendruomenės gerovės. Itin daug dėmesio bendruomenės centras skiria žmonių pilietiškumo ir iniciatyvumo skatinimui, jų įtraukimui į savo problemų sprendimą. (Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas).

Vietos bendruomenė ir bendruomenės centras ar bendruomeninė organizacija nėra tas pats. Bendruomenės centras ar bendruomeninė organizacija yra steigiamas, kuriantis ir plėtojantis plėtrai reikalingas sąlygas, įgalinanti bendruomenės žmones dirbti kartu (Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas, 2004).

Terminas „bendruomenė“ vartojamas „norint nusakyti organizuotos veiklos turinį ir charakteristikas tam tikrai organizuotai žmonių grupei“ (Brager, Specht, Toreczyner, 1987).

„Socialinis“ suprantamas jo pirmaprade reikšme: „socialumo“ referentas beveik visada buvo bendruomeniškumas (Nisbet, 2000).

Plačiausiu lygmeniu bendruomenė suvokiama kaip susivienijimas, kurio nariai siekia bendrų tikslų (Baršauskienė, Leliūgienė, 2001).

Bendruomeniškumas (Luobikienė, 2000) suvokiamas kaip piliečių jungimasis laisva valia į tam tikrus sambūrius, bendrijas, draugijas, organizacijas, kitas interesų grupes idėjų, tradicijų, įsitikinimų, tikėjimų, kitų specifinių interesų pagrindu.

Johnsonas (1998), apibendrinamas tarptautinio bendruomeninio judėjimo patirtį, pačią bendruomenės idėją apibrėžė trimis pagrindiniais teiginiais:

- kiekvienas asmuo turi teisę tobulėti ir naudotis tuo, kas geriausia;
- efektyvūs pokyčiai evoliucionuoja;
- tvirta bendruomenė ir pozityvios socialinės reformos priklauso nuo tiesioginio tarpusavio bendravimo, nepaisant socialinio-ekonominio susiskirstymo.

Bendruomeninės organizacijos pasireiškia didele formų įvairove (Rubin, Rubin, 1992). Kai kurios jų gali būti trumpalaikės, o kitos – išlieka ištisoms kartoms. Kai kurios siekia skatinti bendruomeninius jausmus tam tikroje geografinėje teritorijoje, kitos siekia spręsti problemas, su kuriomis susiduria visa tauta (Rubin, Rubin). Kaimynystė – tai bendruomenės tipas, bendra fizinė teritorija (Rubin, Rubin, 1992). Kaimynystės ryšiai remiasi panašiu gyvenimo stiliumi, žmonės kaimynystėje susiduria su panašiomis problemomis, jų išteklių yra reliatyviai panašūs (greta gyvenantys žmonės dažnai gauna panašias pajamas, turi panašų darbą bei išsilavinimą) (Rubin, Rubin).

Istorijos bėgyje žmogus susidūrė su daugeliu bendruomeniškumo formų. Pagal Karaliaus (2000) pirmą žmogus žinojo tik vieną bendruomenę – pirmą giminę. Didžioji dalis agrarinės visuomenės žmonių gyvenimą praleido kaimo bendruomenėje, palaikė giminystės ryšius, priklausė vienai ar kitai kunigaikštijai, karalystei ar imperijai. Be to, agrarinėje visuomenėje dar gyvavo miestų, aristokratijos ir dvasininkų bendruomenės, karinės organizacijos. Industrinėje visuomenėje atsiskyrė gyvenamosios vietos ir darbo bendrijos. Gyventojai tapo atskiros partijos, profesinės ar interesų grupės atstovais. Informacinė visuomenė žmogui suteikė pasirinkimą dar didesnėje bendruomeniškumo formų pasirinkime. Tai interesų grupės, gyvenviečių, gyvenamųjų namų bendrijos, mokymosi klasės, grupės, darbo kolektyvai, profesinės sąjungos, religinės bendruomenės ir bendrijos, teritorinės bendrijos ir etnosociumai, tautos ir nacijos (Karalius).

Šiuolaikinės visuomenės bendruomeniškumo raiškos formas, taip pat ir Lietuvos kaime, pagal Karalių (2000) sociologijoje galima būtų išskirti į tarpasmeninį, grupių ir visuomenės analizės lygmenis. Tarpasmeniniu, grupės analizės lygmenimis žmogaus bendruomeniškumas reiškiasi betarpiškais santykiais su įvairių socialinių grupių nariais. Šeima yra pati ryškiausia žmogaus bendruomeniškumo raiškos forma. Joje plėtojasi stiprūs tarpasmeniniai ryšiai, kaip meilė, motinystė, tėvystė. Ir sieki suskurti šeimą Karalius vadina bendruomeniškumo raiška. Šiuolaikinis žmogus, gyvenantis tiek mieste, tiek kaime, patenka į mokymosi ir darbo kolektyvus bei interesų grupes. Kaimo ir giminės bendruomenės tradiciškai Lietuvoje visada vaidino ne paskutinį vaidmenį.

Klasifikuojant įvairias bendruomeniškumo formas reikšmingas aspektas yra jų kilmė (Karalius, 2000). Šalia tradicinių bendruomenių egzistuoja vis daugiau formalių, planinių. Tradicinės - gimsta pagal tradiciją, planinės – suformulavus atitinkamą tikslą ir parengus įstatus,

surinkus narius ir išrinkus valdymo organus. Tradicinėje bendruomenėje valdymas dažniausiai realizuojasi kaip savivalda, vyksta pagal nerašytas taisykles, remiasi tradicijomis. Neformalios bendruomenės ribos visiškai neaiškios.

Taigi, apibendrinant, pagal Karalių (2000) bendruomeniškumo pasireiškimo formas, beje, sutinkamas ir Lietuvos kaime, galima būtų klasifikuoti į formalias (planines) ir neformalias (tradicines). O šias į įsivaizduojamas bendrijas, bendrijas, bendruomenes, kolektyvus, šeimas.

Atkūrus nepriklausomybę, per Lietuvą persirito įvairių nevyriausybių, pelno nesiekiančių organizacijų (NVO) – draugijų, klubų, bendrijų, centrų, sąjungų, asociacijų banga. Daugumos šių organizacijų iniciatoriai, steigėjai buvo žmonės ilgai puoselėję idėjas kultūros, švietimo, socialinėje srityje ir vėliau susibūrę bendrai veiklai.

2002 metais Lietuvoje veikė apie 1500 nevyriausybių organizacijų (Socialinis pranešimas, 2003). Iš jų 43,5 proc. dirbo švietimo srityje, 31,1 proc. teikė socialines paslaugas, 25,4 proc. atstovavo gyventojų interesus. Taip pat 2002 metais šalyje veikė apie 80 nevyriausybių organizacijų įsteigtų vaikų dienos centrų, beveik kiekvienoje savivaldybėje yra po vieną ar kelis dienos centrus, teikiančius socialines paslaugas vietos bendruomenės gyventojams. Senų žmonių problemos sprendžiamos kuriant dienos, bendruomenės centrus. Tokios dienos globos įstaigos sudaro galimybę gerinti šių žmonių gyvenimo kokybę, nes seni žmonės turi galimybę bendrauti, kartu spręsti iškylančias problemas ir tokiu būdu padėti sau ir kitiems (Socialinis pranešimas, 2003). Dienos globos paslaugas suaugusiems neįgaliesiems teikia dienos užimtumo centrai. Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos duomenimis, 2002 metais veikė apie 120 įvairaus pavaldumo dienos globos įstaigų neįgaliesiems (Socialinis pranešimas). Asmenims, neturintiems gyvenamosios vietos ar laikinai negalintiems ja naudotis, paslaugos teikiamos laikino gyvenimo įstaigose: nakvynės namuose, krizių centruose, laikino apgyvendinimo namuose motinoms ir jų vaikams ir pan.

Kaimuose egzistuoja įvairių lygmenų bendruomenės – klasikinės, natūralios (seniai gyvuojantys kaimai), susidarančios administracinio vieneto pagrindu, mokyklų, laisvalaikio, religinės, darbo bendruomenės ar kitos didelės grupės, kurias telkia bendri požiūriai ir tikslai (Vosyliūtė, 2002). Žmonės vienija bendrijų reikalai, kur susikoncentruoja gyventojų poreikiai, jų lūkesčiai ir viltys.

Vietovių valstybinės įstaigos, nevyriausybines organizacijos, egzistuojančios partijos, jaunimo, moterų, religinės ir kitos socialinių tinklų gausą laiduojančios formalios ir neformalios struktūros, institucijos, jų mobilizaciniai pajėgumai bei ištekliai, profesionalumas suintensyvina bendruomenės gyvenimą, sudaro prielaidas spręsti įvairias jos narių problemas (Vosyliūtė, 2002).

Stanionis (1995) šiandieninius bendruomenių centrus išskiria iš ankščiau aktyviai veikusių „kultūros namų“, iš pateikia tokius esminius skirtumus:

- bendruomenių centrų veikla orientuota į kaimynystėje gyvenančių žmonių interesus;

- bendruomenių centrai nevykdo politinių ir ideologinių „užsakymų“;
- bendruomenių centrų veikla remiasi savanorišku darbu;
- bendruomenių centrai yra nevyriausybinių organizacijų ir gali gauti paramą iš fondų, finansuojančių nevyriausybinių organizacijų projektus.

Visos bendruomeniškumo raiškos formos Lietuvoje turi būti konstruojamos taip, kad skatintų išsaugoti nacionalinį savitumą (Karalius, 2000). Tam specialiai orientuoti įstatymai turėtų remti ir skatinti nacionalinių tradicijų ir vertybių išsaugojimą.

1.2.3. Tradicijų ir modernaus bendruomeniškumo sąveika

Lietuvių tautos papročiai ir tradicijos išsivystė ilgų šimtmečių eigoje. Juos daugiausia įtakojo žemdirbių tautos rūpesčiai, džiaugsmas ir kasdienybė. Svetimų tautų įtaka, paveikusi kilmingųjų ir miestiečių luomą, retai teprasiskverbė į valstiečių gyvenimą, o dar rečiau jame įsipilietino (Brazytė - Bindokienė, 1989). Autorė rašė, jog XX-jo amžiaus greitosios komunikacijos laikotarpis, svetimų įtakų pagausėjimas, o ypač primygtinai brukami „nauji, modernūs“ papročiai, padarė daug žalos lietuvių tautai.

Lietuvoje bendruomeninį gyvenimą valstiečių šeimoje siejo vienodos moralinės vertybės, bendros elgsenos formos, grindžiamos tradicijomis ir papročiais (Stankuvienė, 2002). Autorė teigia, jog pasiruošimas bendruomeniniam gyvenimui buvo vienas pagrindinių ugdymo tikslų šeimoje. Viena svarbiausių kaimynystės sąlygų buvo tarpusavio pagalba dirbant, taip pat dalijimasis įvairiomis gėrybėmis, kaimynai vieni iš kitų skolindavosi įvairius buitines daiktus, kaimynų pagalba itin svarbi buvo nelaimės (ligos, mirties, gaisro) atveju, žmonių bendravimas buvo pagrįstas liaudies etiketu. Taigi, pagrindiniai bendruomenės poveikio metodai buvo tradicijomis bei papročiais paremti reikalavimai, kaimynų gyvenimo ir bendravimo pavyzdžiai, viešoji kaimo nuomonė. Sėslumas, konservatyvumas, uždarumas – bruožai, apibūdinantys valstietišką gyvenseną, suformavę ypatingą kaimo bendruomenės savimonę. Didžiausią įtaką darė kolektyviškumas, kaimynystės ryšiai, paremti bendravimu bei bendradarbiavimu dirbant ir linksminantis (Stankuvienė).

Socializuojantis asmenybei, bendruomenės poveikis priklausė nuo kaimynystės ryšių tamprumo, kuriam daugiausia įtakos turėjo teritorinis atstumas, t.y. vienkiemiuose, kur tradicijų, papročių bei viešosios bendruomenės įtaka silpnesnė, šie ryšiai buvo retesni ir mažiau glaudūs (Stankuvienė, 2002).

Iki 1990-ųjų įvykių lietuvių tauta, jos narių tautinė savimonė, taipogi ir bendruomeniškumas, formavosi veikiamą penkių esminių veiksnių (Grigas, 2002):

- tradicinės etnokultūros, kurios pagrindą sudarė valstietiška kultūra;
- istorinės (tam tikra dalimi mitologizuotos) praeities;
- ginties nuo svetimųjų įtakos;
- katalikybės ir bendrojo modernizacijos vyksmo (Grigas).

Sovietinės okupacijos metais Lietuvoje sistemingai buvo naikinama tradicinė europinio kaimo gyvensena – kaimiečius imta telkti į gyvenvietes (Paulikas, 2001). Per šį laikotarpį buvo sunaikintos tarpukariu pastatytos vienkiemių sodybos, visuotinis visuomeninio ir valstybės turto vogimas - „kombinavimas“ kaime pamažu virto asmeninio turto vagystėmis ir plėšikavimais.

Sovietmečiu kaimo plėtra daugiausia buvo orientuota į žemės ūkio produkcijos gamybos intensyvumą bei didinimą (Ribišauskienė, Uždavinienė, 1999). Žemės ir kito turto privačios nuosavybės praradimas, vienkiemių ir kitų kaimui būdingų socialinės infrastruktūros naikinimas sąlygojo, kad dauguma Lietuvos kaimo gyventojų prarado saviraišką, savarankiškumą, iniciatyvą, ėmė plisti tinginystė, alkoholizmas. Pagal paskirtį kaimai ir maži miesteliai yra praradę savo reikšmę formuojant vietos kultūrą, architektūrą. Vienkiemių panaikinimo ir gyvenviečių sukūrimo programa, kėlimasis į gyvenvietes ardė tradicinį kaimiečių ryšį su žeme, skaidė nusistovėjusias bendruomenes, pardėjo formuoti visai naujus, Lietuvai nebūdingus, žmonių santykius, gyvenseną (Ribišauskienė, Uždavinienė).

Vienvaldiškumo išnykimas keičiantis situacijai, perėjus iš sovietinės monopolinės valdžios į palaipinę demokratinę tvarką, valdymo decentralizaciją Lietuvoje, susijęs su įvairių interesų grupių, politinių jėgų stiprėjančia galia, jų turimais ištekliais (materialiniais, socialiniais, simboliniais), statuso visuomenėje (ir bendruomenių lygmeniu) įtvirtinimu (Vosyliūtė, 2002).

Iširus kaimuose kolūkiams, iš šių institucijų varžtų žmonėms išsiskirsčius į individualius ūkius, susilpnėjo žmonių tarpusavio priežiūra ir išorinė socialinė kontrolė (Vosyliūtė, 2002).

Kaimų erdvėje likę praeitos sovietinės epochos simboliai – apgriuvę fermos ir siloso bokštai, piktžolėmis užleisti laukai, sulūžę drenažo įrenginiai – atspindi perėjimo meto netvarką, naujiems darbams išpareigojusių žmonių poreikį (Vosyliūtė, 2002). Sovietiniais laikais kultūros pobūdis ir jos funkcijos buvo labiau susiję su valstybės kišimusi, renginių organizavimu, netgi fasadiškumu (Vosyliūtė).

Šiandieninę sudėtingą Lietuvoje situaciją pasitinkant naujus pokyčius, sunkina sovietinio palikimo ženklai:

- polinkis skaldytis, o ne jungtis, apsunkinantis bet kokią susitarimą ir bendradarbiavimą, bendrų interesų radimą ir bendrų problemų sprendimų paiešką;
- seno griovimas, o ne pritaikymas naujam panaudojimui, skatinantis švaistyti išteklius iš naujo kuriant jau buvusias struktūras;

- polinkis kritikuoti, o ne siūlyti, visuomet peikti bet kokią valdžią, užuot siūlius ką nors tobulinti;

- polinkis girdėti tik save, skatinantis tenkinti vien savo nuomonę, bijoti „kitokios: nuomonės ir ją neigti (Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas, 2004, cit. Grigas).

Nuo svetimų įtakų nebuvo saugūs tautiečiai savame krašte. Dešimtmečiais draudžiamos, pašiepiamos ir niekinamos senosios – ypač su religija susijusios tradicijos, naujų papročių siūlymas jų vieton, negali nepalikti savo pėdsakų. Nuo XX-jo amžiaus sparčiai beįsitvirtinanti modernaus gyvenimo raida tapo problematiška ypatingai Lietuvos kaime. Daug kam darėsi nebeaišku, kas sava, o kas svetima, ką verta puoselėti, o ką atmesti.

Karalius (2000), analizuodamas tradicinės ir modernios bendruomenės sąveiką, pastebi ryškų tradicinių bendruomenių nykimą. Reikšmę ima prarasti stabiliausia socialinės organizacijos forma – šeima. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šalyse (ne išimtis ir Lietuva) išyra apie pusę santuokų, vaikai dažnai palieka šeimas vos sulaukę pilnametystės, pasenę tėvai gyvena senelių namuose. Stipri ekonominė valstybė bei geros pajamos tiek vyrui, tiek moteriai suteikia galimybę savarankiškai tvarkyti namų ūkį.

Pagal Brazytę – Bindokienę (1989), modernaus gyvenimo tempas neaplenkė ir Lietuvos. Nuolat vyko (ir tebevyksta) gyventojų judėjimas iš kaimo į miestą, o miestiečiams kai kurie senieji žemdirbių papročiai iš tikrųjų pasidarė „pasenę“, sunkiai pritaikomi kasdienybėje.

Tačiau (Brazytė – Bindokienė, 1989) lietuvių tautą apibūdina geraširdiška, kur kaimynai visada stengdavosi vieni kitiems padėti įvairiausiais būdais ir sugyventi geru ju.

Apie lietuvių santykius su kaimynais Brazytė – Bindokienė (1989) sprendžia iš tokių pavyzdžių:

- Ištikus nelaimėi kurį artimesnį ar tolimesnį kaimyną, visi kaimo gyventojai skubėdavo į pagalbą. Sušėlpti padegėlių buvo laikoma kiekvieno kaimyno – nors ir tolimesnio – pereiga.
- Jeigu dėl kurios priežasties ūkininkas netekdavo gyvulių (pvz. gaisro metu, epidemijai, ligoms užpuolus), turtingesnieji kaimynai be jokio atlyginimo padėdavo jų prisiauginti.
- Elgeta, pavargėlis ar šiaip nelaimingas žmogus, atėjęs į sodybą, nebuvo išleidžiamas be išmaldos, nepavalgydintas, nesušelptas ir nepaguostas, gaudavo nakvynę.
- Jeigu kaime apsilankydavo mirtis, visi kaimynai, pasidėję net labai skubius darbus į šalį, skubėdavo į šermentis ir laidotuves. Žmonių niekada netrūkdavo prie mirusiojo, o į kapus palydėdavo visas kaimas.
- Ne tik liūdnuosius gyvenimo įvykius kaimynai praleisdavo kartu, bet mėgdavo kartu ir pasilinksminti. Vestuvėse, krikštynose, įvairių kalendorinių švenčių metu kaimynystės gyventojai bendraudavo ir pramogaudavo. Vienos šeimos ypatinga šventė būdavo visos bendruomenės šventė, todėl turime tiek daug gražių papročių, kilusių iš to artimo bendravimo ir bendradarbiavimo.

- Kaimynų bendravimas pasireiškėdavo talkose. Didžiųjų ūkio darbų metu – šienapjūtei, rugiapjūtei, linų rovimui, kūlimui – atėjus, kaimynai iš eilės eidavo vieni kitiems padėti, darydami talkas. Tuo būdu nereikėjo samdytis svetimų darbininkų, darbai būdavo greičiau, smagiau atliekami, o, talkoms pasibaigus, būdavo gera proga išskelti pabaigtuves ir pasilinksinti.
- Ilgais žiemos ir rudens vakarais buvo daromos vakaronės. Žmonės vakaroti susirinkdavo iš eilės visose kaimo valstiečių sodybose. Moterys atsinešdavo verpimą, mezgimą, ausdavo juostas, plėšydavo plunksnas; vyrai vydavo virves, taisydavo pakinktus, drožinėdavo įvairius medžio drožinius ir pan. Senesnieji pasakodavo pasakas, mindavo mįsles, jaunimas dainuodavo. Tokiose vakaronėse buvo kuriama turtinga tautosaka, kraunami tautos lobiai.
- Kaimynai mėgdavo dalintis ir medžiaginėmis gėrybėmis. Jeigu šeimininkei pavykdavo iškepti ypač skanią duoną ar ragaišį, ji dar šiltą bandelę pasiūsdavo artimiausioms kaimynėms paragauti. Paskerdus ar papjovus gyvulį, kaimynams buvo duodama skerstuvijų, o kartais jie sukviečiami paragauti šviežienos. Buvo net sakoma, kad mėsa skalesnė, jeigu jos duosi kaimynams. Kartu džiaugdamiesi, kartu dirbdami, kartu meldamiesi ir kartu liūdėdami, vieno kaimo gyventojai tapdavo lyg viena didelė šeima (Brazytė – Bindokienė).

Naujų socialinių darinių atstovai paprastai atmeta tradiconacionalistų poziciją (Karalius, 2000), neigdami vienas kitą, didindami atotrūkį tarp nacionalinės kultūros polių ir skatindami konfliktiškumą.

Nedidelei lietuvių tautai yra labai svarbu išlaikyti savo unikalias, tik jai vienai būdingas tradicijas, integruojantis į atvirą, modernią visuomenę. Mažos tautos etnokultūrai ypatingai svarbu jos solidarumas bei bendruomeniškumas.

Pagal Šlapkauską (2000) bendruomenės ir šiuolaikinės visuomenės kultūrų pavidalus gali ir turi jungti amžinos vertybės: sąžinė, garbė, padorumas, atjauta, ištikimybė, pareiga, meilė Tėvynei, dvasinis tyrumas, nesavanaudiškumas, kurių taip pasigendama šiandiniame moderniaame gyvenime.

Šiandieninėje visuomenėje sparčiai gausėja įvairių nevyriausybinių organizacijų, taipogi trumpalaikių sambūrių seksualinės orientacijos, muzikos stilių, laisvalaikio praleidimo reikmių pagrindu, siekiančių realizuoti įvairių dvasinių mokymų bei tikėjimų principus.

Apibendrinant minėtas modernaus bendruomeniškumo raiškos tendencijas, galima būtų vadovautis Karaliaus (2000) schematiškai pateikiama išvada:

- Nyksta tradicinės bendruomenės (šeima, giminė, kaimo bendruomenė).
- Vis didėja bendrijos formų įvairovė (gausėja labai specializuotų; tarptautinių arba trumpalaikių bendrijų).
- Vis dažniau bendrijos kuriamos ne tradicijų pagrindu, o siekiant racionaliai spręsti problemas, keliant konkrečius tikslus.

- Vis dažniau bendrijos formuojamos konstruojant valdymo modelį, struktūras, vis dažniau susitarimai fiksuojami dokumentiškai ar net įstatymiškai.
- Vis dažniau atsižvelgiama į silpnesniųjų organizacijos narių interesus, vis mažiau socialinių organizacijų kuriama prievartos būdu, naudojant jėgą.

Karalius (2000) Lietuvos ateitį mato Vakarietiškos Europos integracijoje, kur nebelieka vietos tradicinėms bendruomenėms bei šeimoms. Valstybinė socialinė organizacija savo funkcijas bus priversta perduoti tarpvalstybiniais dariniams.

Lietuvoje daug šnekama apie vakarietiškos visuomenės, kultūros ir gyvenamosios importą ir vertinimą pavojus. Kaip gyvens visuomenė, kurią sudarys atomizuoti individai, nežinantys, kas yra bendruomenė, giminė, kelių kartų šeima? Karalius (2000) tame mato problemą, kad lietuviui neteks buvusios reikšmės šventi dalykai, tokie kaip Gimtinė, Tėviškė, Namai. Vertinant iš tradicionalizmo pozicijų, tai tautos, valstybingumo, nacionalinės kultūros idealų nuvertinimas, valstybės ir visuomenės erozijos požymis.

Iš vienos pusės tradicijų, iš kitos - modernaus bendruomeniškumo šalininkai neigdami vienas kito pozicijas, neranda bendro pagrindo susikalbėjimui, ugdo atotrūkį bei konfliktiškumą.

Karalius (2000) teigia, jog tradicionalistų pasiūlymai neįsileisti neigiamų reiškinių, riboti masinės kultūros importą, stiprinti šeimą, patriotinį, tautinį auklėjimą nėra rimta alternatyva bendruomeniškumo nykimui. Autorius kalba apie savito kelio Lietuvos valstybei atradimą: formuluoti tikslą, realizuoti nacionalinę idėją, sukurti tautinės valstybės viziją, kurioje ypatingą vietą užimtų tradicinės bendruomenės.

Tačiau reikia pripažinti (Karalius, 2000), kad dabartinėje dinamiškoje visuomenėje bendruomeniškumo formų kaita yra neišvengiama. Bandymas įtvirtinti tradicines bendruomeniškumo formas, padaryti jas „amžinomis“ gali vesti tik prie visuomenės stagnacijos. Tuo tarpu reikalinga, kad formų kaita vyktų nuosekliai, evoliuciškai, o ne šuoliais.

Šiuolaikinės bendruomenės savikūra remiasi moderniosios bendruomenės buvimo sociokultūrine patirtimi (atmintis, paveldas), jos evoliuciniu peraugimu į pilietinę (atvirą) visuomenę (Šlapkauskas, 2001). Lietuvos visuomenė, deja, beveik neturi moderniosios bendruomenės buvimo patirties. Iki sovietinės okupacijos Lietuvoje vyravo žemdirbių (klasikinė) bendruomenė, o miestelėnų bendruomenės (modernioji), ypač jų tradicijos, dar tik formavosi. Fizinis ir kultūrinis Lietuvos genocidas buvo nutraukęs bendruomenės evoliucinę raidą, deformavęs visuomenės sąmonę ir savimonę. Todėl įkūrę ir įtvirtindami savo valstybę (Šlapkauskas, 2001), susiduriama su dideliais sunkumais kelyje į pilietinę visuomenę.

Pasak Giddens (2000), modernių institucijų nulemtos permainos tiesiogiai susipina su individo gyvenimu. Moderniosios visuomenės bruožas yra tas, kad didėja sąsaja tarp globalinių

įtakų ir asmeninių polinkių. Norint kontroliuoti permainas, būtina įsijungti į socialinį gyvenimą, o ne trauktis iš jo.

Socialiai aktyvus asmuo brandina savyje tapatumą (Giddens, 2000). Tapatumas yra kuriamas nuolatos pertvarkant kintančią gyvenimo patirtį, modeliuojant savo elgseną modernių institucijų fone. Tai gali sukelti asmenybės nerimą ir įtampą. Tačiau individo santykis su visuomene neatskiriamas.

Šie teoriniai samprotavimai rodo, kaip svarbu suvokti socialinių įtampos laukų pasireiškimą šiandieniniame Lietuvos kaime ir bendruomeniškumo galias jų mažinimui, nes bendruomenės veiklos reikšmingumu yra neabejojama.

1.3. Bendruomenės poveikis socialinės įtampos laukų mažinimui Lietuvos kaime: teorinis ir hipotetinis modelis

Nėra (ir negali būti) nė vieno nūdienos demokratinio pasaulio visuomenės ar valstybės tvarkymosi modelio, kuris neturėtų to ar kito pobūdžio esminių trūkumų arba kuris ilgainiui nedevalvuotųsi, nebūtų nuvertinamas istorinio vyksmo (Grigas, 2001).

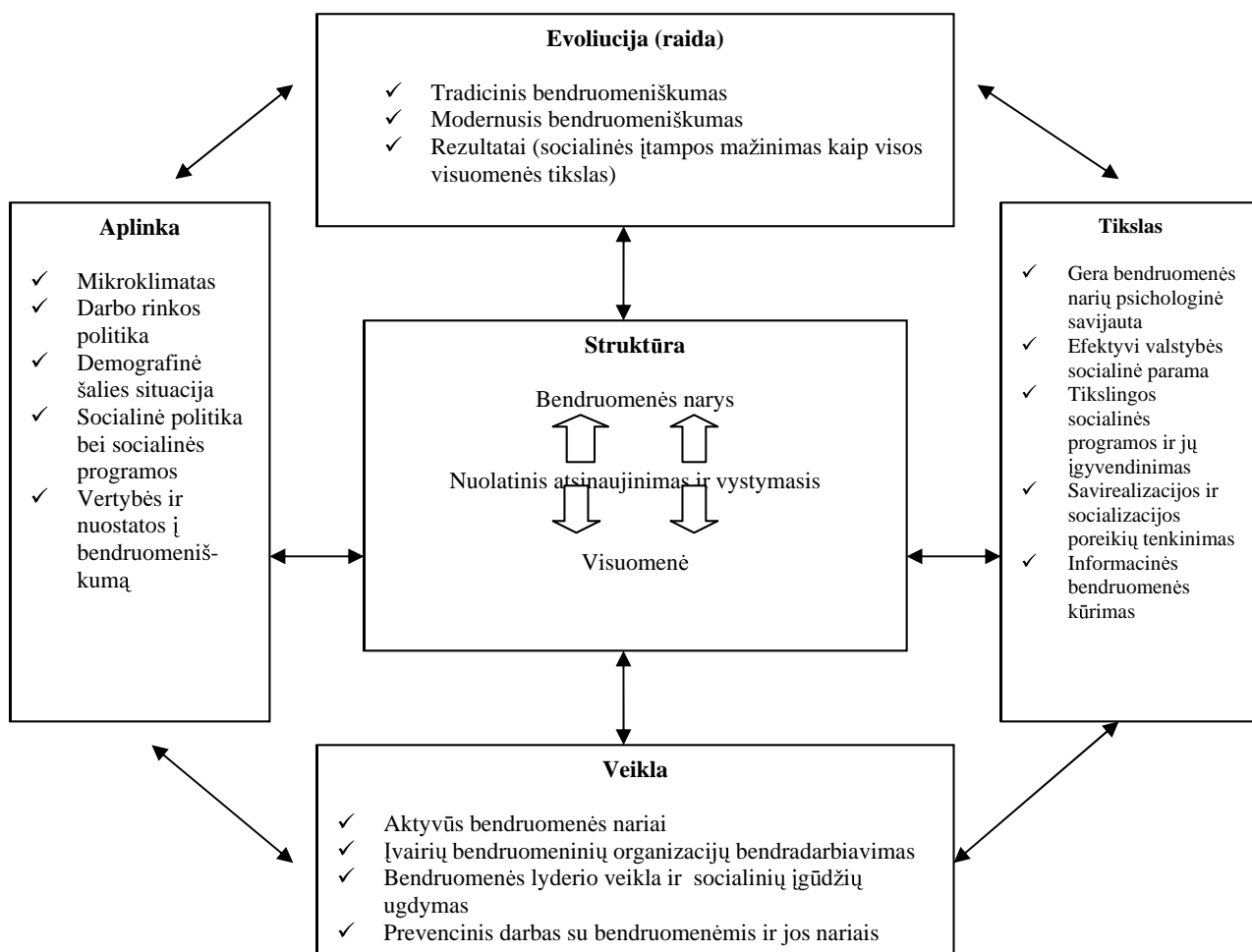
Kuriant bendruomenės socialinę gerovę užsienio šalyse vis dažniau naudojamos informacinės technologijos (Beresnevičienė, 2002). Jomis informuojama apie teikiamas socialines paslaugas, jos padeda ieškoti socialinių partnerių, organizuoti komercinę bendruomenės veiklą.

Svarbų vaidmenį atlieka įvairios bendradarbiaujančios religinės, finansinės, kitos socialinės organizacijos, kurios dalijasi patirtimi, siekdamos aprūpinti vargšus ir rasti socialinius partnerius bei verslininkus, remiančius bendruomenės kūrimą (Beresnevičienė, 2002).

Svarbus bendruomenės poveikio socialinės įtampos laukų mažinimui uždavinys, formuojant taikų ir saugų jos narių mikroklimatą, - mokėti spręsti kylančius konfliktus (Beresnevičienė, 2002).

Kuriant bendruomenės poveikio socialinės įtampos laukų mažinimui Lietuvos kaime modelį (pagal Beresnevičienę, 2002), būtina atsižvelgti į dabartinę situaciją Lietuvos darbo rinkoje, į bedarbystės problemą, bendrąjį gyvenimo užimtumą, kuriamą darbo rinkos politiką, demografinę situaciją šalyje, socialinių programų nukentėjusiems asmenims bei socialinės rizikos grupėms rengimą bei įgyvendinimą.

Bendruomenėje reikalinga sukurti tokį mikroklimatą, sudaryti tokias sąlygas, kad jos narių psichologinė savijauta būtų gera, kad jie galėtų patenkinti tuos savo poreikius, kurie laiduoja adaptaciją į šalies visuomenę ir įgalina būti pilnaverčiais visuomenės nariais (Beresnevičienė, 2002).

1 pav. Bendruomenės poveikis socialinės įtampos laukų mažinimui Lietuvos kaime: teorinis ir hipotetinis modelis

Struktūros požiūriu šiame modelyje akivaizdus nuolatinis atsinaujinimas ir vystymasis asmenybės (kaip bendruomenės nario) bei visos visuomenės. Remiantis šiuo požiūriu, galima sakyti, kad, viena vertus, asmenybės nuolatinis vystymasis bei tobulėjimas priklauso nuo visuomenės, o kita vertus, visuomenės vystymąsi veikia kiekvienas bendruomenės narys (individas) (Beresnevičienė, 2002).

Bendruomeniškumo ir bendruomenių problema neišnyks Lietuvoje pasibaigus „pereinamajam“ laikotarpiui, nes tas laikotarpis neturi griežtų ribų (Beresnevičienė, 2002). Veiksmingą bendruomenės jausmą plačioje visuomenėje lemia intensyvi komunikacija – ir bendruomenių viduje, ir tarpusavyje. Bendruomenės gali daug laimėti mokydamosi vienos iš kitų.

Bendruomenės vystymas nukreiptas į asmenis, kurie jaučiasi išstumti iš visuomenės (Sharkey, 2000). Bendruomeninė veikla susideda iš visumos metodų, kurie apjungia socialinius pokyčius, konsultaciją ir pagalbą individams, atstovavimą jų interesams ir tarpusavio santykius.

Bendruomenių veikla bei plėtotė ypač susijusi su savivaldybių, seniūnijų veikla, jų savarankiškumo stiprinimu, kaimo lyderių išryškėjimu, jų pasiaukojamais darbais, žmonių

iniciatyvomis (Vosyliūtė, 2002). Kaimo, seniūnijos vystymosi idėjas pateikia veikliausia gyventojų dalis – tai kiekvienoje vietovėje besiformuojantis valdžios, kūrybinių darbuotojų, religijos, verslo, politinis elitas.

Įvairių nuostatų, orientacijų žmonės turi kaip lygiaverčiai kurti bendruomeniškumą, taip laiduodami vietovės socialinio kapitalo didėjimą (t.y. pasitikėjimo, socialinių saitų, bendravimo visumą) (Vosyliūtė, 2002).

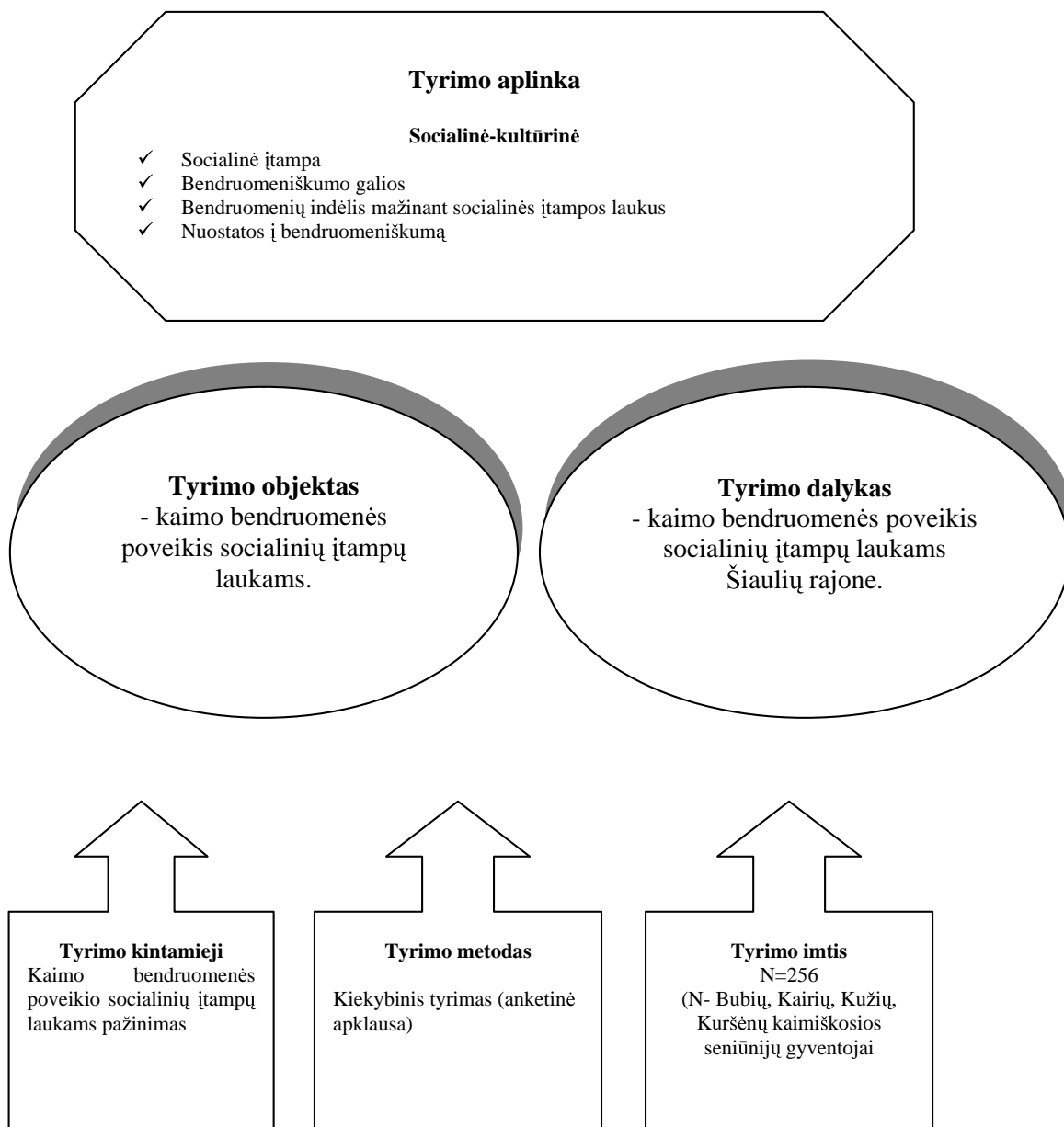
Nevyriausybinių organizacijų, draugijų, įstaigų sukuriama socialiniai ryšiai didina kiekvieno visuomenės nario galimybes (tai ypač svarbu dabar, esant ribotiems finansiniams ištekliams) (Vosyliūtė, 2002).

II dalis. KAIMO BENDRUOMENĖS POVEIKIO SOCIALINIŲ ĮTAMPŲ LAUKAMS TYRIMO METODOLOGIJA

2.1. Kaimo bendruomenės poveikio socialinių įtampų laukams metodologija ir metodika

2.1.1. Bendra tyrimo dizaino charakteristika

Magistro tyrimo hipotezių ir mokslinės studijos apžvalgos analizės pagrindu sudarytas tyrimo kaimo bendruomenės poveikio socialinių įtampų laukams tiriamųjų požymių modelis ir tyrimo dizainas pavaizduotas 2 paveiksle.

2 pav. Kaimo bendruomenės poveikio socialinių įtampų laukams tiriamųjų požymių modelis ir tyrimo dizainas

Šio darbo tyrimu siekiam nustatyti kaimo bendruomenės poveikį socialinių įtampų laukams. *Kaip patys kaimo gyventojai vertina bendruomenių kūrimąsi, kokios aktualios socialinės problemos kelia socialinę įtampą, kaip besikuriančios kaimo bendruomenės prisideda prie socialinė įtampos mažinimo ir kokie gyventojų sėkmingos bendruomenės veiklos lūkesčiai.*

Analizuojant kaimo bendruomenės poveikį socialinių įtampų laukams, svarbu įvertinti tiriamųjų požymių nusakymo, įvertinimo, apdorojimo problematiką.

Taikyti duomenų apdorojimo metodai

Šiame tyrime buvo naudojamas kiekybinio tyrimo metodika. Tokio tyrimo taikymo galimybės yra išsamiai aprašytos Kardelio (2002), Merkio (1999) darbuose. Kaip teigia Kardelis (2002), kiekybiniam tyrimui labiau būdingas siekis ieškoti išorinių reiškinių požymių, išgaunant įvairius dydžius, kurie gali būti išreikšti skaičiais ir matuojami. Kiekybinis tyrimas yra labiau struktūrizuotas ir suplanuotas.

Taikyti šie tyrimo duomenų rinkimo ir analizės metodai:

- Anketinė apklausa (Kardelis, 2002, Bitinas, 1998). Kaip pagrindinis šio tyrimo metodas, buvo pasirinkta pusiau uždaro tipo standartizuota apklausa. Apklausa – vienas populiariausių socialinių ir elgsenos mokslų metodų – plačiai taikoma ir pedagogikoje (Merkys, 1995). Apklauskos būdu tiriamos nuostatos, nuomonės, žinios.

Tyrimo duomenys buvo apdoroti kompiuterine programa SPSS.11. (Statistical package For Social Science).

Taikyti šie statistinės analizės metodai:

- ✓ Aprašomoji analizė;
- ✓ Faktorinė analizė.

Faktorinė analizė padeda didelio skaičiaus kintamųjų tarpusavio koreliacijas paaiškinti tam tikrų bendrųjų faktorių įtaką (Bitinas, 1974). Faktorinės analizės tikslas – minimaliai prarandant informacijos pakeisti stebimą reiškinį charakterizuojančių požymių aibę kelių faktorių rinkiniu, faktorių skaičių, faktorinės analizės metodą ir faktorių pavadinimus pasirenka pats tyrėjas (Bitinas, 1974).

2.1.2. Socialinės įtampos laukų ir kaimo bendruomenės įtakos mažinant socialinės įtampos laukus Lietuvos kaime tyrimo metodika

Šio darbo tyrimu siekiam nustatyti kaimo bendruomenės poveikį socialinių įtampų laukams. Taip pat siekiame atsakyti į klausimus, kiek šiai įtakai svarbus tikslas (socialinė darna, socialinė integracija); aplinka (besikeičianti visuomenė, neefektyvi socialinė parama); evoliucija (tradiciniai ir inovaciniai procesai); veikla (koordinavimas, valdymas, aktyvinimas).

Klausimyno konstravimas. Pagrindiniu tyrimo metodu buvo pasirinktas pusiau uždaro tipo klausimynas, skirtas kaimo gyventojams. Anketos respondentams buvo išplatintos seniūnijose, bibliotekose, mokyklose ir kitose kaimo gyventojų susibūrimo vietose. Buvo išdalinta 260 anketų, atsakymų sulaukta iš 256 respondentų. Apklausa metu buvo laikomasi visų anonimiškumo principų. Klausimyną (anketą) kaimo gyventojams sudarė 4 struktūriniai dariniai: **1) demografinių kintamųjų (klausimų blokas); 2) socialinių įtampų laukų kaime pažinimo ir mažinimo blokas; 3) gyventojų nuomonės apie bendruomenės centrų įtaką socialinės įtampos kaime mažinimui blokas; 4) gyventojų bendruomeniškumas sprendžiant socialines problemas kaime vertinimo blokas; 5) bendruomenės ateities kaimo gyventojų požiūriu vertinimo blokas (anketos pavyzdys, 1 priedas).**

Klausimai buvo formuluojami remiantis moderniomis bendruomeniškumo ir socialinės įtampos mažinimo teorijomis. Klausimų formų raiškai buvo naudotos Pavadinimų (nominalinė) skalė, Rangų skalė, Likert tipo skalė.

Imtis. Buvo apklausta 256 respondentai iš Šiaulių rajono savivaldybės Bubių, Kairių, Kužių ir Kuršėnų kaimiškosios seniūnijų. Respondentai vyrai sudarė 35 %, moterys – 65 % tyrimo imties.

Duomenų patikimumo užtikrinimas. Kaimo gyventojų nuomonių tyrimo rezultatai (N=256) buvo apdoroti SPSS.PC programine įranga, taikant aukšto abstrakcijos laipsnio metodus (faktorinę analizę). Panaudojant faktorinę analizę (pagrindinių komponentų metodą ir pasukimą didžiausios sklaidos metodu), kiekviena skalė buvo konkretizuota subskalėmis. Teiginiai, patenkantys į vieną faktorių ir sudarė subskalę. Buvo laikomasi įprastų principų: faktorius tinkamas, kai jis paaiškina bent 10 % sklaidos, savo struktūroje turi bent 2-3 kintamuosius, kurie koreliuoja su faktoriumi pakankamai stipriai ($r \leq 0,50$), gali būti teoriškai prasmingai interpretuojamas (Merkys, 1999). Nustatyta, kad respondentų nuostatų skalė atitinka skalės vidinio, t.y. turinio validumo reikalavimus. Taigi, tyrimo rezultatų interpretacija pagrįsta, patikima. Statistiniai ryšiai tarp požymių yra pakankamai stiprūs.

III dalis. KAIMO BENDRUOMENĖS POVEIKIO SOCIALINIŲ ĮTAMPŲ LAUKAMS TYRIMO DUOMENYS

3.1. Socialinės įtampos laukų Lietuvos kaime raiškos ypatumai ir kaimo bendruomenės įtakos mažinant socialinės įtampos laukus analizė

3.1.1. Tyrimo imties charakteristika

2005 m. sausio – vasario mėnesiais buvo atliktas kiekybinis tyrimas keturiose Šiaulių rajono savivaldybės seniūnijose: Bubių, Kairių, Kužių ir Kuršėnų kaimiškojoje. Iš viso Šiaulių rajono teritorija suskirstyta į 11 seniūnijų, kurios yra išsidėsčiusios įvairiomis kryptimis aplink Šiaulių miestą, gyventojų rajone skaičius viršija 51 tūkstantį. Bubių seniūnija yra į vakarus nuo Šiaulių miesto, Kairių – į pietus, Kužių ir Kuršėnų kaimiškoji seniūnijos - į šiaurę. Bubių seniūnijos teritorijoje (centras – Bubių gyvenvietė) yra Kurtuvėnų ir Bazilionų miesteliai ir 110 kaimų, gyvena 3,9 tūkstančio gyventojų. Kužių seniūnijos centras yra Kužių miestelis ir seniūnijoje yra 47 kaimai, gyvena 4,2 tūkstančio gyventojų. Kairių seniūnijoje (centras – Kairių miestelis) yra 32 kaimai, užregistruota 3,6 tūkstančio gyventojų. Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijoje (centras – Kuršėnų miestas) teritorijoje yra 98 kaimai, gyvena apie 6,2 tūkstančio gyventojų.

Atkūrus nepriklausomybę, Šiaulių rajone aktyviai pradėjo veikti visuomeninės bendruomenės tarybos. Nuo 2002 metų tokios organizacijos pradėtos oficialiai užregistruoti. 4 lentelėje parodytos Šiaulių rajono seniūnijose, kuriose buvo atliktas tyrimas, veikiančios visuomeninės organizacijos ir jų įsteigimo data. Lentelėje matosi, kad seniausiai įregistruotas bendruomenės centras yra Bubių seniūnijoje Gilvyčių gyvenvietėje, t.y. nuo 2002-12-19. Daugiausia tokių visuomeninių organizacijų nurodytose seniūnijose buvo įsteigta 2003 metais – 8 (50 proc.), 2004 m. – 7 (44 proc.). Visų jų paskirtis – suburti ir aktyvinti kaimą. Kaimo bendruomenės organizacijos, įregistravusios savo veiklą gali rašyti projektus, tikėtis įvairių fondų finansinės paramos, turėdamos juridinį statusą, gali kreiptis į savivaldybę išdėstyti savo problemas.

4 lentelė

Šiaulių rajono Bubių, Kairių, Kužių ir Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijose veikiančios bendruomeninės organizacijos ir jų įregistravimo data

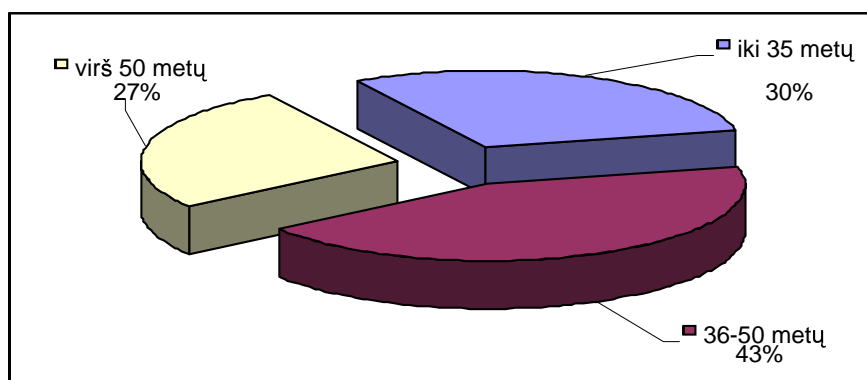
<i>Bendruomeninė organizacija</i>	<i>Įregistravimo data</i>
<i>Bubių seniūnijoje:</i>	
- Bubių bendruomenės centras;	2004-02-13
- Bazilionų bendruomenės centras;	2003-12-31
- Gilvyčių bendruomenės centras;	2002-12-19
- Kurtuvėnų bendruomenės centras.	2004-07-02

<i>Kairių seniūnijoje:</i>	
- Eimučių bendruomenės centras;	2003-08-06
- Šilėnų bendruomenės centras;	2003-02-05
- Žadžiūnų bendruomenės centras.	2004-11-26
<i>Kužių seniūnijoje:</i>	
- Gilaičių bendruomenės centras;	2004-11-18
- Kužių bendruomenės centras;	2004-08-25
- Lukšių bendruomenės centras;	2003-12-18
- Noreikių bendruomenės centras;	2003-12-16
- Smilgių bendruomenės centras.	2003-11-18
<i>Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijoje:</i>	
- Gergždelių bendruomenės centras;	2003-06-26
- Pakumulšių bendruomenės centras;	2004-04-28
- Romučių bendruomenės centras;	2003-03-31
- Varputėnų bendruomenės centras.	2004-04-28

Tyrimo imtis buvo pasirinkta iš keturių Šiaulių rajono seniūnijų: Bubių, Kairių, Kužių ir Kuršėnų kaimiškosios, geografiniu požiūriu išsidėsčiusių skirtingose Šiaulių miesto atžvilgiu pusėse. Visose seniūnijose yra registruoti ir veikia ne mažiau kaip trys kaimo bendruomenės centrai. Anketos buvo platinamos lygiomis dalimis visų seniūnijų gyventojams (ne visos išdalintos anketos buvo gražintos). Platinant anketą buvo siekiama, kad skirtingas teritorijas reprezentuotų ne tik skirtingo amžiaus, bet ir įvairių socialinių grupių respondentai.

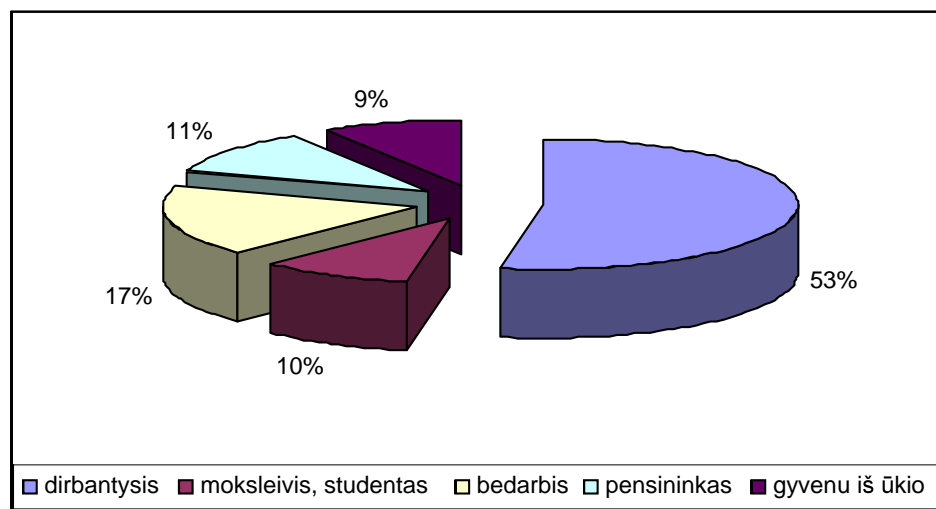
3.1.2. Respondentų demografinė situacija

Tyrimo dalyvavo 256 respondentai iš jų 165 moterys ir 91 vyras (atitinkamai 65 proc. ir 35 proc.). Analizuojant respondentus pagal amžių, apklaustieji gyventojai buvo suskirstyti į tris kategorijas: iki 35 metų, nuo 36 iki 50 metų, virš 50 metų. Respondentų pasiskirstymas šiose amžiaus grupėse vaizduojamas 3 paveiksle. 43 proc. sudaro 36-50 metų respondentų, 30 proc. – iki 35 metų ir 27 proc. – virš 50 metų.

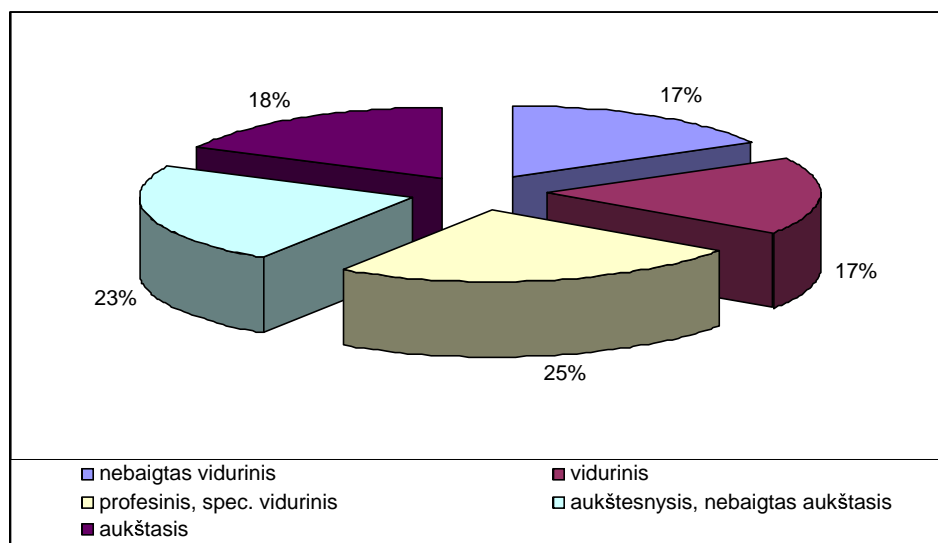
3 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžių (%). N=256.

Pagal užimtumą didžiausią dalį (53 proc.) sudaro dirbantieji, bedarbiai – 17 proc., pensininkai – 11 proc., moksleiviai, studentai – 10 proc. ir 9 proc. nurodė, kad gyvena iš ūkio (4 pav.). Daugiausia apklausta ekonomiškai aktyvių vidutinio amžiaus žmonių. Pagal Grigą (1998) juos galima būtų pavadinti „inertišką daugumą“, galinčia daryti įtaką „kūrybinei mažumai“.

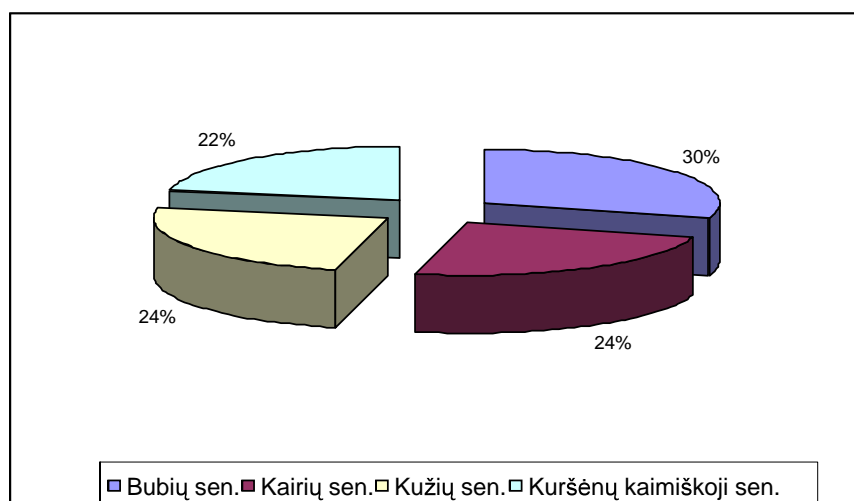
4 pav. Respondentų pasiskirstymas užimtumą (%). N=256.

Kaip buvo minėta, platinant anketą buvo siekiama, kad skirtingas teritorijas reprezentuotų ne tik skirtingo amžiaus, bet ir įvairių socialinių grupių respondentai. Tyrime dalyvavo skirtingo išsilavinimo respondentai, kurių pasiskirstymas pavaizduotas 5 pav. Matome, kad 25 proc. buvo apklausti kaimo gyventojai, turintys profesinį ir specialųjį vidurinį išsilavinimą, 23 proc. – aukštesnįjį ir nebaigtą aukštąjį išsilavinimą. 18 proc. apklaustųjų buvo asmenys, turintys aukštąjį ir po 17 proc. – vidurinį ir nebaigtą vidurinį išsilavinimą. Tai leidžia manyti, jog tyrimo metu gauti duomenys atskindi įvairių sluoksnių kaimo gyventojų nuomonę.

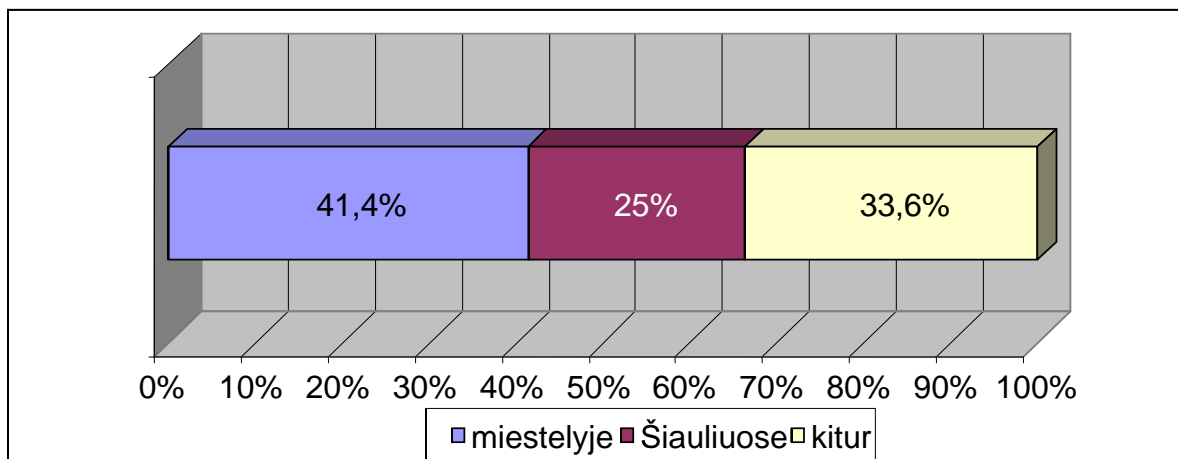
5 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal išsilavinimą (%). N=256.

Norint įvertinti kaimo bendruomenės poveikį socialinių įtampų laukams, respondentai buvo parinkti iš tų seniūnijų, kuriose yra įsteigti, įregistruoti ir veikia bendruomenės centrai. Kaip jau buvo aprašyta, buvo apklausti žmonės, gyvenantys Bubių, Kairių, Kužių ir Kuršėnų kaimiškojoje seniūnijose, kurios geografiniu požiūriu yra skirtingose pusėse Šiaulių miesto atžvilgiu. 6 pav. pateikiamas respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą rodo, kad buvo apklaustas beveik vienodas gyventojų skaičius iš visų keturių seniūnijų. Bubių seniūnijos apklausoje dalyvavo 30 proc. respondentų, Kairių ir Kužių seniūnijos – po 24 proc. ir 22 proc. – Kuršėnų kaimiškosios seniūnijos. Lyginant šias seniūnijas pagal gyventojų skaičių, didžiausia yra Kuršėnų kaimiškoji seniūnija (6,2 tūkst.), mažiausia – Bubių seniūnija (3,9 tūkst.). Visose keturiose seniūnijose veiklą vykdo ne mažiau kaip trys bendruomenės centrai. Analizuojant tyrimo gautus rezultatus, mums svarbi respondentų nuomonė apie šias visuomenines organizacijas. Galima teigti, jog visų minėtų seniūnijų respondentai yra daugiau ar mažiau susipažinę su šių kaimo bendruomenių veikla.

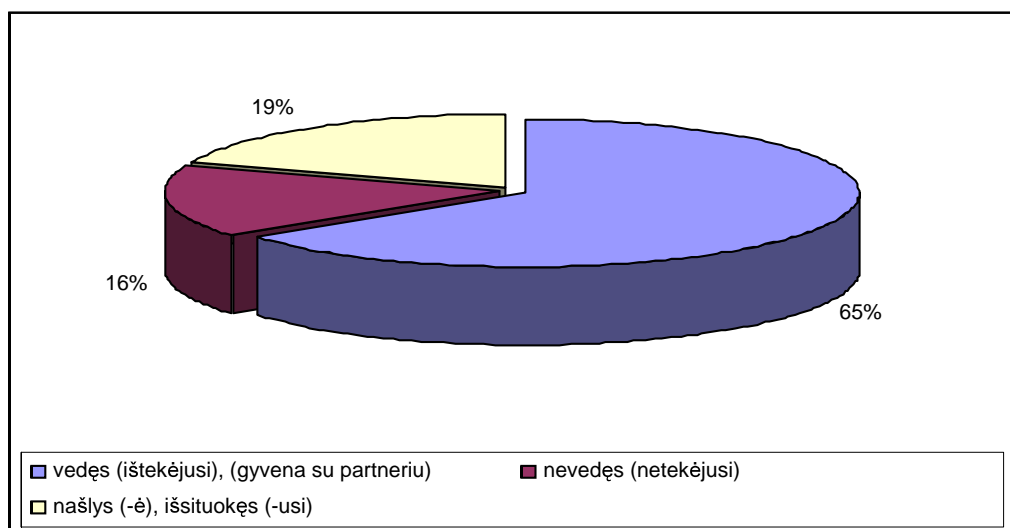
6 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenamąją vietą (%). N=256.

Beveik pusė, 41,4 proc. apklaustų kaimo gyventojų (iš jų 46 proc. moterų ir 32,7 proc. vyrų, 2 priedas, 1 lentelė) nurodė, kad dirba miestelyje (7 pav.). Į Šiaulių miestą (rajono centras) pastoviai vyksta 25 proc. respondentų. Didelis procentas (33,6) atsakinėjusiųjų nurodė atsakymą „kitur“. Išanalizavus anketos šio klausimo atsakymus, paaiškėjo, kad didžioji dalis „kitur“ dirbančiųjų yra iš savo ūkio gyvenantys asmenys. **Vadinasi, 41,4 proc. ir 33,6 proc. minėtose seniūnijose apklausių gyventojų daugiausia laiko praleidžia netoli savo gyvenamosios vietos ir visos bendruomenės problemos jiems turėtų būti gerai žinomos.**

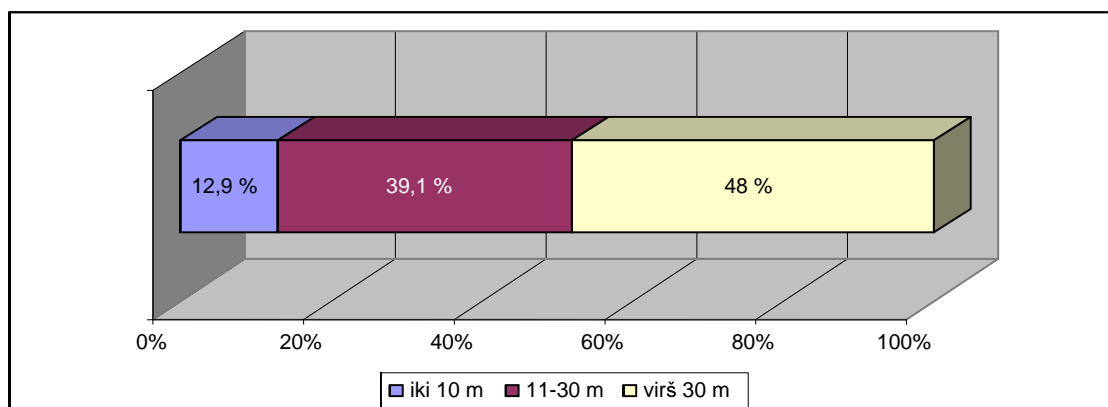
7 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, kur jie dirba (%). N=256.

Net 65 proc. respondentų yra vedę (ištekęsios) arba gyvena su partneriu. 8 pav. pavaizduotas respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį. Beveik penktadalis tyrimo imties (19 proc.) yra išsituokę (-usios), našliai (-ės). 16 proc. sudaro nevedę (netekęsios). Taigi, 35 proc. yra vieni gyvenantys asmenys. Didesnę dalį apklaustųjų sudaro daugiau nei vieno šeimos nario šeimos. Analizuojant socialinį nerimą keliančias problemas, svarbu yra išsiaiškinti šio socialinių įtampų lauko pasireiškimą pagal kaimo gyventojų šeimyninę padėtį. Tai bus analizuojama 3.1.3. darbo dalyje.

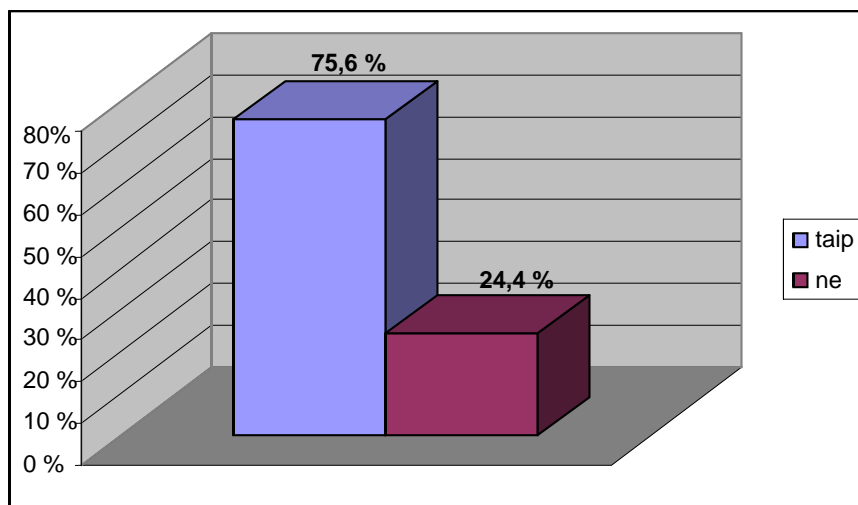
8 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal šeimyninę padėtį (%). N=256

Pagal gyvenimo kaimo bendruomenėje trukmę respondentai buvo suskirstyti į tris kategorijas: iki 10 metų, nuo 11 iki 30 metų ir virš 30 m. 9 paveiksle matome, kad didžiąją dalį apklaustų kaimo gyventojų sudaro gana ilgai, t.y. nuo 11 ir virš 30 metų vietiniai gyventojai (48 proc. jų gyvena virš 30 metų ir 39,1 proc. – nuo 11-30 metų). Tai parodo, jog didžioji dalis tyrime dalyvavusių apklaustųjų yra jau ilgą laiką kaime gyvenantys asmenys, kuriems vietos problemos turi būti gerai žinomos. Tokie gyventojai, galima teigti, taip pat yra bent kartą susidūrę su kaimo bendruomenės centro veikla (dalis jų gali būti tokios organizacijos nariai). Šis rodiklis gana svarbūs reprezentuojant kaimo bendruomenės poveikį socialinių įtampų laukams.

9 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal gyvenimo kaimo bendruomenėje trukmę (%). N=256

Į klausimą, ar artimiausioje ateityje ir toliau žada gyventi kaime, 75,6 proc. respondentų atsakė teigiamai (10 pav.). Tai yra svarus rodiklis toliau analizuojant gyventojų nuomonę apie kaimo bendruomenės ateitį.

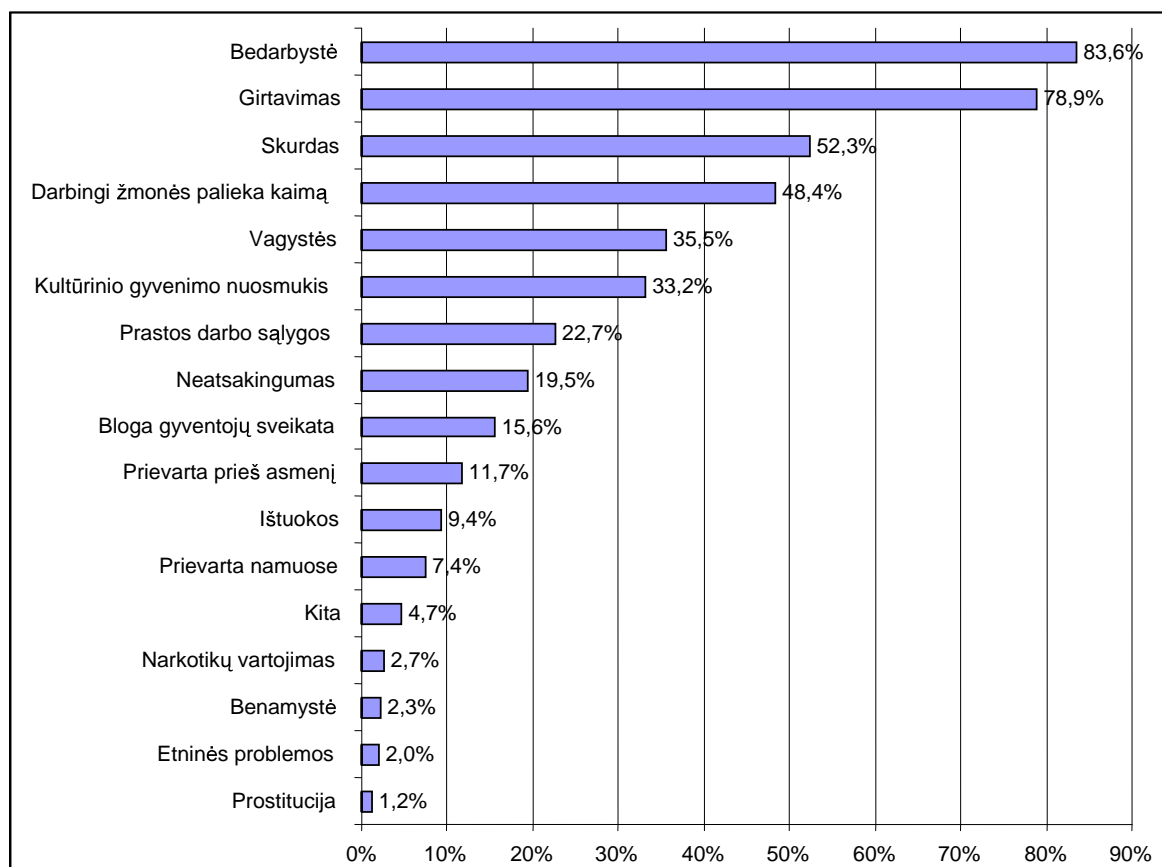
10 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal tai, ar jie žada artimiausioje ateityje gyventi kaimo bendruomenėje (%). N=256

Išanalizuota respondentų demografinė situacija rodo, jog daugiausia buvo apklausta vidutinio, nuo 36 iki 50 metų amžiaus, seniūnijos miestelyje ir savo ūkyje dirbančių, įvairaus išsilavinimo, vedusių (ištekėjusių) arba gyvenančių su partneriu kaimo gyventojų beveik lygiomis dalimis iš keturių seniūnijų. Taigi, galima teigti, jog tyrimo respondentai reprezentuoja kaimo bendruomenę.

3.1.3. Socialinių įtampų laukų kaime pažinimas ir bendruomeniškumo galia jų mažinimui.

Respondentams buvo pateikti klausimai apie kaimo socialinę padėtį, t.y. jų buvo klausiama, kokios problemos šiuo metu jiems atrodo aktualiausios. Respondentų atsakymai parodė, kad *svarbiausios įvardijamos problemos yra bedarbystė, girtavimas, skurdas* (11 pav.). Bedarbystės problemą kaime nurodė 83,6 proc. apklaustųjų, girtavimo – 78,9 proc., skurdą – 52,3 proc. Respondentų nuomone, didelis dėmesys tenka tokioms kaimo socialinėms problemoms, kad darbingi žmonės palieka kaimą (48,4 proc.). Vagystės (35,5 proc.), kultūrinio gyvenimo nuosmukis (33,2 proc.), prastos gyvenimo sąlygos (22,7 proc.), neatsakingumas (19,5 proc.), bloga gyventojų sveikata (15,6 proc.), prievarta prieš asmenį (11,7 proc.), ištuokos (9,4) – tai labiausiai respondentų įvardijamos problemos kaime. Mažiausios besireiškiančios socialinės problemos kaime respondentų yra nurodytos prostitucija (1,2 proc.), etninės problemos (2,0 proc.), benamystė (2,3 proc.), narkotikų vartojimas (2,7 proc.). Identifikuojant pagrindinius egzistuojančius socialinių įtampų laukus pagal Grigą (1998), galima būtų teigti, jog stipriausiai kaimo bendruomenėje pasireiškia *ekonominių santykių (bedarbystė, skurdas, prastos gyvenimo sąlygos), demografinių procesų ir santykių (girtavimas, kultūrinio gyvenimo nuosmukis, darbingi asmenys palieka kaimą, ištuokos,*

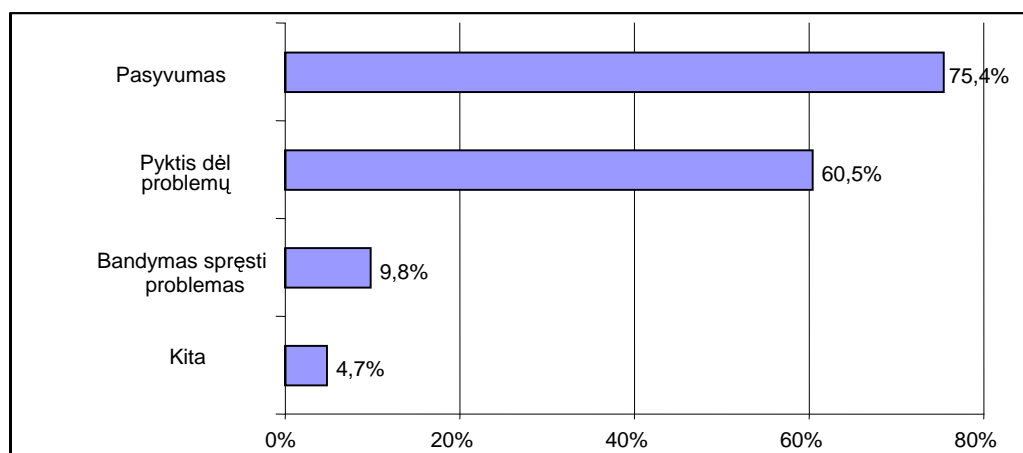
benamystė) ir dorovinių santykių (vagystės, prievarta prieš asmenų, prievarta namuose, narkotikų vartojimas, prostitucija) įtampų laukai.

11 pav. Socialinių problemų išskyrimas (%). N=256

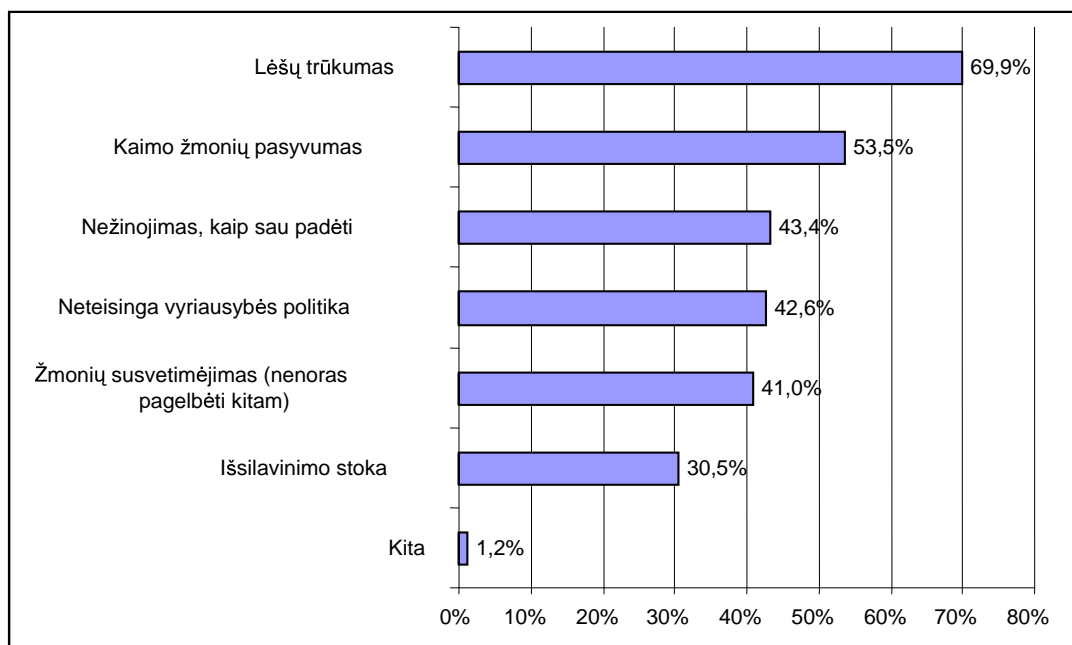
Vienodai reikšmingai svarbiausias problemas kaime mato tiek vyrai, tiek moterys. Statistiškai nėra reikšmingo skirtumo tarp pagrindinių įvardijamų socialinių problemų kaime bei įvairių sociodemografinių grupių. Taigi, galima teigti, jog *tas pačias socialines problemas kaime mato tiek moterys, tiek vyrai, įvairaus amžiaus, išsilavinimo, šeimyninės padėties ir kt. gyventojai.*

Respondentų nuomone, *kaimo žmonių pagrindinė reakcija į minėtas problemas yra pasyvumas ir pyktis dėl problemų* (12 pav.). Šiuos atsakymų variantus pasirinko atitinkamai 75,4 proc. ir 60,5 proc. apklaustųjų. Ir visiškai mažas respondentų skaičius pasirinko atsakymo variantą „bandymas spręsti problemas“ (9,8 proc.). Sprendžiant apie kaimo gyventojų sutelktumą, bendradarbiavimą bei aktyvumą sprendžiant socialines ir kt. problemas kaime, respondentų nuomonė apie didelį gyventojų pasyvumą liudija neigiamą visos bendruomenės įtaką socialinių įtampų laukų kaime mažinimui.

12 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal reakciją į problemas (%). N=256

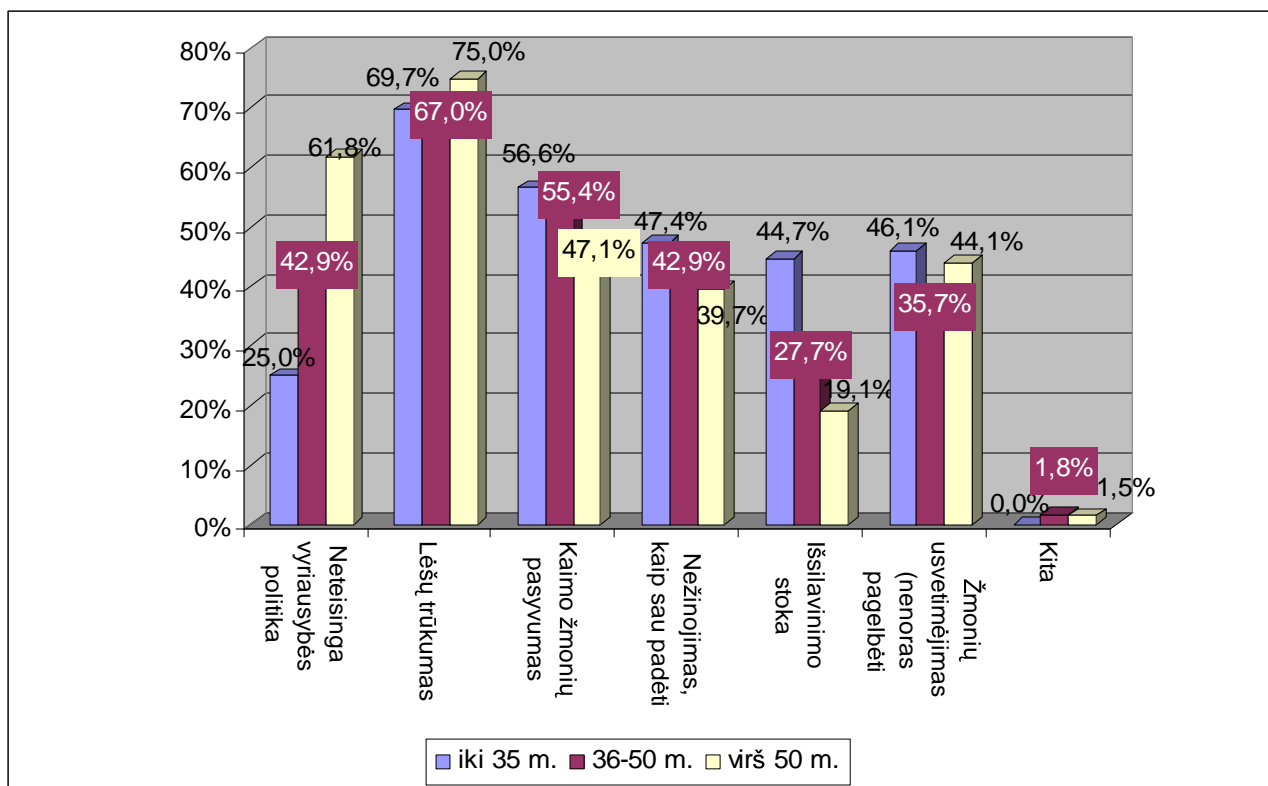
13 paveiksle pateikti duomenys apie tai, kas trukdo kaimo žmonėms spręsti socialines problemas. Daugiausia respondentų pasirinko atsakymus: lėšų trūkumas (69,9 proc.) ir kaimo žmonių pasyvumas (53,5 proc.). Taip pat didelis apklaustųjų skaičius nurodė šiuos socialinės įtampos mažinimo kaime trikdžius: nežinojimas kaip sau padėti (43,4 proc.), neteisinga vyriausybės politika (po 42,6 proc.), žmonių susvetimėjimas (nenoras pagelbėti kitiems) (41,0 proc.), išsilavinimo stoka (30,5 proc.). Respondentų pasiskirstymas pagal lytį bei socialinės įtampos mažinimo trikdžius nėra statistiškai reikšmingas, nes tas pačias pagrindines problemas nurodo tiek vyrai, tiek moterys. Anketose nurodytą socialinės įtampos mažinimo trukdį – žmonių susvetimėjimą (nenorą pagelbėti kitam) nurodė gana didelis respondentų skaičius (41,0 proc.). Pateikti duomenys rodo, kad *pagrindinė šiuo metu kaime egzistuojanti problema yra ekonominė (lėšų trūkumas) ir ją gyventojai supranta kaip vieną iš veiksnių, trukdančių mažinti socialinės įtampos laukus kaime. Taip pat kaimo bendruomenei trūksta solidarumo, komunikabilumo, sutelktumo aktyvinant, suburiant kaimo gyventojus ir spendžiant įvairias to krašto socialines ir kitas problemas.*

13 pav. Socialinės įtampos mažinimo trikdžiai (%). N=256

Analizuojant respondentų atsakymus apie socialinės įtampos mažinimo trikdžius kaime pagal amžiaus grupes (14 pav.), matosi, kad pagrindinei problemai – lėšų trūkumui – daugiausia dėmesio skiria virš 50 metų gyventojai (75,0 proc.). Tokio amžiaus žmonėms taip pat labai svarbi yra neteisinga vyriausybės politika (61,8 proc.), kaimo žmonių pasyvumas (47,1 proc.), žmonių susvetimėjimas, nenoras pagelbėti kitiems (44,1 proc.). Visiškai mažai virš 50 metų amžiaus atsakiusiųjų paminėjo išsilavinimo stoką (9,1 proc.).

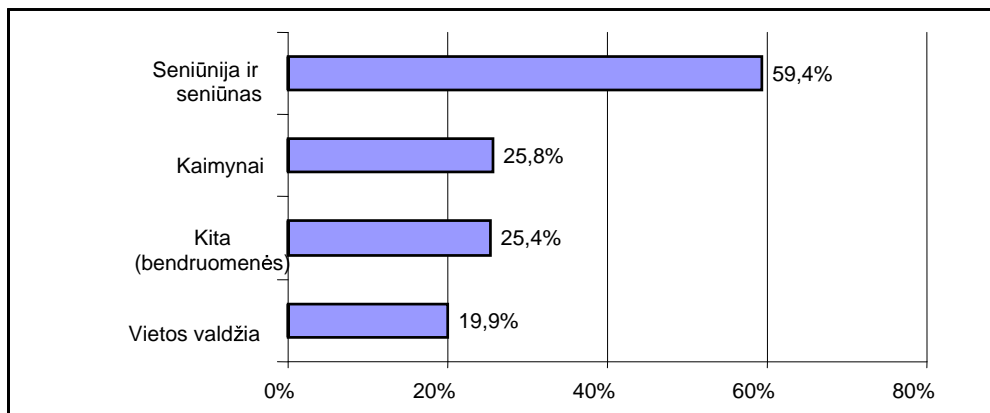
Lyginat senus (virš 50 metų) ir jaunus (iki 35 metų) kaimo gyventojus, kurie atsakinėjo į tą patį klausimą apie tai, kas, jų manymu, trukdo mažinti (spręsti) socialines problemas kaime, išryškėja jaunų žmonių priešingai vertinamos problemos. Jie sutinka su tomis pačiomis lėšų trūkumo (69,7 proc.) problemomis, tačiau toliau išskiria kaimo žmonių pasyvumą (56,6 proc.), nežinojimą kaip sau padėti (47,4 proc.), žmonių susvetimėjimą (46,1 proc.), išsilavinimo stoką (44,7 proc.). Mažiausiai dėmesio socialinės įtampos kaime mažinimui jauni žmonės išskyrė neteisingai vyriausybės politikai (25,0 proc.). Matome, kad *esminis skirtumas tarp šių amžiaus grupių yra, kad vyresnio amžiaus žmonės socialinėms įtampos mažinimo veiksniams kaime daugiau priskiria išorines priemones – tai visos vyriausybės politikos, o jauni žmonės yra linkę manyti, kad tai didele dalimi priklauso nuo pačių žmonių, jų aktyvumo, išsilavinimo.*

14 pav. Socialinės įtampos mažinimo trikdžiai pagal respondentų amžiaus grupes (%). N=256

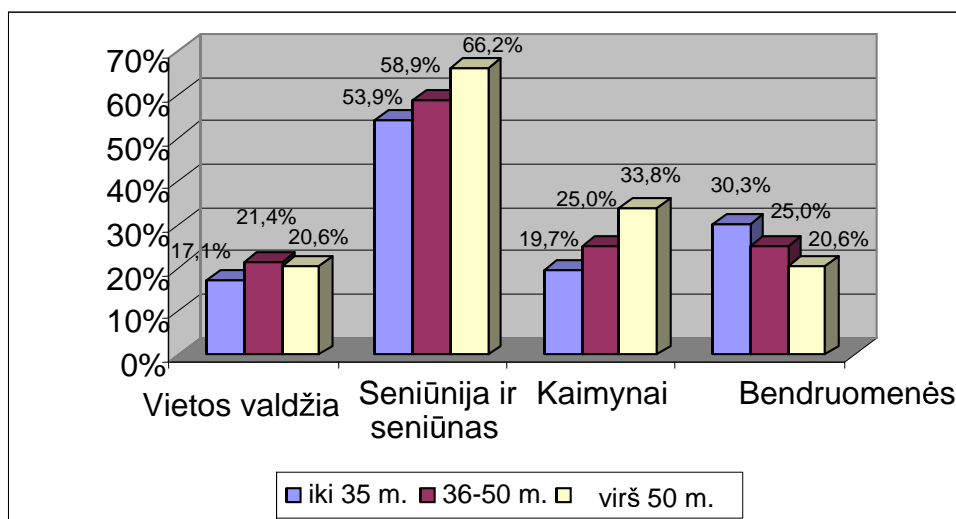
Žmonių susvetimėjimą (nenorą pagelbėti kitiems) aukščiausiai vertinimų skalėje (trečioje vietoje po lėšų trūkumo bei kaimo žmonių pasyvumo) trukdant spręsti socialines problemas nurodo 11-30 metų kaime gyvenantys asmenys (43,0 proc.; 2 priedas, 2 lentelė). Neseniai gyvenantys kaimo vietovėje (iki 10 m.) bei senbuviai (virš 30 m.) minėta problema nėra tokia aktuali. Taigi, galima teigti, jog *glaudesnius ryšius su kaimynais, sprendžiant įvairias problemas, palaiko senai kaime gyvenantys asmenys.*

Pagrindinę *socialinių problemų sprendimo bei socialinės įtampos mažinimo instituciją kaime, respondantai nurodo seniūniją ir seniūną* (15 pav.). Šią savivaldybės instituciją pasirinko daugiau nei pusė apklaustųjų (59,4 proc.). Trečioje vietoje (25,4 proc.) respondantai nurodė atsakymą „kita“. Išanalizavus atvirus šio klausimo atsakymus, daugiausiai aptiktas atsakymas - „bendruomenės“. Mažiausiai dėmesio seniūnijų apklausti gyventojai sprendžiant įvairias problemas kaime sulaukia iš vietos valdžios (19,9 proc.).

15 pav. Socialinės įtampos mažinimo institucijos (%). N=256

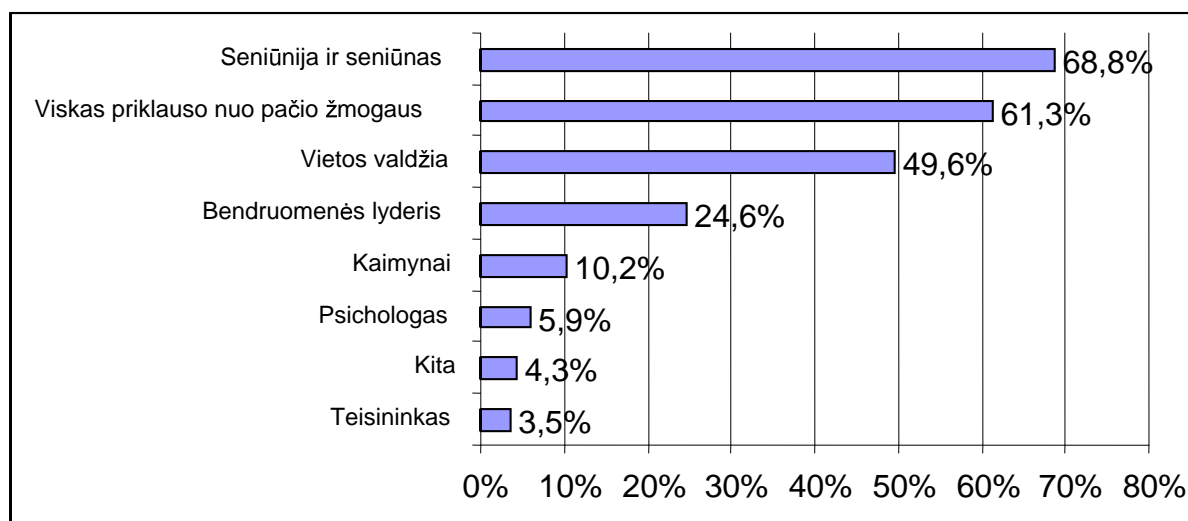
Respondentų pasiskirstyme vertinant socialinės įtampos mažinimo institucijas pagal amžiaus grupes (16 pav.), matome, kad daugiausia įvairaus amžiaus žmonių buvo nurodyta seniūnija ir seniūnas (iki 35 m. – 53,9 proc., 36-50 m. – 58,9 proc., virš 50 m. – 66,2 proc.). Kaimynų svarbumą taip pat proporcingai vertina visų amžiaus grupių atsakinėjusieji. Išsiskiria bendruomenės ir vietos valdžios vertinimas. Bendruomenės reikšmingumą mažinant socialinės įtampos laukus kaime, aukščiausiai vertina iki 35 m. amžiaus gyventojai (30,3 proc.), taip pat palankiai į bendruomenę žiūri 36-50 metų žmonės. Vyresnio amžiaus (virš 50 m.) apklaustieji tik 20,6 proc. Savo atsakymuose pažymėjo bendruomenės svarbą. Vietos valdžios reikšmingumą palankiausiai įvertino 36-50 metų (21,4 proc.) ir virš 50 metų (20,6 proc.) respondentai. Jaunimas (iki 35 metų) šiai institucijai neteikė didelio dėmesio (17,1 proc.).

16 pav. Socialinės įtampos mažinimo institucijų svarba pagal amžiaus grupes (%). N=256

Sekantis anketos klausimas, kas, kaimo gyventojų manymu, labiausiai turėtų padėti spręsti socialines problemas kaime? (17 pav.). Daugiausia respondentų pažymėjo atsakymą „seniūnas ir seniūnija“ (68,8 proc.). 61,3 proc. teigia, kad viskas priklauso nuo pačio žmogaus. 49,6 proc.

respondentų nori tikėtis pagalbos ir vietos valdžios. Bendruomenės centras (kartu su jos lyderius) iš visų aštuonių galimų pasirenkamų variantų atsakymuose atsidūrė ketvirtoje vietoje (24,6 proc.). Kaimynų pagalbos norėtų 10,2 proc. apklaustųjų. Specifinė psichologo, teisininko ir kt. pagalba gyventojams nėra tokia svarbi. Pateikti duomenys rodo, kad *apklausti kaimo žmonės tradiciškai savo problemas linkę patikėti valdžios institucijoms, o ne bendruomenių lyderiams*. Galima spręsti, kad naujai besikuriantys kaimo bendruomenių centrai nesuteikia gyventojams patikimumo sprendžiant socialines problemas. Galbūt bendruomenės nariai išvelgia kitus tokių visuomenių organizacijų veiklos tikslus. Apie kaimo bendruomenės centro teikiamas paslaugas bus kalbama 3.1.4. darbo dalyje.

17 pav. Respondentų nuomonė, kas labiausiai turėtų padėti spręsti problemas kaime (%). N=256

Respondentų pasiskirstyme pagal amžiaus grupes, išsiskiria jaunų, iki 35 m. amžiaus žmonių grupė, kuri daugiausia (68 proc.) pažymėjo atsakymą: „Viskas priklauso nuo pačio žmogaus“. Tai aktyvūs, savimi pasitikintys kaimo bendruomenės nariai (2 priedas, 3 lentelė).

Pagrindines socialines problemas kaime vienodai išvelgia įvairaus amžiaus, išsilavinimo, šeimyninės padėties, įvairių seniūnijų respondentai.

3.1.4. Gyventojų nuomonė apie bendruomenės centrų įtaką socialinės įtampos kaime mažinimui.

Buvo svarbu išsiaiškinti, kokią įtaką kaimo žmonių socialinių problemų sprendimui bei socialinės įtampos mažinimui turi jose įsikūrę bendruomenės centrai.

Didžiausioji dalis apklaustųjų (29,4 proc.) neturi tvirtos savo nuomonės šiuo klausimu (2 priedas, 4 lentelė). Jie rinkosi atsakymą „galbūt“. Sumuojant atsakymų variantus „taip“ ir „galbūt“, matome, jog didžioji dalis respondentų (19,0 proc. ir 29,4 proc.), pritaria, kad kaimo bendruomenės

padeda spręsti gyventojų socialines ir kitas problemas. 26,6 proc. nežino, ar bendruomenės centrai padeda spręsti socialines problemas kaime? 21,4 proc. respondentų atsakė neigiamai. Reikalinga išsiaiškinti, kokias problemas, gyventojų nuomone, turi spręsti kaimo bendruomenės centrai? Apie tai bus kalbama tolimesnėje šio skyriaus dalyje.

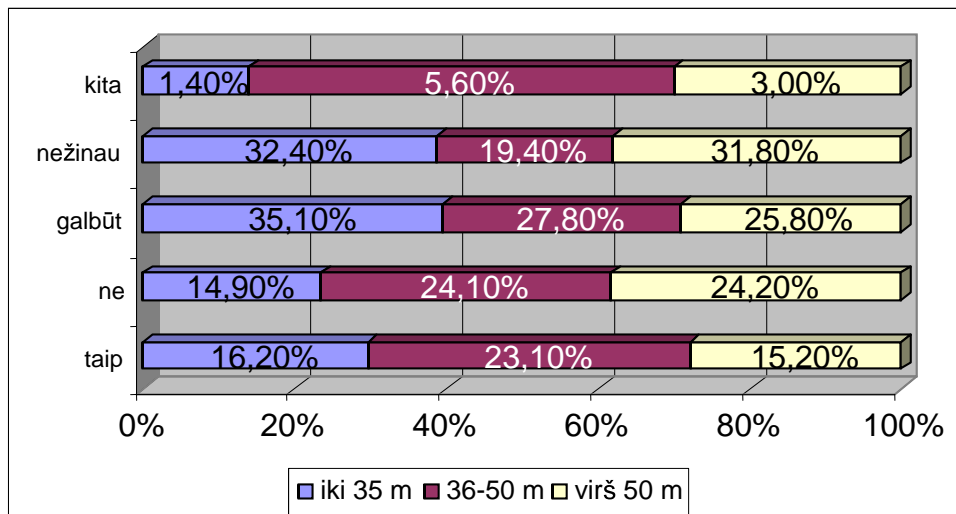
18 pav. pateikti šio atsakymo duomenų pasiskirstymas pagal lytį. Moterys turi tvirtesnę savo nuomonę dėl bendruomenės centrų įtakos sprendžiant socialines problemas kaime. 22,2 proc. jų teigia, kad tokie centrai nepadeda spręsti šių problemų (vyrai atsakė – 19,8 proc.). 19,1 proc. moterų ir 19,6 proc. vyrų pasisakė teigiamai šiuo klausimu.

18 pav. Respondentų nuomonės apie kaimo bendruomenės centrų pagalbą padedant spręsti socialines problemas kaime pasiskirstymas pagal lytį. N=256

Atsakinėdami į pastarąjį klausimą, respondentai centrų reikšmingumą apibūdino tokiais atsakymais kaip „galbūt“, „nežinau“. *Tai rodo, jog nėra tvirtos nuomonės (galbūt trūksta informacijos) apie kaimo bendruomenės centrų pagalbą spręsti įvairias socialines problemas. Nors didžioji dalis apklaustų gyventojų nurodė, kad tokia pagalba egzistuoja (atsakė „taip“ ir „galbūt taip“).*

Respondentų nuomonės apie kaimo bendruomenės centrų pagalbą padedant spręsti socialines problemas kaime (mažinti socialinę įtampą) pasiskirstymas pagal amžiaus grupes yra pavaizduotas 19 pav. Teigiamai daugiausia vertina 36-50 metų (23,1 proc.) ir iki 35 metų (16,2 proc.) apklaustieji. Neigiamą požiūrį šiuo klausimu turi panašus skaičius virš 50 metų (24,2 proc.) ir 36-50 metų (24,1 proc.) amžiaus respondentų. Tokia ištirta gyventojų nuomonė rodo, jog *teigiamą požiūrį apie bendruomenės centrų pagalbą padedant kaimo gyventojams spręsti socialines problemas turi vyresnio amžiaus nuo 36 metų ir vyresni provincijos asmenys.*

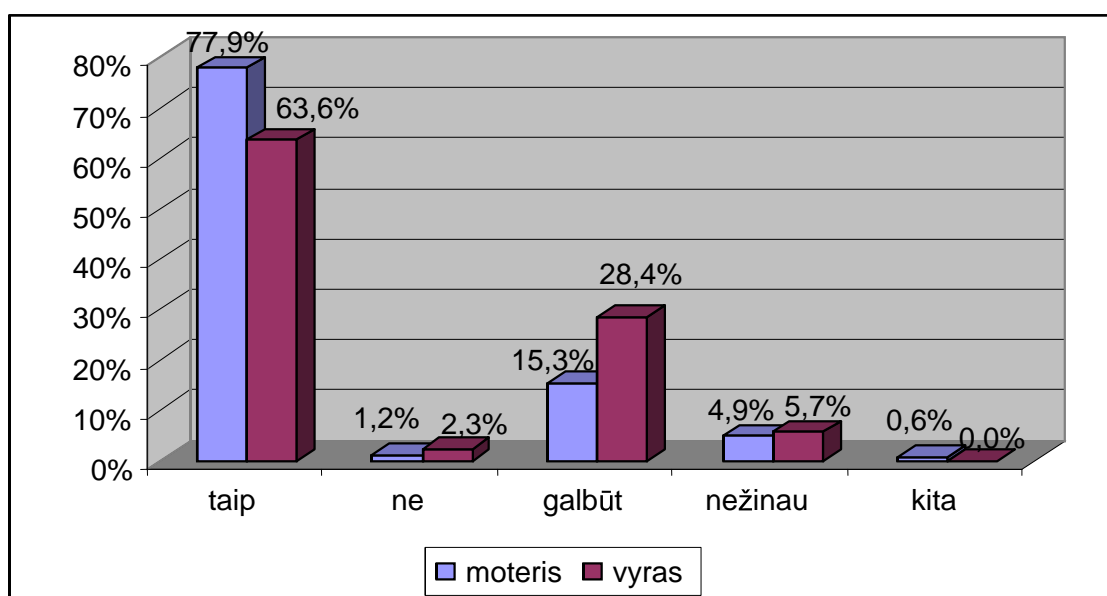

19 pav. Respondentų nuomonės apie kaimo bendruomenės centrų pagalbą padedant spręsti socialines problemas kaime pasiskirstymas pagal amžiaus grupes. N=256

Iš pateiktų duomenų matosi, kad *bendruomenės centrai yra paspirtis sprendžiant socialines ir kitas problemas kaime.*

Gyventojai buvo paklausti, ką jie mano, ar yra reikalinga kaimo bendruomenės organizacija? Respondentai vienareikšmiškai pasisako (72,9 proc.), kad tokios organizacijos yra reikalingos. Tik 1,6 proc. į klausimą atsakė neigiamai. 19,9 proc. neturi tvirtos nuomonės šiuo klausimu.

17 pav. vaizduoja kaip respondentai atsakinėjo į minėtą klausimą pagal lytį. Moterys (77,9 proc.) labiau nei vyrai (63,6 proc.) pritaria šios organizacijos veiklai kaime. Kad ji nėra reikalinga, priešingai, daugiau atsakymų gauta iš vyrų (2,3 proc.), nei iš moterų (1,2 proc.).

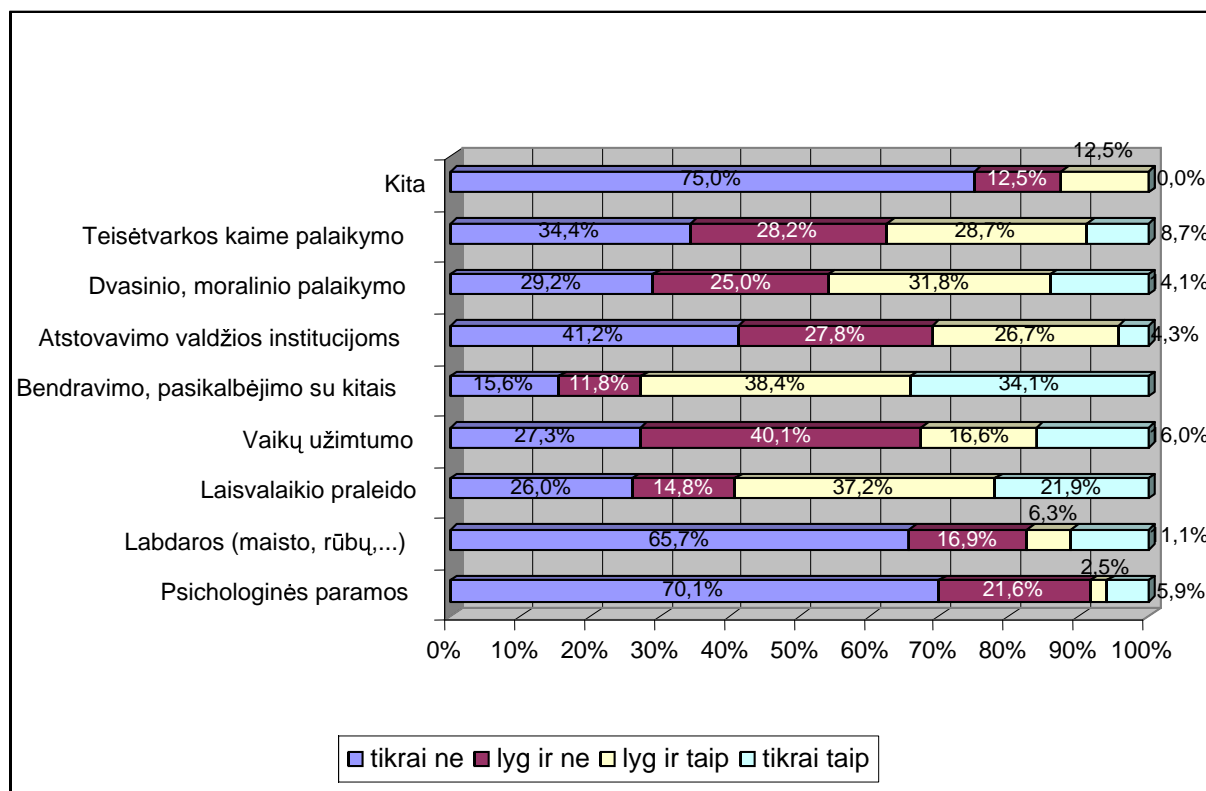
17 pav. Kaimo bendruomenės reikalingumo sprendžiant socialines problemas pasiskirstymas pagal lytį (%)?

N=256

Apibendrinant klausimo: „ar reikalinga kaimo bendruomenė?“ respondentų atsakymų variantus, galima spręsti, kad *kaimo bendruomenės centrai yra reikalingi*.

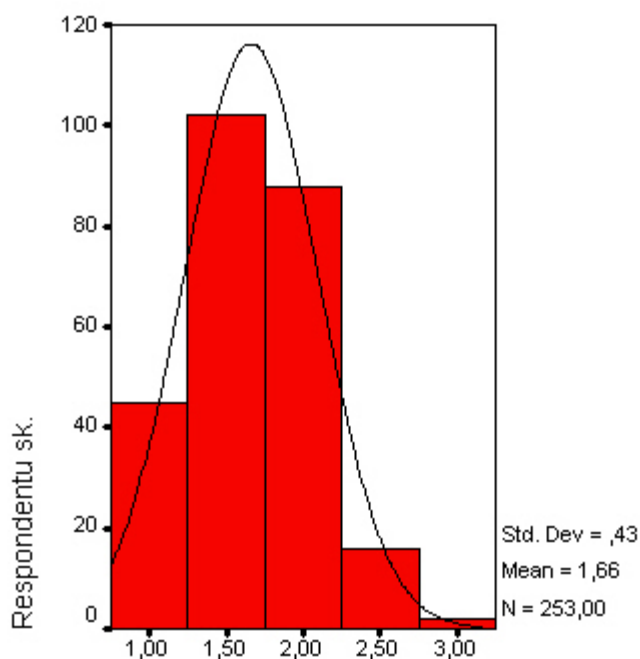
Galima teigti, jog didžioji dalis *kaimo gyventojų tiki bendruomeninio centro idėja, pritaria jo veiklai, tačiau nemano, kad viena jo pagrindiniu funkcijų turėtų būti socialinės įtampos mažinimas*.

Kitas klausimas apie tai, ką *kaimo gyventojai gauna iš bendruomenės centro*, parodė, kad daugiausia atsakymų buvo pažymėta „lyg ir taip“ ir „lyg ir ne“. Pagrindiniai dalykai, kuriuos respondentai nurodė atsakydami į klausimą: „ką gaunate iš bendruomenės organizacijos?“, yra *atstovavimą valdžios institucijoms, laisvalaikio praleidimą, dvasinį, moralinį palaikymą*. Pasirinkti atsakymų variantai, kada respondentai atsakinėjo „tikrai taip“, „lyg ir taip“ (geltona ir žalia spalva 18 pav. pavaizduoti atsakymų variantai). Iš bendruomenės centro gyventojai negauna psichologinės paramos, labdaros, atstovavimo valdžios institucijoms.

18 pav. Gaunama parama iš kaimo bendruomenės organizacijos (%)? N=256

Gyventojų nuomonė apie kaimo bendruomenės įtaką socialinių įtampų laukams buvo įvertinta susumavus įvairių atsakymų variantų rodiklius.

Kaip vertinate kaimo bendruomenės itaka?

20 pav. Kaimo gyventojų bendruomenės centrų įtakos socialinių įtampų laukams vertinimas (kuo arčiau vieneto, tuo geriau vertina).

Histograma (20 pav.) vaizduoja kaime gyvenančių respondentų pasiskirstymą pagal bendruomenės centrų įtakos socialinių įtampų laukams vertinimą. Vienetas reiškia teigiamą minėtos įtakos vertinimą, trejetas reiškia, kiek respondentų blogai vertina bendruomenės įtaką socialinių problemų sprendimui. Matome, kad iš esmės *gyventojai kaimo bendruomenės įtaką socialinių įtampų laukams vertina labiau teigiamai*.

Skirtumų tarp įvairių sociodemografinių grupių ir bendruomenės įtakos socialinių įtampų laukams statistinis reikšmingumas buvo įvertintas naudojant Kruskal Wallis testą, Chi kvadrato kriterijų (statistinis reikšmingumas $p < 0,05$).

5 lentelėje pateikiamas kaimo bendruomenės įtakos socialinių įtampų laukams vertinimas pagal respondentų lytį. Šis poveikis labiau teigiamai vertinamas moterų (63,0 proc.). Vyrų didžioji dalis (44,0 proc.) nejaučia jokios įtakos. Minėtą įtaką blogai įvertino tik 7,9 proc. moterų ir 5,5 proc. vyrų.

5 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį ir kaip vertina kaimo bendruomenės įtaką socialinių įtampų laukams kaime. N=256

					<i>Iš viso</i>
		<i>Gerai</i>	<i>Nejaučiu jokios įtakos</i>	<i>Blogai</i>	
<i>Jūs esate</i>	<i>moteris</i>	63,0%	29,1%	7,9%	100,0%
	<i>vyras</i>	50,5%	44,0%	5,5%	100,0%
<i>Iš viso</i>		58,6%	34,4%	7,0%	100,0%

Pastebima, jog labiausiai šią įtaką teigiamai vertina dirbantys kaimo gyventojai (66,1 proc.), blogai – moksleiviai ir studentai (13,0 proc.), (2 priedas, 5 lentelė).

Kaimo gyventojų bendruomenės įtakos socialinių įtampų laukams vertinimas pagal išsilavinimą, užimtumą, amžių nėra statistiškai reikšmingas.

Apibendrinant gautus tyrimo duomenis, galima būtų teigti, jog *bendruomenės įtaka socialinių įtampų laukams yra neabejotina, tačiau nėra gyventojų vertinama vienareikšmiškai.*

3.1.5. Gyventojų bendruomeniškumas sprendžiant socialines problemas

Buvo svarbu paklausti gyventojus apie bendruomeniškumą tam, kad įvertinti socialinės įtampos kaime mažinimo optimizavimą. Vadovaujantis teorine šios darbo temos apžvalga, teigiame, kad sėkmingai bendruomenės veiklą sąlygoja šie veiksniai: pačių gyventojų solidarumas ir aktyvumas, seniūnijos ir jos valdininkų rūpinimasis kaimo žmonių gerove, geri kaimyniniai santykiai. Buvo analizuota respondentų nuomonė, kokie yra sėkmingi gyventojų ir bendruomeninės organizacijos veiklos veiksniai mažinant socialinę įtampą kaime. Nuomonei iširti naudota Likert tipo skalė, kurioje išvardyti įvairūs bendruomeninės veiklos komponentai. Nuomonės struktūrai ir kryptingumui atskleisti atlikta faktorinė analizė (6 lentelė). Faktorinės analizės metu (skaičiavimo būdas - pagrindinių komponentų metodas) išskirti trys faktoriai: geri kaimyniniai santykiai, seniūnija ir jos valdininkai rūpinasi kaimo žmonėmis ir aktyvi kaimo bendruomenė.

Matome, kad sėkmingai bendruomenės veiklai, apklaustų kaimo gyventojų nuomone, yra svarbūs šie faktoriai: geri kaimyniniai santykiai, seniūnija ir jos valdininkai rūpinimasis kaimo žmonėmis ir kaimo bendruomenės aktyvumas.

6 lentelė

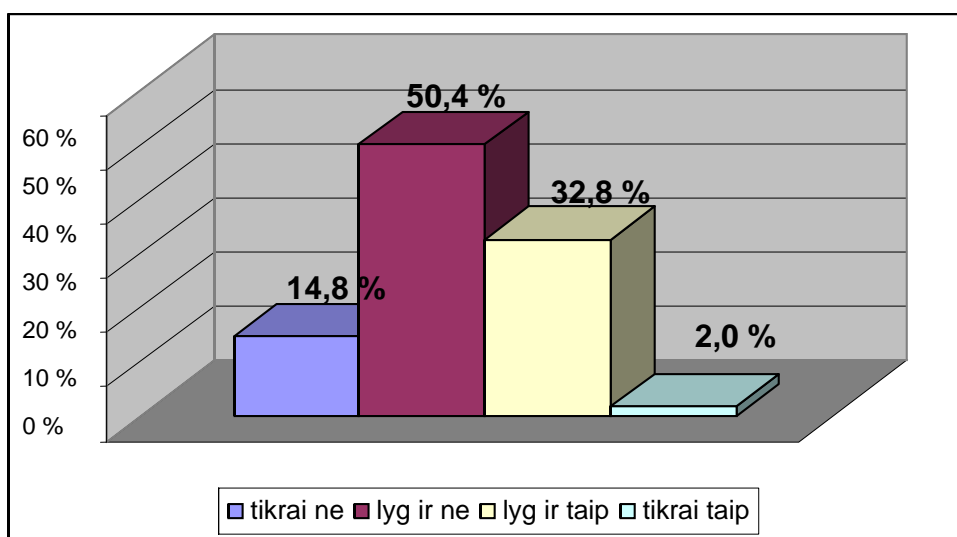
Respondentų nuomonės apie bendruomeninės veiklos veiksnius faktorinė struktūra (N=256)

	<i>Faktoriai</i>		
	<i>Gerai kaimyniniai santykiai</i>	<i>Seniūnijos ir jos valdininkų rūpinasi kaimo žmonėmis</i>	<i>Aktyvi kaimo bendruomenė</i>
<i>Džiaugiuosi savo kaimynais, sutariu su jais</i>	0,779	4,231E-02	0,104
<i>Su kaimynais turiu mažai ryšių, labai mažai bendraujame</i>	0,619	-0,107	-2,010E-02
<i>Deja, mano kaimynai yra konfliktiški, nuolat pyksta dėl ko nors</i>	0,619	-0,191	-0,210
<i>Kaimo gyventojai labai draugiški, geri, padeda vienas kitam, kai reikia</i>	0,540	-0,177	0,143
<i>Mūsų bendruomenė pilna gerų idėjų, kaip spręsti gyventojų problemas</i>	0,487	7,424E-02	0,432
<i>Seniūnija mažai rūpinasi kaimo socialinėmis problemomis</i>	-0,156	0,775	-9,443E-02
<i>Esu nusivylęs, valdininkai tik formaliai atlieka savo darbus</i>	-2,772E-02	0,711	-0,239
<i>Kaimo problemos - visos</i>	0,399	0,541	0,127

<i>bendruomenės reikalas</i>			
<i>Gyventojams mažai rūpi jų socialinės problemos</i>	-0,204	-9,633E-02	0,628
<i>Noriu dalyvauti kaimo bendruomenės veikloje</i>	0,106	0,413	0,625
<i>Deja, kaimo gyventojams padėti spręsti problemas, neįmanoma</i>	-0,472	-0,153	0,502
Skaičiavimo būdas: Pagrindinių komponentių metodas			

Toliau bus analizuojami atskirai išskirti trys faktoriai: geri kaimyniniai santykiai, seniūnija ir jos valdininkai rūpinimasis kaimo žmonėmis ir kaimo bendruomenės aktyvumas.

Tarpkaimyninių santykių vertinimas pavaizduotas 21 pav. ***Daugiau respondentų pasisako apie neigiamus bendravimo su kaimynais santykius*** („tikrai ne“ atsakė 14,0 proc. ir „lyg ir ne“ – 50,4 proc.). Procentine išraiška tai yra didesnis skaičius taip manančių apklaustųjų, nei tų, kurie mano, kad kaimyniniai santykiai yra tikrai geri (2,0 proc.) ir lyg ir geri (32,8 proc.).

21 pav. Gerų kaimyninių santykių vertinimas (%). N=256.

Respondentų kaimynų ir tarpkaimyninių santykių vertinimas pagal lytį pavaizduotas 7 lentelėje. Vyrai labiau teigiamai vertina kaimyninius santykius („tikrai taip“ atsakė 1,1 proc. ir „lyg ir taip“ – 47,3 proc.). Didesnė dalis moterų pasisako prieš gerus kaimyninius santykius („tikrai ne“ atsakė 14,5 proc. ir „lyg ir ne“ – 58,2 proc.).

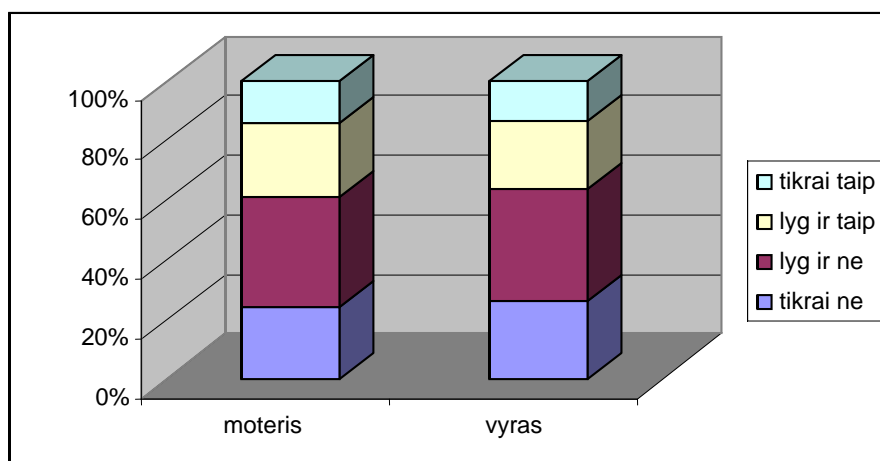
7 lentelė

Respondentų kaimynų ir tarpkaimyninių santykių vertinimo pasiskirstymas pagal lytį (%) N=256

		<i>Kaimynai ir tarpkaimyniniai santykiai geri</i>				<i>Iš viso</i>
		<i>tikrai ne</i>	<i>lyg ir ne</i>	<i>lyg ir taip</i>	<i>tikrai taip</i>	
<i>Jūs esate</i>	<i>moteris</i>	14,5%	58,2%	24,8%	2,4%	100,0%
	<i>vyras</i>	15,4%	36,3%	47,3%	1,1%	100,0%
<i>Iš viso</i>		14,8%	50,4%	32,8%	2,0%	100,0%

Geriausiai kaimyninius santykius vertina virš 50 m. amžiaus, seniai kaime gyvenantys kaimo gyventojai (2 priedas, 7 lentelė), blogiausiai – jaunimas ir asmenys iki 35 m.

Seniūnijos ir jos valdininkų atžvilgiu respondentų nuomonė pateikta 21 pav. **Nuomonės požiūris padedant spręsti įvairias socialines problemas kaime seniūnijos atžvilgiu gana kritiškas.**

21 pav. Respondentų nuomonės apie seniūnijos rūpinimąsi kaimo žmonėmis pasiskirstymas pagal lytį (%).

N=256

Seniūnijos darbu labiausiai teigiamai nusiteikę iki 35 m. amžiaus gyventojai (53,9 proc.), prasčiausiai – virš 50 m., seniai kaime gyvenantys respondentai (2 priedas, 6 lentelė).

Apibendrinant ankščiau gautus duomenis bei respondentų nuomonę apie seniūnijos rūpinimąsi kaimo žmonėmis, seka išvada, kad **didžioji dalis kaimo gyventojų savo socialines problemas yra linkę patikėti seniūnijai ir seniūnui, tačiau šios institucijos darbas nėra labai teigiamai vertinamas.**

8 lentelėje pateiktas respondentų seniūnijos ir jos valdininkų vertinimas (procentais) pagal turimą išsilavinimą. Matome, kad geriausiai tą darbą vertina aukštąjį išsilavinimą turintys kaimo gyventojai („tikrai taip“ atsakė 13,3 proc. ir „lyg ir taip“ – 35,6 proc.). Prasčiausiai minėtų valstybės institucijų darbas yra vertinamas nebaigtą vidurinį išsilavinimą turinčių asmenų („tikrai ne“ atsakė 23,3 proc. ir „lyg ir ne“ – 51,2 proc.).

8 lentelė

Seniūnijos ir jos valdininkų rūpinimosi kaimo žmonėmis nuomonės pasiskirstymas pagal respondentų išsilavinimą (%). N=256

		Seniūnija ir jos valdininkai rūpinasi kaimo žmonėmis				Iš viso
		tikrai ne	lyg ir ne	lyg ir taip	tikrai taip	
Koks išsilavinimas?	nebaigtas vidurinis	23,3%	51,2%	18,6%	7,0%	100,0%
	vidurinis	18,2%	36,4%	29,5%	15,9%	100,0%
	profesinis, spec. vidurinis	36,5%	28,6%	22,2%	12,7%	100,0%
	aukštesnysis, nebaigtas aukštasis	20,7%	43,1%	19,0%	17,2%	100,0%
	aukštasis	24,4%	26,7%	35,6%	13,3%	100,0%
Iš viso		25,3%	36,8%	24,5%	13,4%	100,0%

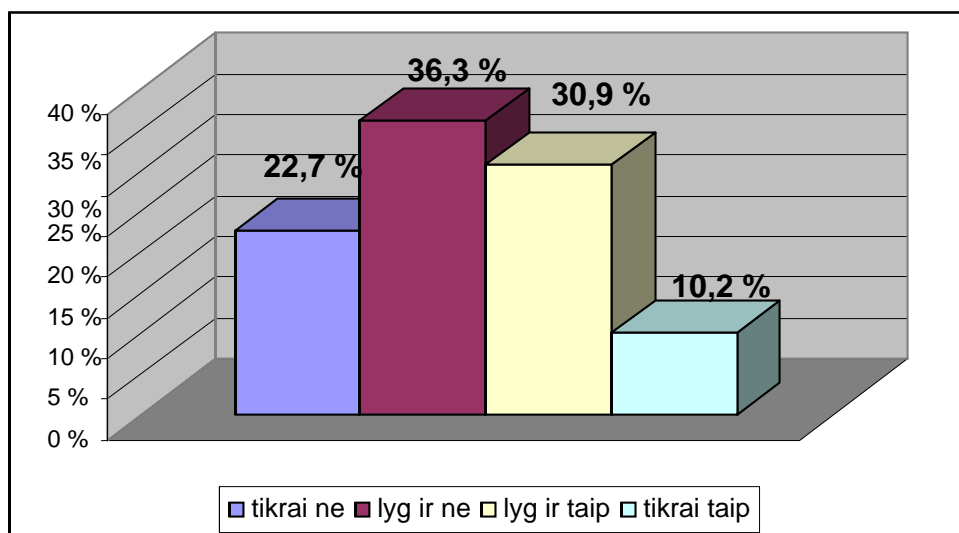
Seniūnijos ir jos valdininkų teigiamas darbo vertinimas išsiskyrė tarp Bubių seniūnijos gyventojų atsakymų (30,3 proc. ir 19,7 proc., 9 lentelė). Blogiausiai valstybės tarnautojų darbą vertina Kužių seniūnijos gyventojai (27,4 proc. ir 54,8 proc.).

9 lentelė

Seniūnijos ir jos valdininkų rūpinimosi kaimo žmonėmis nuomonės pasiskirstymas pagal respondentų gyvenamąją vietą (%). N=256

		<i>Seniūnija ir jos valdininkai rūpinasi kaimo žmonėmis</i>				<i>Iš viso</i>
		<i>tikrai ne</i>	<i>lyg ir ne</i>	<i>lyg ir taip</i>	<i>tikrai taip</i>	
<i>Kur gyvena?</i>	<i>Bubių sen.</i>	30,3%	19,7%	30,3%	19,7%	100,0%
	<i>Kairių sen.</i>	23,0%	34,4%	26,2%	16,4%	100,0%
	<i>Kužių sen.</i>	27,4%	54,8%	16,1%	1,6%	100,0%
	<i>Kuršėnų kaimiškoji sen.</i>	17,5%	43,9%	22,8%	15,8%	100,0%
<i>Iš viso</i>		25,0%	37,1%	24,2%	13,7%	100,0%

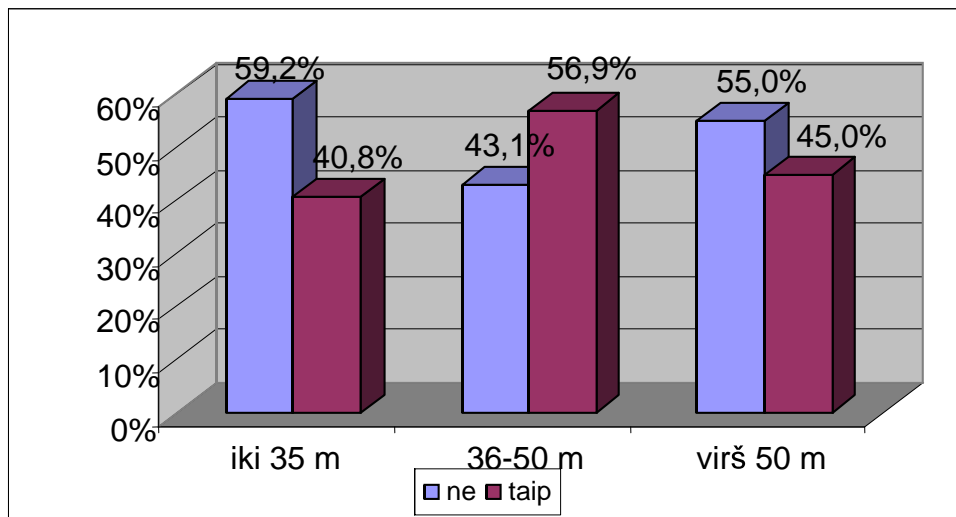
Sekantis faktorius „ar aktyvi kaimo bendruomenė?“. 22 pav. parodyta respondentų nuomonė apie kaimo bendruomenės aktyvumą. Gauti rezultatai parodė, kad kaimo bendruomenė kartu su vietos gyventojais nėra aktyvi. Didžioji dalis (22,7 proc. ir 36,3 proc.) apklaustųjų mano, jog jų bendruomenė nėra aktyvi. Ir tik 10,2 proc. apklaustųjų atsakė „tikrai taip“ bei 30,9 proc. - „lyg ir taip“.

22 pav. Respondentų nuomonė, ar aktyvi kaimo bendruomenė (%). N=256.

Atsakinėjant į klausimą, ar respondentai lankosi (aktyviai dalyvauja bendruomeninėje veikloje) kaimo bendruomenės sueigose, atsakinėjusieji pagal amžių yra pavaizduoti 23 pav. Matome, kad daugiausiai ten lankosi 36- 50 metų amžiaus apklausti gyventojai (56,9 proc.). Mažiausiai aktyvūs yra jauno amžiaus (iki 35 metų) respondentai, kurių daugiau nei pusė (59,2 proc.) nurodė, kad neina į tokias sueigas, kur yra sprendžiamos įvairios vietos gyventojams

aktualios problemos. Šitoks *jaunų kaimo žmonių neaktyvumas rodo, kad ši provincijos gyventojų dalis pasyviai žiūri į bendruomenės ateities kūrimą, stiprinimą sprendžiant socialines ir kitas problemas bei kuriant saugią bei užtikrintą visuomenę.*

23 pav. Respondentų lankymosi kaimo bendruomenės sueigose pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (%).

N=256.

10 lentelėje matome, kad *didesnė dauguma respondentų vyrų galvoja, kad jų bendruomenė nėra pakankamai aktyvi.* „Tikrai ne“ atsakė 18,7 proc. ir „lyg ir ne“ – 42,9 proc. respondentų. Labiau teigimai bendruomenės aktyvumą vertina moterys (29,7 proc. ir 12,7 proc.).

10 lentelė

Respondentų nuomonės apie kaimo bendruomenės aktyvumą pasiskirstymas pagal lytį (%) N=256

		Ar aktyvi kaimo bendruomenė?				Iš viso
		tikrai ne	lyg ir ne	lyg ir taip	tikrai taip	
Jūs esate	moteris	24,8%	32,7%	29,7%	12,7%	100,0%
	vyras	18,7%	42,9%	33,0%	5,5%	100,0%
Iš viso		22,7%	36,3%	30,9%	10,2%	100,0%

Kaimo bendruomenių aktyvumas respondentų nuomone, geriausiai vertinamas Kairių (31,1 proc. ir 18,0 proc.) ir Kužių seniūnijose (35,5 proc. ir 6,5 proc., 11 lentelė). Bubių (34,2 proc. ir 27,6 proc.) ir Kuršėnų kaimiškojoje (13,9 proc. ir 45,6 proc.) seniūnijose gyvenantys asmenys atsakymuose pasisako, kad jų bendruomenei trūksta aktyvumo.

11 lentelė

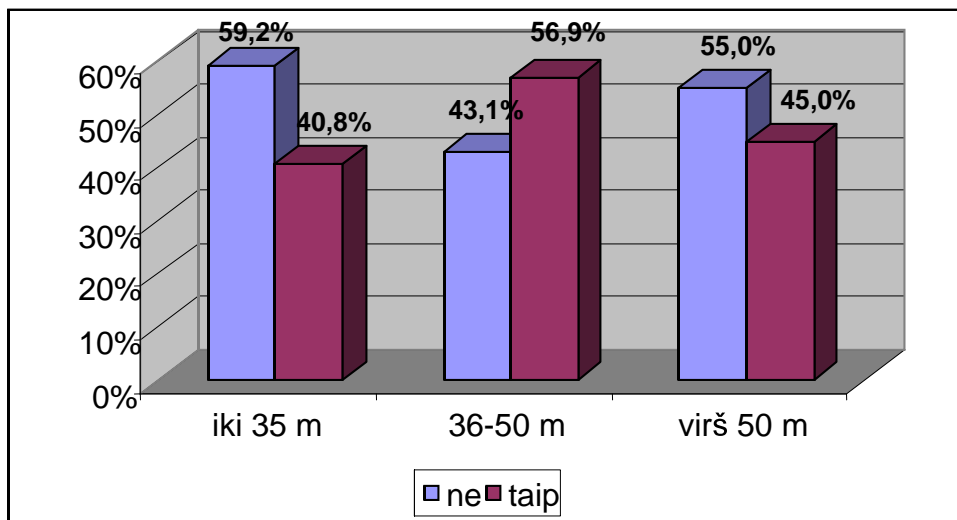
Respondentų nuomonės, ar aktyvi kaimo bendruomenė, pasiskirstymas pagal gyvenamą vietą? (%)

N=256

		Ar aktyvi kaimo bendruomenė?				Iš viso
		tikrai ne	lyg ir ne	lyg ir taip	tikrai taip	
Kur Jūs gyvenate?	Bubių sen.	34,2%	27,6%	27,6%	10,5%	100,0%
	Kairių sen.	21,3%	29,5%	31,1%	18,0%	100,0%
	Kužių sen.	12,9%	45,2%	35,5%	6,5%	100,0%
	Kuršėnų kaimiškoji sen.	19,3%	45,6%	29,8%	5,3%	100,0%
Iš viso		22,7%	36,3%	30,9%	10,2%	100,0%

Galima teigti, jog *tose kaimo seniūnijose, kur, respondentų nuomone, yra didelis gyventojų dalyvavimo bendruomenėje aktyvumas, prasčiau yra vertinamas seniūnijos ir jos valdininkų darbas. Ir atvirkščiai, kur valstybės tarnautojų darbas yra vertinamas prasčiau, kaimo gyventojai yra linkę telktis bendrai veiklai ir taip pat spręsti įvairias socialines ir kitas problemas.*

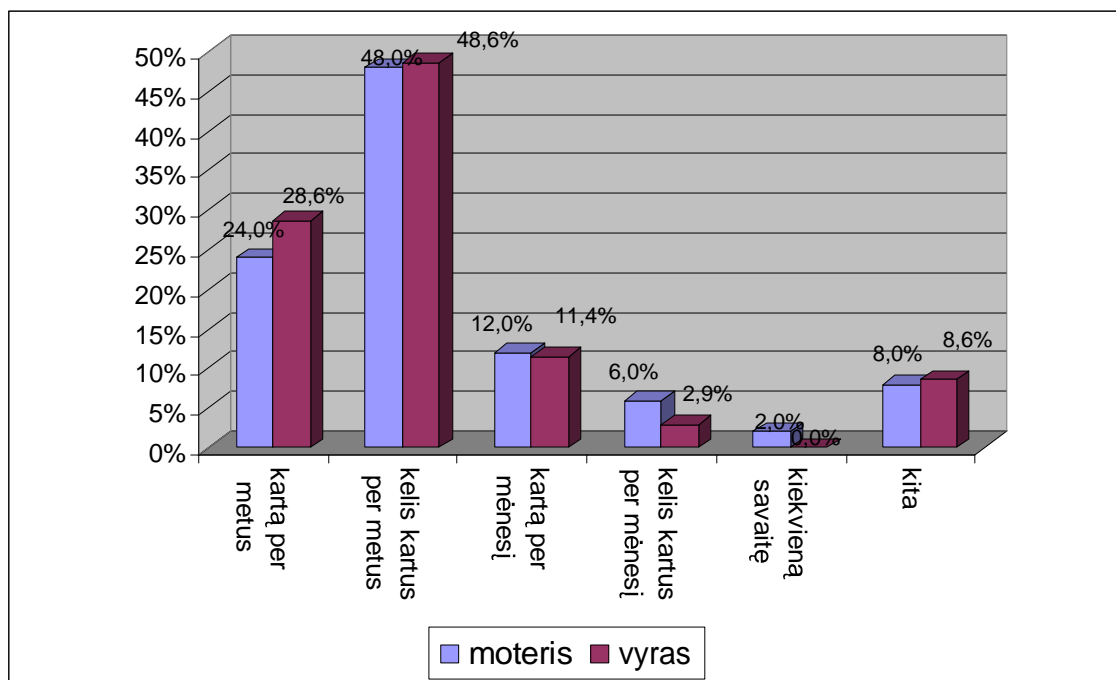
Pagal amžiaus grupes iš 24 pav. matosi, kad *aktyviausi yra vidutinio amžiaus gyventojai (56,9 proc.), kurie teigė, jog lankosi kaimo bendruomenės sueigose.* Jie nurodė, kad lankosi tokiuose susirinkimuose kelis kartus per metus (52,9 proc., 2 priedas, 8 lentelė).

24 pav. Respondentų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes dalyvaujant kaimo bendruomenės sueigose (%)?

N=256

Kiek dažnai gyventojai eina į kaimo bendruomenės sueigas matosi 25 pav. *Didžiausias procentas respondentų (48,6 proc. vyrų ir 48,0 proc. moterų) nurodė, kad jie lankosi kelis kartus per metus.* Šį atsakymo variantą pasirinko beveik pusė apklaustųjų seniūnijų gyventojų. Rečiausiai (kiekvieną savaitę) tokioje visuomeninėje veikloje dalyvauja 2,0 proc. moterų.

25 pav. Respondentų dalyvavimo kaimo bendruomenės sueigose pasiskirstymas pagal lytį (%). N=256

Gauti tyrimo rezultatai parodė, kad *sėkmingai bendruomenės veiklai, apklaustų kaimo gyventojų nuomone, yra svarbūs šie faktoriai: geri kaimyniniai santykiai, seniūnija ir jos valdininkai rūpinimasis kaimo žmonėmis ir kaimo bendruomenės aktyvumas*. Aptariant kiekvieną iš šių faktorių atskirai, matome, kad *kaimyniniai santykiai respondentų yra vertinami neigiamai. Seniūnijos ir jos valdininkų rūpinimasis kaimo žmonių problemomis, apklaustųjų nuomone, taip pat yra neigiamas*. Daugiau kaip pusė respondentų (59 proc.) mano, kad jų *kaimo bendruomenė nėra aktyvi*.

3.1.6. Bendruomenės ateitis kaimo gyventojų požiūriu

Gyventojų buvo klausta nuomonė apie bendruomenės ateitį. Artimiausioje ateityje kaime ir toliau žada likti gyventi turintys profesinį, spec.vidurinį (25,4 proc.) ir aukštesnįjį, nebaigtą aukštąjį (24,3 proc.) kaimo gyventojai (12 lentelė). Su kaimu savo ateities nesieja vidurinį (24,2 proc.) išsilavinimą turintys asmenys.

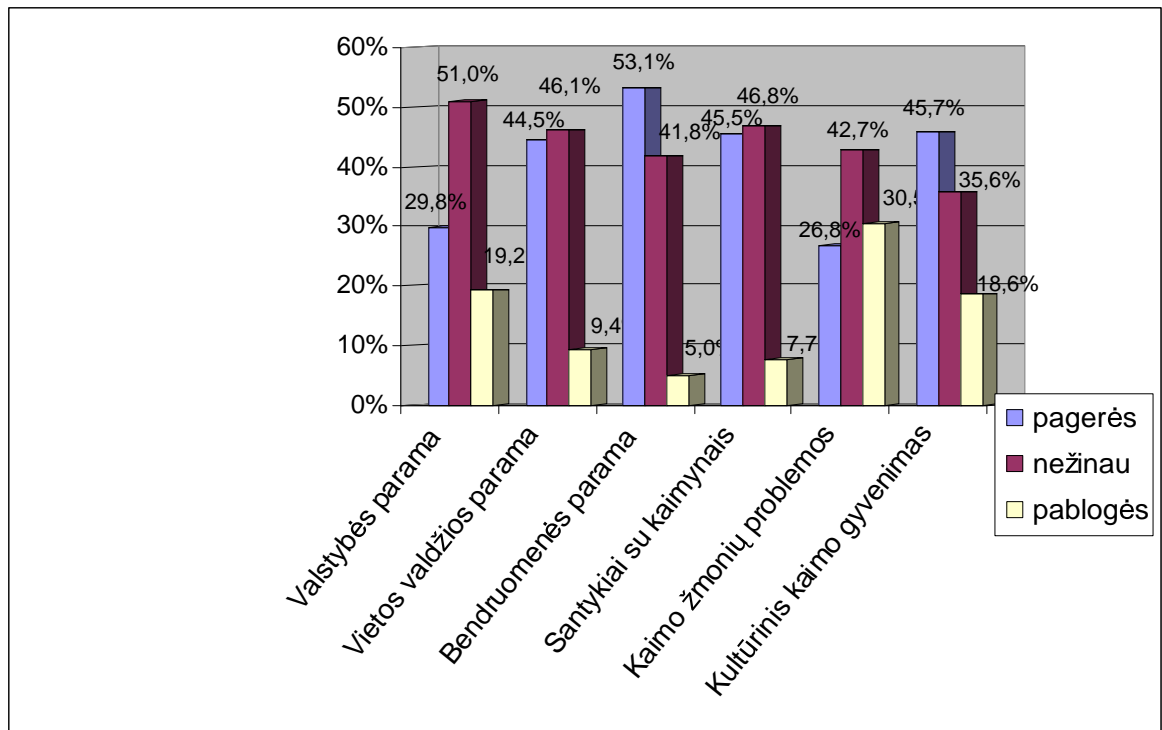
12 lentelė

Respondentų pasiskirstymas pagal ketinimus artimiausioje ateityje likti gyventi kaime ir išsilavinimą (%).

N=256

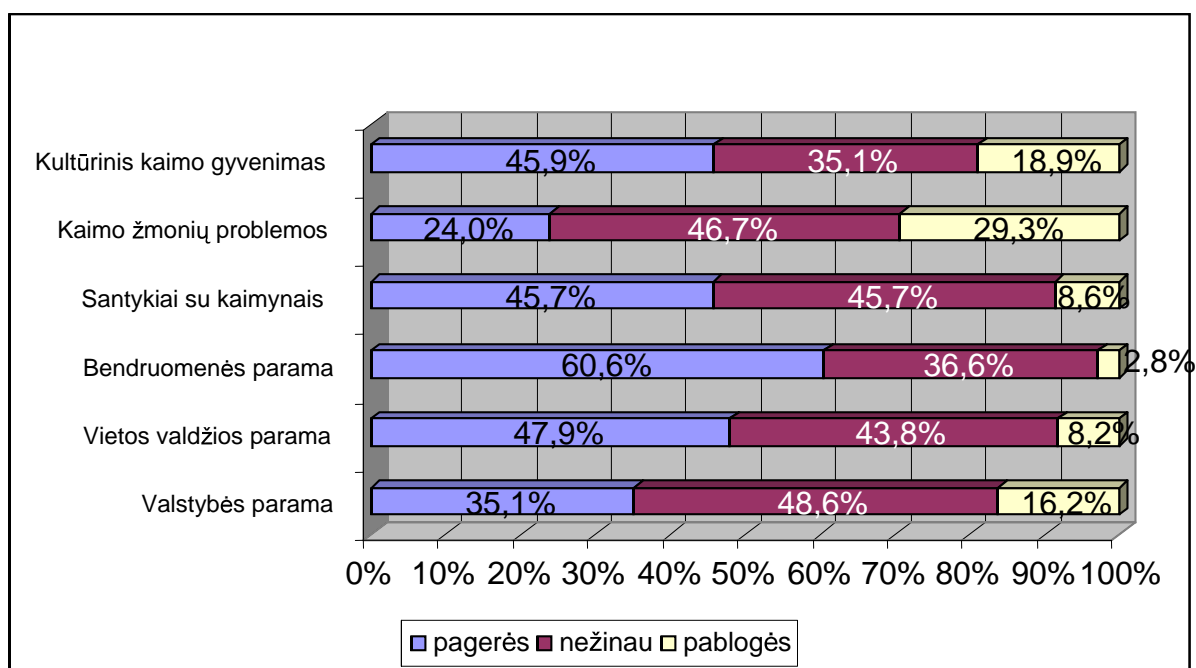
		Koks išsilavinimas?					Iš viso
		nebaigtas vidurinis	vidurinis	profesinis, spec. vidurinis	aukštesnysis, nebaigtas aukštasis	aukštasis	
Ar artimiausioje ateityje ir toliau žada gyventi kaime?	taip	17,5%	15,3%	25,4%	24,3%	17,5%	100,0%
	ne	16,1%	24,2%	21,0%	19,4%	19,4%	100,0%
Iš viso		17,1%	17,5%	24,3%	23,1%	17,9%	100,0%

Didžiausia dalis respondentų mano, kad kaimo žmonių problemos ateityje pagerės (26 pav.). Labiausiai teigiamai atsakymuose išryškėja bendruomenės paramos (53,1 proc.), kultūrinio kaimo gyvenimo (45,7 proc.), santykių su kaimynais (45,5 proc.) ir vietos valdžios paramos (44,5 proc.) numatomas pagerėjimas ateityje. Tai rodo optimistišką gyventojų požiūrį šiandieninių kaimo bendruomenės problemų atžvilgiu. Kaimo žmonių problemų didėjimą nurodo 30,5 proc. respondentų. Galima teigti, nors *kaimo žmonių problemos, gyventojų nuomone, ateityje blogės, tačiau gerės bendruomenės parama, santykiai su kaimynais*.

26 pav. Bendruomenės socialinė perspektyva kaimo gyventojų požiūriu (%). N=256

Labiausiai optimistiškai *bendruomenės ateities teigiamomis emocijomis yra nusiteikę jauno amžiaus, iki 35 m., (60,6 proc.) kaimo gyventojai* (27 pav.). 36,6 proc. tokio amžiaus respondentų neturi savo nuomonės apie kaimo bendruomenės paramą ateityje. Ir tik 2,8 proc. bendruomenės paramą ateityje vertina neigiamai.

27 pav. Bendruomenės socialinė perspektyva kaimo gyventojų iki 35 m. amžiaus požiūriu (%). N=76

Bendruomenės paramos pagerėjimu taip pat įsitikinę senai, 11-30 metų kaime gyvenantys asmenys. 48,9 proc. 11-30 metų ir 55 proc. virš 30 metų kaimo gyventojų nurodė, kad bendruomenės parama ateityje turi gerėti (13 lentelė). 45,7 proc. gyvenančių kaime nuo 11 iki 30 metų neturi nuomonės apie bendruomenės paramą ateityje. 5,4 proc. tokio amžiaus apklaustųjų mano, kad minėta parama pablogės.

13 lentelė

Bendruomenės socialinė perspektyva gyvenančių kaime 11-30 metų požiūriu (%). N=100

	<i>pagerės</i>	<i>nežinau</i>	<i>pablogės</i>
<i>Valstybės parama</i>	28,1%	50,0%	21,9%
<i>Vietos valdžios parama</i>	36,8%	49,5%	13,7%
<i>Bendruomenės parama</i>	48,9%	45,7%	5,4%
<i>Santykiai su kaimynais</i>	44,7%	46,8%	8,5%
<i>Kaimo žmonių problemos</i>	29,2%	40,6%	30,2%
<i>Kultūrinis kaimo gyvenimas</i>	38,9%	35,8%	25,3%

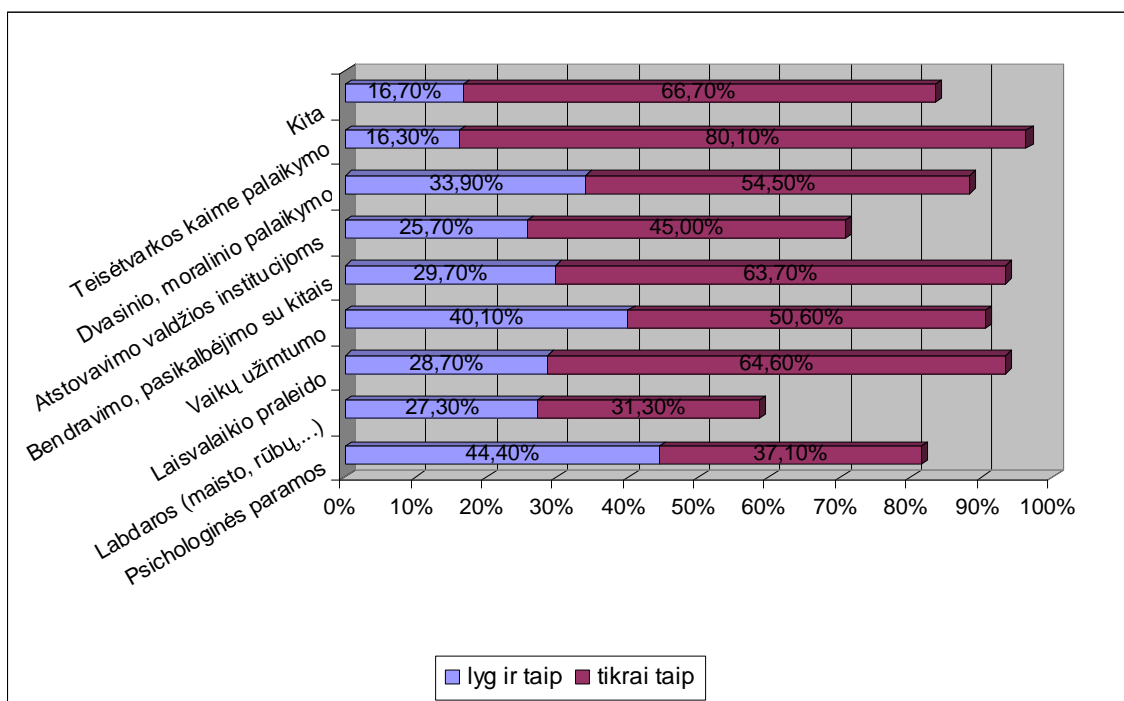
Teigiamą bendruomenės paramą ateityje daugiau kaip pusė 53,4 proc. nurodė artimiausioje ateityje žadantys kaime gyventi asmenys (14 lentelė). 40,4 proc. planuojančių gyventi provincijoje nežino kaip pasikeis bendruomenės parama. 6,2 proc. mano, jog tokia parama bus neigiama.

14 lentelė

Bendruomenės socialinė perspektyva žadančių gyventi kaime respondentų požiūriu (%). N=192

	<i>pagerės</i>	<i>nežinau</i>	<i>pablogės</i>
<i>Valstybės parama</i>	28,6%	51,4%	20,0%
<i>Vietos valdžios parama</i>	42,4%	46,2%	11,4%
<i>Bendruomenės parama</i>	53,4%	40,4%	6,2%
<i>Santykiai su kaimynais</i>	47,7%	43,7%	8,6%
<i>Kaimo žmonių problemos</i>	27,9%	41,0%	31,1%
<i>Kultūrinis kaimo gyvenimas</i>	48,1%	33,5%	18,4%

Gyventojų buvo klausta, kokios paramos jie tikisi gauti iš bendruomenės centro ateityje, ko dar norėtų? 28 pav. pateikti respondentų atsakymai apie jų lūkesčius kaimo bendruomenės veiklos atžvilgiu. Labiausiai žmonės norėtų teisėtvarkos kaime palaikymo (tvirtai tuo įsitikinę 80,1 proc. respondentų), laisvalaikio praleidimo (64,60 proc.), bendravimo, pasikalbėjimo (63,7 proc.).

28 pav. Respondentų lūkesčiai bendruomenės centro paramos ateityje atžvilgiu (%)? N=256

Bendruomenės ateitį kaimo gyventojai mato, kad *kaimo žmonių problemas blogės, tačiau gerės bendruomenės parama, santykiai su kaimynais. Gyventojų sėkmingos bendruomenės veiklos lūkesčiai turi būti derinami sprendžiant tokias problemas kaip teisėtvarkos kaime palaikymo, laisvalaikio praleidimo, bendravimo.*

Išvados

- ✓ Pasitvirtino hipotezė, kad **kaime besisteigiančių visuomeninių bendruomenės organizacijų veikla yra neabejotina kaimo žmonių telkimuisi mažinant besireiškiančius socialinės įtampos laukus, tačiau šiandieninės kaimo bendruomenės nepasižymi didele įtaka sprendžiant vietos gyventojų socialines problemas** (kaimo bendruomenės yra silpnos).
- ✓ Atlikus tyrimo duomenų analizę, identifikuoti pagrindiniai **pasireiškiantys socialinių įtampų laukai kaimo bendruomenėje, t.y. ekonominių santykių (bedarbystė, skurdas, prastos gyvenimo sąlygos), demografinių procesų ir santykių (girtavimas, kultūrinio gyvenimo nuosmukis, darbingi asmenys palieka kaimą, ištuokos, benamystė) ir dorovinių santykių (vagystės, prievarta prieš asmenų, prievarta namuose, narkotikų vartojimas, prostitucija) įtampos laukai.**
- ✓ Atliktas tyrimas atskleidė, kad **šiandieniniame kaime gyventojai savo problemas yra linkę patikėti valdžios institucijoms (seniūnei bei seniūnijos darbuotojams), o ne bendruomenių lyderiams. Tai rodo apie silpną kaimo bendruomenių poveikį socialinių įtampų laukų mažinimui, nors tyrimo rezultatais buvo nustatyta, kad šiandien gausiai besikuriančių tokių organizacijų veikla yra reikalinga.**
- ✓ Tyrimo rezultatai atskleidė, jog **šiandieninėje kaimo visuomenėje vyrauja silpnas pačių gyventojų solidarumas ir aktyvumas sprendžiant socialines problemas bei mažinant socialinę įtampą kaip sėkmingos bendruomeninės veiklos faktorius. Gyventojų solidarumo stoka mažinant socialinių įtampų laukus kaime pasireiškia mažu bendravimu su kaimynais, žmonių susvetimėjimu (nenoru pagelbėti kitiems).**
- ✓ Tyrimo duomenys **silpną pačių kaimo žmonių aktyvumą apibudina didesnės gyventojų dalies nedalyvavimu kaimo sueigose (pasyvumas) bei noru sulaukti pagalbos iš valstybės institucijų (seniūnijų), palankios vyriausybės politikos.**
- ✓ Atliktas tyrimas atskleidė faktą, kad **kaimo bendruomenei ir valstybės institucijos (seniūnijai) trūksta bendradarbiavimo sprendžiant socialines kaimo gyventojų problemas bei mažinant socialinių įtampų laukus.**
- ✓ Tyrimo rezultatai padėjo atskleisti, jog **pagrindines kaimo bendruomenės centro funkcijas gyventojai supranta kaip atstovavimą valdžios institucijoms, laisvalaikio praleidimą, dvasinį, moralinį palaikymą.**
- ✓ Atlikto tyrimo rezultatais buvo nustatyta, kad **nors kaimo gyventojai savo socialines problemas yra linkę patikėti seniūnijai ir seniūnams, tačiau šios institucijos darbas nėra vertinamas labai palankiai.**

- ✓ Apibendrinant tyrimu gautus duomenis, galima teigti, jog naujai **susikūrusioms bendruomenėms mažinant socialinių įtampų laukus kaime trūksta aktyvumo, vietos gyventojų pasitikėjimo jų atžvilgiu, bendradarbiavimo su valstybinėmis institucijomis (vietos valdžia)**, todėl pagrindinis tikslas turi būti tokių kaimo bendruomenių įvairiapusis stiprinimas, siekis suteikti joms didesnes galias mažinant socialinę įtampą Lietuvos kaime.

Diskusija

Gauti tyrimo rezultatai skatina kelti naujas hipotezes, susijusias su kaimo bendruomenių poveikiu socialinių įtampų laukams. Tokio pobūdžio hipotezių tikrinimas gali būti reikšmingas įvairių formų paieškai sprendžiant socialines problemas.

Reikalingas bendruomenės poveikio socialinės įtampos laukų mažinimui Lietuvos kaime kryptingas modelis, apimantis profesionalios pagalbos ir aktyvios, kryptingos bendruomeninės veiklos vieningą procesą.

Svarbi ir aktuali šiandienio kaimo gyventojų požiūrio (sovietinės monopolinės valdžios įtaka) į bendruomeninę veiklą problema, kad ji neleidžia sutelkti ir panaudoti visų įmanomų galių sprendžiant socialines problemas Lietuvos provincijoje ir mažinant socialinę įtampą. Kaimo žmonės savo problemas yra linkę patikėti valdžios institucijoms (seniūnijai ir seniūnams), o ne bendruomenių lyderiams. Kaip, kokiais metodais keisti kaimo bendruomenės narių požiūrį į jiems paties aktualias šiandienos problemas, sukeliančias socialinę įtampą? Tokia situacija kelia reikalavimus tradicinio lietuviškojo bendruomeniškumo ir vakarietiško inovacijų santykio suderinamumo paieškai.

Rekomendacijos

Remiantis tyrimo rezultatais ir išvadomis, teikiamos tokios rekomendacijos vietos kaimo bendruomenėms, gerinant gyvenimo kokybės sąlygas bei mažinant socialinę įtampą:

- ✓ Bendruomeninę organizaciją arba bendruomenės centrą reikia vertinti kaip daugiavfunkcinę organizaciją, dirbančią bendruomenėje kartu su kitomis vietinėmis organizacijomis ir įvairiomis gyventojų grupėmis dėl bendruomenės gerovės, siekiant žmonių pilietiškumo ir iniciatyvumo skatinimo, jų įtraukimo į problemų sprendimą bei socialinės įtampos kaime mažinimą.
- ✓ Bendruomenės plėtrai vykdyti bendruomenės centras ar bendruomeninė organizacija yra svarbi institucija, prisiimanti lyderio vaidmenį, kuriant ir plėtojant plėtrai reikalingas sąlygas, įgalinant bendruomenės narius. Sėkmingai bendruomenės plėtrai nebūtina, kad

visi jos žmonės taptų tokios organizacijos nariais; atvirkščiai, svarbu, kad narystė organizacijoje nebūtų siejama su priklausomybe bendruomenei, antraip gali pasireikšti žmonių susipriešinimas.

- ✓ Bendruomenei vadovauja išrinktas lyderis, savo asmeniniu pavyzdžiu tapęs autoritetu įvairių socialinių sluoksnių atstovams, su visais mokantis rasti bendrą kalbą, tolerantiškas.
- ✓ Tiek bendruomenės plėtra, tiek bendruomenės potencialo didinimas turi būti suprantami kaip bendruomeniniai (grindžiami bendruomenės poreikiais ir interesais) ir įtraukiantys (besireiškiantys aktyviu bendruomenės žmonių dalyvavimu) procesai. Priklausomai nuo bendruomenės situacijos, sėkmingai plėtrai svarbu ugdyti lyderystės ir strateginio mąstymo įgūdžius, rasti reikalingų išteklių ir puoselėti plėtrai neprieštaraujančias vertybes. Tik tada bendruomenės nariai bus pasirengę išnaudoti naujai atsirandančias galimybes. Bendruomenės plėtra turi būti suprantama kaip siekis keisti (gerinti) tuos reiškinius, procesus, žmonių santykius, ekonomines ir darbo galimybes, aplinkos sąlygas, elgesio būdus, kurie reikšmingi žmonių gyvenimo kokybei.
- ✓ Bendruomenės plėtra yra nuolatinis (ne trumpalaikis problemos bendruomenėje sprendimas) bendruomenės „statymas“, „augimas“, taigi, procesas ne mažiau svarbus už rezultatus. Socialinės problemos bei egzistuojanti socialinė įtampa tarp atskirų asmenų ar socialinių grupių nuomonių skirtumų ar nesutarimų sukeliama priešiško neišnyks Lietuvoje pasibaigus pereinamajam laikotarpiui, tai nuolatinis, visą gyvenimą pasitęsiantis procesas. Svarbu yra valstybės, visuomenės institucijų, kryptingos veiklos bei veiksmingų metodų pasirinkimas bei taikymas visuomenėje siekiant visuomenės modernizacijos, socialinės diferenciacijos ir integracijos procesų pusiausvyros. Bendruomenės plėtra reikalauja suderintų strateginių ilgalaikių sprendimų su kasdieninėmis, nuolat kintančiomis realijomis.
- ✓ Efektyviai bendruomenės plėtrai svarbūs veiksniai, jei veikla: 1) pradėta ir remiama bendruomenės žmonių; gerai suplanuota; 3) ilgalaikė; teikianti nauda bendruomenei; 4) nešališka ir skatinanti žmonių dalyvavimą; 5) grindžiama geros (sėkmingos) praktikos pavyzdžiais; 6) visapusiška ir suderinta su platesniu rajono (regiono, valstybės) kontekstu.
- ✓ Bendruomenių svarba šiandieninėje visuomenėje yra išaugusi ir pabrėžiama ne tik socialiniame ar ekonominiame sektoriuje, bet taip pat aplinkosaugoje, švietime, kultūroje ir kitur. Įvairūs nauji pokyčiai Lietuvoje, Europoje ir pasaulyje reikalauja žmones būti pasirengusiais pažinti ir tinkamai išnaudoti naujai atsirandančias galimybes, siekiant išvengti tokių pokyčių didinamos įtampos, nerimo ar net pykčio tarp atskirų asmenų ar socialinių grupių.

Literatūra

1. Ausenaitė, L., Penkaitis, N., Ribašauskienė, E. (2002). Kaimo bendruomenių kūrimas ir stiprinimas. Žemdirbių ir kaimo vietovių gyventojų informavimo rengiantis narystei Europos Sąjungoje programa. Vilnius: Lietuvos Žemės ūkio ministerija Lietuvos Agrarinės ekonomikos institutas.
2. Baršauskienė, V., Leliūgienė, I. (2001). Bendruomeninio ugdymo teorijos ir praktikos reikšmė rengiant socioeducacinius darbuotojus. *Pedagogika*, 53.
3. Baršauskienė, V., Leliūgienė, I. (2001). *Sociokultūrinis darbas bendruomenėje. Užsienio šalių patirtis*. Kaunas: Technologija.
4. Bendruomenės plėtra. Praktinis vadovas (2004). Kaunas: Petrašiūnų bendruomenės centras, Vytauto Didžiojo universiteto Socialinio darbo institutas.
5. Beresnevičienė, D. (2002). Psichologinis bendruomenės kūrimo Lietuvoje modelis. *Pedagogika*, 62.
6. Berger, P. L. (1995). *Sociologija. Humanistinis požiūris*. Litterae universitatis.
7. Berger, P. L., Luckmann, T. (1999). *Socialinės tikrovės konstravimas*. Vilnius: Pradai.
8. Bitinas, B. (1974). Statistiniai metodai pedagogikoje ir psichologijoje. Kaunas: Šviesa.
9. Brager, G., Specht, H., Toreczyner, J. L. (1989). *Community organizing*. New York.
10. Brazytė – Bindokienė, D. (1989). *Lietuvių papročiai ir tradicijos*. Pasaulio lietuvių bendruomenė: Chicago, Illinois.
11. Čiužas, A., Ratkevičienė, V. (2003). Administracinių rajonų ir kaimo teritorinių bendrijų socialinės raidos tyrimai Lietuvoje. *Iš Lietuvos sociologijos istorijos*. 4 knyga. Straipsnių rinkinys. Vilnius.
12. Dobryninas, A., Gaidys, V. (2004). Ar saugi Lietuvos visuomenė. Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. Vilnius.
13. Dukynaitė, R. (2002). Bendruomenės kūrimo gimnazijoje problemos. *Pedagogika*. 60.
14. Europos kaimo vietovių chartija (1995). Strasbūras: Europos Tarybos Parlamentinė asamblėja.
15. Genienė, I. (2000). Gyvenimo kokybė Lietuvoje 1990 ir 1999 metais. *Kultūrologija*, T.6.
16. Giddens, A. (2000). *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vilnius: Pradai.
17. Gliokler, M. (2003). Įtampa tarp individualybės ir bendruomenės. Tarpusavio santykių galia: kaip ugdytis ir įveikti konfliktus (p. 119-134). Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidybos grupė.
18. Grigas, R. (1998). *Socialinių įtampų Lietuvoje laikai*. Vilnius: Vilniaus Pedagoginis universitetas.

19. Grigas, R. (2000). *Nūdienos pasaulio kultūros ir lietuvių bendruomeniškumo problema* /Bendruomeniškumas ir savivalda. – Teminis straipsnių rinkinys, parengtas pagal 1999 m. spalio 14-15 d. Druskininkuose vykusio seminaro „Bendruomeniškumas ir savivalda“ pranešimus ir diskusijas / Ats. Red. Grigas R.- Kaunas.
20. Grigas, R. (2001). Teisinės valstybės trikdžiai: civilizacinės negalios Lietuvoje kontūrai. *Jurisprudencija*. T. 19 (11); 9-18.
21. Grigas, R. (2002). Etniniai procesai globalizacijos sąlygomis. Lietuvių pilietinės ir tautinės sąmonės formavimosi ypatumai (socioistorinis aspektas). *Rytų Lietuva: visuomenės ir socialinių grupių raiška bei sąveika*. Straipsnių rinkinys. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.
22. Gudykunst, W. B. (1991). *Bridging Differences*. California.
23. Johnsonas, Ch. (1998). *Bendruomenė – jėga*. Tarptautinio bendruomeninio judėjimo apžvalga, Tarptautinė bendruomenių federacija, Kaunas: Kitos spalvos.
24. Kaimo socialinė raida (1998). Vilnius: Statistikos departamentas.
25. Karalius A. (2000). *Bendruomeniškumas ir savivalda*. Vilnius-Kaunas: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, Kauno technologijos universitetas.
26. Karalius, A. (2000). *Nūdienos pasaulio kultūros ir lietuvių bendruomeniškumo problema* /Bendruomeniškumas ir savivalda. – Teminis straipsnių rinkinys, parengtas pagal 1999 m. spalio 14-15 d. Druskininkuose vykusio seminaro „Bendruomeniškumas ir savivalda“ pranešimus ir diskusijas / Ats. Red. Grigas R.- Kaunas.
27. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.
28. Kavolis, V. (1994). Civilizacijos procesai ir šiandieninė Lietuva. *Kultūros barai*. 7.
29. Kavolis, V. (1995). *Kultūrinė psichologija*. Vilnius: Baltos lankos.
30. Kavolis, V. (1997). Kultūros dirbtuvės. Vilnius: Baltos lankos.
31. Krupickaitė, D. (2002). Demografinių įtampų tyrimo problema socialiniame lauke. *Geografija*. T. 38(2).
32. Leliūgienė, I. (1997). *Žmogus ir socialinė aplinka*. Kaunas: Technologija.
33. Leonavičius, J. (1993). *Sociologijos žodynas*. Vilnius: AKADEMIJA.
34. Leončikas, T. (2000). *Nūdienos pasaulio kultūros ir lietuvių bendruomeniškumo problema* /Bendruomeniškumas ir savivalda. – Teminis straipsnių rinkinys, parengtas pagal 1999 m. spalio 14-15 d. Druskininkuose vykusio seminaro „Bendruomeniškumas ir savivalda“ pranešimus ir diskusijas / Ats. Red. Grigas R. Kaunas.
35. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas (1993).
36. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas (1995).
37. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (1995).

38. Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymas (1995).
39. Lietuvos Respublikos visuomeninių organizacijų įstatymo pakeitimo įstatymas. 1998 m. birželio 11 d. Nr. VIII-785.
40. Luobikienė, I. (2000). Bendruomeniškumo raiškos šiandieninėje Lietuvoje bruožai (socialinės įžvalgos Kauno atveju). *Filosofija, sociologija*. Nr.1.
41. Marcinkevičienė, D. (1999). Vienišas žmogus lietuvių kaimo bendruomenėje XIX a. – XX a. pradžioje. *Liaudies kultūra*. 1999/1 (64).
42. Martinkus, R. (1999). Konkretaus kaimo regiono plėtros galimybių tyrimas. *Tradicijų ir novacijų darna kuriant atvirą visuomenę*. Harmony of traditions and innovations in open society: mokslinių straipsnių rinkinys. Lietuvos žemės ūkio universitetas, Kaimo kultūros mokslo ir studijų institutas.
43. Martinkus, R., Vazonis, V. (2002). Kaimo plėtros specialistas kaip bendruomenių aktyvintojas. Kaimo dvasinė plėtra – ketinimai ir galimybės: seminaro-konferencijos medžiaga [2001, Kaunas]. Lietuvos žemės ūkio universitetas, Kultūrologijos ir filosofijos katedra.
44. Merkys, G. (1995). *Pedagoginio tyrimo metodologijos pradmenys (paskaitų konspektas)*. Šiauliai: Šiaulių pedagoginis institutas.
45. Merkys, G. (1999). Eksperimentinė prieiga ugdymo tyrimuose: keliai ir klystkeliai. *Socialiniai mokslai*, 4 (21), 7-24.
46. Nefas S. (2000). *Nūdienos pasaulio kultūros ir lietuvių bendruomeniškumo problema /Bendruomeniškumas ir savivalda*. – Teminis straipsnių rinkinys, parengtas pagal 1999 m. spalio 14-15 d. Druskininkuose vykusio seminaro „Bendruomeniškumas ir savivalda“ pranešimus ir diskusijas / Ats. Red. Grigas R.- Kaunas.
47. Nisbet, R. A. (2000). *Sociologijos tradicija*. Vilnius: Pradai.
48. Paulikas, V. (2001). Socialinė aplinka kaime ir nusikalstamumas. *Jurisprudencija*, t. 20(12), p. 40-44.
49. Povilaitis, R. (1999). Dvasiniai kaimo plėtros politikos aspektai. *Tradicijų ir novacijų darna kuriant atvirą visuomenę*. Harmony of traditions and innovations in open society: mokslinių straipsnių rinkinys. Lietuvos žemės ūkio universitetas, Kaimo kultūros mokslo ir studijų institutas.
50. Ribišauskienė, E., Uždavinienė, V. (1999). *Lietuvos kaimas: regioniniai ypatumai*. Integracijos į Europos Sąjungą kontekste. Vilnius.
51. Rubin, H. J., Rubin, I. S. (1992). *Community Organizing and Development*.
52. Sharkey, P. (2000). Community work and community care: links in practice and in education. *Social Work Education*, Vol. 19, No.1.

53. Socialinės apsaugos terminų žodynas (2000). www.sec.lt
54. Socialinis pranešimas 2002 (2003). Vilnius: Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.
55. Stanionis, K. (1995). Pratarinė lietuviškajam leidimui. Iš Johnsonas Ch. (1998). *Bendruomenė – jėga*. Kaunas: Kitos spalvos. Kaunas.
56. Stankuvienė, I. (2002). Lietuvos kaimo bendruomenės vaidmuo vaikų socializacijoje (XX a. pirmoji pusė). *Pedagogika*. 60.
57. Streikus, Z. (2000). Teminis straipsnių rinkinys, parengtas pagal 1999 m. spalio 14-15 d. Druskininkuose vykusio seminaro „Bendruomeniškumas ir savivalda“ pranešimus ir diskusijas. R. Grigas (Red.). Kaunas.
58. Sutton, C. (1999). *Socialinis darbas, bendruomenės veikla ir psichologija*. Vilnius: VU Specialiosios psichologijos laboratorija.
59. Šlapkauskas, V. (2000). *Nūdienos pasaulio kultūros ir lietuvių bendruomeniškumo problema* /Bendruomeniškumas ir savivalda. – Teminis straipsnių rinkinys, parengtas pagal 1999 m. spalio 14-15 d. Druskininkuose vykusio seminaro „Bendruomeniškumas ir savivalda“ pranešimus ir diskusijas / Ats. Red. Grigas R.- Kaunas.
60. Šlapkauskas, V. (2001). Socialinės deviacijos intensyvėjimas. *Jurisprudencija*, t. 19 (11).
61. Vosyliūtė, A. (1996). Visuomenė: darnos ir naujų tapatumų paieškos. *Lietuva socialinių pokyčių erdvėje*. Sociologų konferencijos, vykusios 1995 m. gruodžio 13-14 d. medžiaga. Vilnius.
62. Vosyliūtė, A. (2002). Kaimo bendruomenė: gyvensenos bruožai. *Rytų Lietuva: visuomenės ir socialinių grupių raiška bei sąveika*. Straipsnių rinkinys. Vilnius: Socialinių tyrimų institutas.
63. Walsh, J. (1997). Community building in theory and practice: three case studies. *National Civic Review*, Vol. 86, Issue 4.

RESUME

Laima Batavicienė

The influence of the country's community to the social tension fields.

Master's work.

In this master's final paper are formulated the problems of very rapidly changeable social processes and created the country communities influence to the ability of community members to adapt for the new conditions;

It analyzed and systematized the different Lithuania's and foreign author's theoretical and practical research into the country community and social tension. The paper presents a detailed analysis of legal acts of Lithuania which are forming the social policy of the country. The main purpose of this research is an analysis of country communities' influence to the social tension through the peculiarity of building up Lithuania's country communities now. In order to reach this objective it was used the quantitative research, closed type questionnaire. There were found-out the main, social tensions, taking part in the country and, also, the influence of country's community reducing these tensions. Moreover the author's formulated hypothesis was proved that activity of recently launched organizations in the country is pointed to concentrate communities' population to reduce their tensions. However nowadays country's communities do not have significant influence to the process of solving population's social problems. The results and conclusions of this research present the fact that it is essential to enhance the proceeding of newly launched country's communities in order to increase the life quality of all communities and to reduce their social tensions.

Ką kaimo žmonės mano apie bendruomenių kūrimąsi?

Kaimo gyventojų apklausa

Gerbiamas gyventojau,
Po nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje ženkliai pasikeitė socialinės ekonominės sąlygos, pakeitusios daugelio, taip pat ir kaimo žmonių, gyvenimą.

Apklausa padės geriau suprasti, su kokiomis problemomis šiandien susiduria kaimo žmogus ir ar besikuriančios bendruomenės yra paspirtis jas sprendžiant.

Apklausa yra **ANONIMINĖ**.

Nei vardo, nei pavardės nurodyti nereikia, mums rūpi apibendrinta gyventojų nuomonė

JŪSŲ NUOMONĖ LABAI SVARBI.

Iš viso **bus apklausta per 300** Bubių, Kairių, Kužių ir Kuršėnų kaimiškosios seniūnijų gyventojų.

Anketoje nėra teisingų arba neteisingų klausimų ir atsakymų.

Pastarieji tiesiog atspindi nuomonių įvairovę.

Atsakykite į kiekvieną klausimą, užpildykite anketą iki galo.

Pildyti anketą pradėkite
ČIA

Jums tinkamą atsakymą žymėkite taip:

Jūs esate:	☐ moteris ☐ vyras	Kiek Jums metų?m.	Kiek metų jau gyvenate kaime?m.	Ar artimiausioje ateityje ir toliau žadate gyventi kaime?	☐ taip ☐ ne
-------------------	--	------------------------	---------	--------------------------------------	---------	--	--

Koks Jūsų išsilavinimas?
☐ nebaigtas vidurinis ☐ vidurinis ☐ profesinis, spec. vidurinis ☐ aukštesnysis, nebaigtas aukštasis ☐ aukštasis

Kas Jūs esate?	☐ dirbantysis ☐ moksleivis, studentas ☐ bedarbis ☐ pensininkas ☐ gyvenu iš ūkio
-----------------------	--

Kur jūs dirbate (mokatės)?	☐ Miestelyje ☐ Šiauliuose ☐ kitur
-----------------------------------	--

Kur Jūs gyvenate?	☐ Bubių sen. ☐ Kairių sen. ☐ Kužių sen. ☐ Kuršėnų kaimiškoji sen.
--------------------------	--

Šeimyninė padėtis	☐ Vedęs (ištėkėjusi), (gyvena su partneriu) ☐ Nevedęs (netekėjusi) ☐ Našlys (-ė), išsituokęs (-usi)
--------------------------	--

Į klausimus galima pasirinkti kelis atsakymų variantus

Kokios socialinės problemos dabar kaimo žmonėms svarbiausios?	☐ girtavimas ☐ bedarbystė ☐ skurdas ☐ prievarta prieš asmenį ☐ vagystės ☐ kultūrinio gyvenimo nuosmukis ☐ darbingi žmonės palieka kaimą ☐ ištuokos ☐ bloga gyventojų sveikata ☐ neatsakingumas ☐ prievarta namuose ☐ benamystė ☐ narkotikų vartojimas ☐ prostitucija ☐ etninės problemos ☐ prastos darbo sąlygos ☐ kita (parašykite savo nuomonę).....
--	--

Kokia reakcija į problemas labiausiai būdinga kaimo žmonėms?	☐ pyktis dėl problemų ☐ bandymas spręsti problemas ☐ pasyvumas ☐ kita (parašykite savo nuomonę).....
---	--

Kas trukdo kaimo žmonėms spręsti esamas socialines problemas?	☐ neteisinga vyriausybės politika ☐ lėšų trūkumas ☐ kaimo žmonių pasyvumas ☐ nežinojimas, kaip sau padėti ☐ išsilavinimo stoka ☐ žmonių susvetimėjimas (nenoras pagelbėti kitam) ☐ kita (parašykite savo nuomonę).....
--	---

Kas Jums padeda spręsti socialines problemas?	☐ vietos valdžia ☐ seniūnija ir seniūnas ☐ kaimynai ☐ kita (parašykite savo nuomonę).....
--	---

Ar kaimo bendruomenės centrai padeda spręsti socialines problemas kaime?	☐ taip ☐ ne ☐ galbūt ☐ nežinau ☐ kita (parašykite savo nuomonę).....
---	--

Ar reikalinga kaimo bendruomenė, kuri padėtų kaimo žmogui spręsti jo socialines problemas?	☐ taip ☐ ne ☐ galbūt ☐ nežinau ☐ kita (parašykite savo nuomonę).....
---	--

Kas, Jūsų manymu, labiausiai turėtų padėti spręsti problemas kaime?	☐ vietos valdžia ☐ seniūnija ir seniūnas ☐ kaimynai ☐ psichologas ☐ teisininkas ☐ bendruomenės lyderis ☐ viskas priklauso nuo pačio žmogaus ☐ kita (parašykite savo nuomonę).....
--	---

Ar lankotės kaimo bendruomenės sueigose?	Jei taip, tai:
☐ ne ☐ taip	☐ kartą per metus ☐ kelis kartus per metus ☐ kartą per mėnesį ☐ kelis kartus per mėnesį ☐ kiekvieną savaitę ☐ kita (nurodykite).....

Ką gaunate ir ko tikėtės iš kaimo bendruomenės organizacijos?

Kiekvienoje eilutėje, kiekviename blokelyje apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą:

	JAU GAUNATE	NORĖTUMĖTE DAR
Psichologinės paramos	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP
Labdaros (maisto, rūbų,...)	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP
Laisvalaikio praleidimo	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP
Vaikų užimtumo	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP
Bendravimo, pasikalbėjimo su kitais	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP
Atstovavimo valdžios institucijoms	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP
Dvasinio, moralinio palaikymo	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP
Teisėtvarkos kaime palaikymo	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP
Kita (nurodykite).....	NE ne taip TAIP	NE ne taip TAIP

Jums tinkamą atsakymą žymėkite taip:

Kiekvienoje eilutėje apibraukite vieną Jums tinkantį atsakymą:

	Tikrai NE	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai TAIP
Seniūnija mažai rūpinasi kaimo socialinėmis problemomis	NE	ne	taip	TAIP
Gyventojams mažai rūpi jų socialinės problemos	NE	ne	taip	TAIP
Noriu dalyvauti kaimo bendruomenės veikloje	NE	ne	taip	TAIP
Kaimo problemos – visos bendruomenės reikalas	NE	ne	taip	TAIP
Kaimo gyventojai labai draugiški, geri, padeda vienas kitam, kai reikia	NE	ne	taip	TAIP
Deja, kaimo gyventojams padėti pręsti problemas, neįmanoma	NE	ne	taip	TAIP
Mūsų bendruomenė pilna gerų idėjų, kaip spręsti gyventojų problemas	NE	ne	taip	TAIP
Esu nusivylęs seniūnija, valdininkai tik formaliai atlieka savo darbus	NE	ne	taip	TAIP
Džiaugiuosi savo kaimynais, sutariu su jais	NE	ne	taip	TAIP
Deja, mano kaimynai yra konfliktiški, nuolat pyksta dėl ko nors	NE	ne	taip	TAIP
Su kaimynais turiu mažai ryšių, labai mažai bendraujame	NE	ne	taip	TAIP

Ar ateityje situacija kaime pagerės ar pablogės?

	PAGERĖS	NEŽINAU	PABLOGĖS
Valstybės parama	☐	☐	☐
Vietos valdžios parama	☐	☐	☐
Bendruomenės parama	☐	☐	☐
Santykiai su kaimynais	☐	☐	☐
Kaimo žmonių problemos	☐	☐	☐
Kultūrinis kaimo gyvenimas	☐	☐	☐

Nuoširdžiai dėkojame už sugaištą laiką ir nuomonę,
linkime sėkmės!

Respondentų pasiskirstymas pagal lytį bei darbo vietą (%). N=256

		<i>miestelyje</i>	<i>Šiauliuose</i>	<i>kitur</i>	<i>Iš viso</i>
Jūs esate	moteris	46,0%	20,0%	34,0%	100,0%
	vyras	32,7%	34,6%	32,7%	100,0%
Iš viso		41,4%	25,0%	33,6%	100,0%

Respondentų, gyvenančių kaime 11-30 metų, nuomonės pasiskirstymas pagal tai, kas jų nuomone, trukdo spręsti socialines problemas (%). N=100

	<i>Procentai</i>
Neteisinga vyriausybės politika	35,0%
Lėšų trūkumas	68,0%
Kaimo žmonių pasyvumas	56,0%
Nežinojimas, kaip sau padėti	43,0%
Išsilavinimo stoka	33,0%
Žmonių susvetimėjimas (nenoras pagelbėti kitam)	43,0%
Kita	2,0%

Respondentų iki 35 metų amžiaus nuomonė, kas labiausiai turėtų padėti spręsti problemas kaime ((%). N=76

	<i>Procentai</i>
Vietos valdžia	46,1%
Seniūnija ir seniūnas	68,4%
Kaimynai	15,8%
Psichologas	7,9%
Teisininkas	5,3%
Bendruomenės lyderis	28,9%
Viskas priklauso nuo pačio žmogaus	69,7%
Kita	3,9%

Respondentų nuomonės apie kaimo bendruomenės centrų pagalbą sprendžiant socialines problemas pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (%). N=256

		<i>Ar kaimo bendruomenės centrai padeda spręsti socialines problemas kaime?</i>					<i>Iš viso</i>
		<i>taip</i>	<i>ne</i>	<i>galbūt</i>	<i>nežinau</i>	<i>kita</i>	
amžius	iki 35 m	16,2%	14,9%	35,1%	32,4%	1,4%	100,0%
	36-50 m	23,1%	24,1%	27,8%	19,4%	5,6%	100,0%
	virš 50 m	15,2%	24,2%	25,8%	31,8%	3,0%	100,0%
Iš viso		19,0%	21,4%	29,4%	26,6%	3,6%	100,0%

Respondentų nuomonės pasiskirstymas pagal užimtumą ir kaimo bendruomenės įtaką (%). N=256

		<i>Kaip vertinate kaimo bendruomenės įtaką?</i>			<i>Iš viso</i>
		<i>gerai</i>	<i>nejaučiu jokios įtakos</i>	<i>blogai</i>	
Kas Jūs esate?	dirbantysis	66,1%	29,8%	4,0%	100,0%
	moksleivis, studentas	52,2%	34,8%	13,0%	100,0%
	bedarbis	51,2%	39,0%	9,8%	100,0%
	pensininkas	53,8%	38,5%	7,7%	100,0%
	gyvenu iš ūkio	57,1%	38,1%	4,8%	100,0%
Iš viso		60,0%	33,6%	6,4%	100,0%

Respondentų nuomonės pasiskirstymas pagal amžių bei seniūnijos ir jos valdininkų rūpinimąsi kaimo žmonėmis (%).
N=256

		<i>Seniūnija ir jos valdininkai rūpinasi kaimo žmonėmis</i>				<i>Iš viso</i>
		<i>tikrai ne</i>	<i>lyg ir ne</i>	<i>lyg ir taip</i>	<i>tikrai taip</i>	
amžius	iki 35 m	21,1%	34,2%	31,6%	13,2%	100,0%
	36-50 m	23,2%	38,4%	22,3%	16,1%	100,0%
	virš 50 m	32,4%	38,2%	19,1%	10,3%	100,0%
Iš viso		25,0%	37,1%	24,2%	13,7%	100,0%

Respondentų nuomonės apie kaimyninius santykius pasiskirstymas pagal gyvenimo kaime trukmę (%). N=256

		<i>Kaimynai ir tarpkaimyniniai santykiai geri</i>				<i>Iš viso</i>
		<i>tikrai ne</i>	<i>lyg ir ne</i>	<i>lyg ir taip</i>	<i>tikrai taip</i>	
kiek metų jau gyvenate kaime?	iki 10 m	9,1%	57,6%	30,3%	3,0%	100,0%
	11-30 m	15,0%	54,0%	30,0%	1,0%	100,0%
	virš 30 m	16,3%	45,5%	35,8%	2,4%	100,0%
Iš viso		14,8%	50,4%	32,8%	2,0%	100,0%

Respondentų lankymosi kaimo bendruomenės sueigose pasiskirstymas pagal amžiaus grupes (%). N=256

								<i>Iš viso</i>
		<i>kartą per metus</i>	<i>kelis kartus per metus</i>	<i>kartą per mėnesį</i>	<i>kelis kartus per mėnesį</i>	<i>kiekvieną savaitę</i>	<i>kita</i>	
amžius	iki 35 m	28,6%	48,6%	5,7%	5,7%	2,9%	8,6%	100,0%
	36-50 m	19,1%	52,9%	13,2%	5,9%	0,0%	8,8%	100,0%
	virš 50 m	34,4%	37,5%	15,6%	3,1%	3,1%	6,3%	100,0%
Iš viso		25,2%	48,1%	11,9%	5,2%	1,5%	8,1%	100,0%

This document was created with Win2PDF available at <http://www.daneprairie.com>.
The unregistered version of Win2PDF is for evaluation or non-commercial use only.